

מחולק חינוך לזיכוי הרבים | מסכת שבת כ"ח: עד נ"ט. | אין לסמוך להלכה

קרבן התרבות
דגל ירושלים -
מערכת
שיעורי הדף היומי

לע"נ נשיא הקרבן הרב מנחם
ב"ר משה פרוש ז"ל
נלב"ע ח' אדר תש"ע במלאות
עשור לפטירתו

מחלוקות ר"י ור"ש

דבר שאינו מתכוין - לרבי שמעון דבר שאין מתכוין מותר, ועל כן גורר אדם מיטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ולרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור, ולכן אסור לגרור מיטה כסא וספסל אף שאין כוונתו לעשות חריץ, ואף בעלית שיש אסור, גזירה אטו עליה אינה מרופצת, אמנם אם כלי בני העיר מרופצים, אין גוזרים אטו עיר אחרת. (תוד"ה גזירה). לעולא נחלקו בקטנים אבל גדולים שא"א בלא גרידה מותר אף לר"י, ולר"י ירמיה מחלוקת בגדולים אבל בקטנים לכ"ע אסור, ורבה מוכיח שר"ש מותר אף בקטנים, ממה שהתיר ר"ש למוכרי כסות ללבוש שעטנז, ובלבד שלא יתכוונו שהגד יגן עליהם מפני החמה או הגשמים, וכגון שיש לו בגד אחר, דלא הוי פסיק רישיה שיהנה מהבגד. (תוד"ה ובלבד). והצונעים תולים את הבגדים על מקל, ומבואר שלמרות שאפשר לעשות כמו הצונעים ר"ש מותר.

מלאכה שאינה צריכה לגופה - שיטת רבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ולר"ש פטור. ועל כן המכבה את הנר מפני נכרים או לסטים או רוח רעה או לחולה שישן, אם עשה כך מפני פיקוח נפש מותר, ואם אין בזה פיקוח נפש, לר"י חייב ולר"ש פטור, וכן אם עשה כך מפני שהוא חס על הנר או על השמן או על הפתילה, לר"י חייב ולר"ש פטור. וכיבוי אינו נצרך לגופו, שהרי היה מעדיף שלא תדלק מעולם, אלא כדי שלא תדלק הפתילה וכדומה, ורק היכא שמכבה כדי לעשות פחם, או שמהבהב פתילה כדי שכתיוחור וידליקה היא תדלק טוב, הוי מלאכה הצריכה לגופה. ולרבי יוסי רק לצורך הפתילה חייב מפני שעושה אותה פחם, והגמ' (ל"א:) מבארת שרבי יוסי סובר כר"ש, ואיירי בפתילה שצריך להבהבה, שבזה גם לר"ש חייב. ועולא מפרש שרבי יוסי סובר כר"י שכיון שהוא

כ"ט. שיעור קבלת טומאה בבגד - שיעור בגד לקבלת

טומאה הוא ג' אצבעות על ג' אצבעות. לר"ש שיעור זה הוא חוץ מן המלל שתופרי הבגדים כופלים מעט סביב התפירה, ולחכמים די בג' על ג' בדיוק. וקולי מטלניות, והיינו מטלניות פחות מג' על ג' טפחים שהתקנים לפקוק בו את המרחץ או לנער בו את הקדירה או לנקות בו את הריחיים, אם הניחם בקופסה הוא מקבל טומאה לכו"ע, ואם זרקם לאשפה לכו"ע אינו מקבל טומאה, ואם תלאם במגוד או הניחם מאחורי הדלת, לר"א מקבלים טומאה שהרי לא זרקם לאשפה, ולרבי יהושע אינם מקבל טומאה שהרי לא הניחם בקופסה, ורבי עקיבא סבר שבתלאם במגוד מקבלים טומאה, ומאחורי הדלת אינם מקבלים טומאה, וחזר בו ר"ע וסובר שגם בתלאם במגוד אינם מקבלים טומאה, כדאמר במתני' שפתילת הבגד - שעדיין בגד הוא, טהור.

נולד ביו"ט - רבי יהודה אסור נולד ביו"ט, ור"ש מותר. ונ"מ - א' לר"י אסור להסיק ביו"ט בשברי כלים, וגם כלים שלימים כיון שאחרי שנדלקו נעשו שברי כלים, אסור להפך בהם, אלא מרבה עליהם עצים המוכנים להסקה. ור"ש מותר. ב' לר"י אין מסיקים בגרעיני תמרים ובקליפות אגוזים שאכלם ביו"ט, ור"ש מותר. ובתמרים ואגוזים עצמם מותר להסיק אף לר"י, דאגב שמטלטל אותם לאכילה הם ראויים גם להסקה, וכן גרעיני תמרים שנשאר בהם מהתמר אינם מוקצים. וכתבו התוס' (ד"ה אכלו) שאין להתיר את הגרעינים מכאן מה שכבר כשהם בתוך הפרי הם עומדים להסקה כשיאכל את הפרי, כיון שבאותו זמן הגרעין היה נצרך עבור האוכל.

תמצית ההלכה -

הסקה בכלים ביו"ט - כלים שלימים מותר להסיק בהם ביו"ט, שאף שהכלי אינו עומד להסקה, מותר לטלטל כלי אפי' שלא לצורך התשמיש המיוחד לו, (ומדובר שאין לו עצים להסקה, דאל"כ אסור משום בל תשחית). וכשמיסיק בכלים אסור להפך בהם לאחר שדלקו קצת, כיון שנעשו שברי כלים, ואם ריבה עליהם עצים שהוכנו מערב יו"ט להסקה מותר להפך בהם. וכלים שנשברו, אם אינם ראויים למעין מלאכתם הראשונה (כגון שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה), אם נשברו מערב יו"ט מותר להדליק בהם, ואם נשברו ביו"ט אסור להדליק בהם, משום נולד, דמיעקרא כלי והשתא שבר כלי, ואפי' אם מדליקים במקומם אסור, משום שההדלקה נידונה כטלטול. ואם הם ראויים למעין מלאכתם הראשונה אפי' שנשברו ביו"ט עצמם אינם מוקצים, אמנם אסור להפך בהם לאחר שדלקו קצת, כדן כלים שלימים. (סימן תק"א).

כ"ט. באיזה אופן אסור להדליק נר לשבת, שמא

יסתפק מן השמן - אין להניח שפופרת של ביצה עם שמן שיטפוף לנר הדולק בשבת, שמא יסתפק מן הנר בשבת, וכיון שהקצוה לנר חייב משום מכבה, ואפי' בשפופרת של חרס דמאיס, אסור. ואם היוצר חיבר מתחילה את השפופרת לנר, או שבעה"ב חיברה בסיד או בחרסית כעין יוצר, מותר מפני שהוא כלי אחד ואין לחוש שיקח משם שמן. וכן אין לשים קערת שמן ולתת ראש הפתילה בתוכה, אע"פ שיש הפסק בין הקערה לנר. ורבי יהודה מותר בכל אלו דלא גזר. הגמ' מביאה צריכותא לג' מקרים אלו. בבית נתזה השתמשו בשבת בשפופרת ביצה מנוקבת, מפני שהיו זוזיים.

פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה

שיעור בגד לקבלת טומאה הוא ג' אצבעות על ג' אצבעות, ובפחות מזה אינו מקבל טומאה כיון שאינו נחשב בגד. נחלקו ר"י ור"ש אם נולד מותר ביו"ט או שאסור משום מוקצה. הגמ' מביאה כמה פרטים בדינים הנ"ל, ומבארת לפיהם את המחלוקת במתני' בחתיכת בגד שקיפלה ולא הבהבה, אם היא מקבלת טומאה ומדליקים בה או לא.

טומאה - חתיכה של בגד שקיפלה אותה כדרך שגודלים פתילות, ולא הבהבה אותה באש כדי שתידלק יפה, לר"א היא מקבלת טומאה, ולר"ע אינה מקבלת טומאה. הגמ' מבארת שר"א סובר שכיון שלא הבהבה לא בטל ממנה שם בגד אם יש בה ג' על ג', ולר"ע כיון שקיפלה אותה בטל ממנה תורת בגד. ולרב המנונא (כ"ט.) איירי בפחות מג' על ג' שהתקנים לשימוש שאינו חשוב, ונחלקו אם הם חשובים לקבל טומאה או לא וכדלהלן.

הדלקה לשבת - איתא במתני' חתיכה של בגד שקיפלה אותה ולא הבהבה אותה באש כדי שתידלק יפה, לר"א אין מדליקים בה לשבת, ולר"ע מדליקים בה. וצ"ב במה נחלקו. לרב אושעיא ור' אדא בר אבהו איירי בג' על ג' מצומצמות, ביו"ט שחל להיות בערב שבת ששייך בו איסור מוקצה, וסוברים ר"ע ור"א כר"י שמותר להסיק ביו"ט בכלים שלימים אבל לא בשברי כלים שנשברו באותו יום משום נולד, וכעולא שהמדליק צריך להדליק את רוב הפתילה היוצאת מהנר, ונחלקו אם קיפול מועיל לבטלה מתורת בגד, לר"א אין קיפול מועיל, ונשאר לה תורת בגד, וא"כ אחרי שדלק מעט נעשתה שבר כלי, ואין מסיקים בשברי כלים, ולר"ע קיפול מועיל ואין עליה תורת בגד אלא פתילה, וכיון שאין גודלים פתילה ביו"ט בהכרח גדלה וביטלה מתורת כלי לפני יו"ט ואין כאן שבר כלי, ומותר להדליק בפתילה. ואם יש בה יותר מג' על ג' מצומצמות לכו"ע מדליקים בה. (אמנם רבי אדא בר אבהו עצמו סובר שמותר להסיק ביו"ט בשברי כלים, וכדמצינו שהוא התיר להסיק ביו"ט בחתיכת עץ שנכרי חקק בה ביו"ט שיעור קב, אף שזה נולד). ולרבה נחלקו אם מדליקים בפתילות או בסמרטוטים שאינם מחורכים מפני שאינם דולקים יפה, והמחלוקת היא בכל שבתות השנה, ולא משום נולד. ובתוס' (ד"ה רבא) גרסו רבה, ועוד כתבו התוס' שלהלכה א"צ להדליק את הפתילה ולכבותה לפני ההדלקה.

מידי שבוע מתקיים מבחן על הדף היומי הנלמד באותו שבוע, עם הגרלות על פרסים יקרי ערך. מטרת המבחן לעידוד השינון והחזרה של הדף היומי. להרשמה ולעשיית המבחן ולנקודות ההפצה של הסיכומים והמבחנים יש להתקשר 0737289669.

יתקיימו הגרלות מיוחדות מידי חודש לאלו שיעשו לפחות 3 מבחנים.

סיכום כללי בעמוד 14. מבחני "לדעת" בעמודים 15 ו-16. ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה. ניתן לשמוע את רשימת נקודות ההפצה בטלפון הנ"ל שלוחה 4.

ניתן להשיג את ד' חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס בחלק מחנויות הספרים, וכן ניתן לקבלם במשלוח עד הבית במחיר 90 ₪ בלבד בטלפון 0537125663. ניתן לתרום ב"נדריים פלוס" עבור "תמצית".

ניתן לשמוע שיחות מת"ח אחד בעניני פרשת השבוע

ומועדים, וכן סיכומי דף היומי 7 דפים בשעה, וכן שיעור

מיוחד על הדרכים לזכירת הלימוד.

בטלפון - 03-6171132

אם אין קמח אין תורה

החוב המעיק קופץ בעיניים באמצע הלימוד?
הריכוז מופרע בהלוואות או המינוס שבבנק?
מוזמן ליסמילה לעשות סדר כלכלי ולחיות ברוע ושלווה כלכלית, ומהיום להשקיע את כל הרמי"ח בתורה ביתר שאת!

מסילה
02-5000475 | Info@mesila.org

מקרא
הוצאה לאור

הקלדה • עריכה • עימוד • כריכה
הדפסה • הפצה

חייג לכשייו: ביינוש קרליבן

052-717-9103

mikra9876@gmail.com

צריך את הכבוי בשביל דבר אחר חשיב מלאכת מוחשבת, ומו"מ רבי יוסי חולק רק בחס על הפתילה, משום דס"ל דהוי כסותר ע"מ לבנות שלא במקומו שהוא פטור, דהנה סתם מכבה וסותר וקורע ומוחק הם קלקול, וכל המקלקלין פטורים, ואינו חייב אלא כשעושה כך ע"מ לתקן, שאז הו לא נחשב קלקול, וסובר רבי יוסי שצריך שהתיקון יהיה באותו מקום, ובמכבה פעולת הכיבוי מתייחסת לפתילה ולא לנר ולשמן, ולכן רק בחס על הפתילה הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו. וי"מ שנו ושמן יתכן שהוא צריך אותם לשימוש שאינו הדלקה, וכתב רש"י שאינו נראה, שהרי הוא יודע אם כוונתו להדליק בהם, וסתם נר עומד לחזור ולהדליק בו. ואף שמלאכות שבת נלמדים מהמשכן ושם הוי סותר ע"מ לבנות שלא במקומו, כיון דכתיב "על פי ד' יחנו ועל פי ד' יסעו" הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו. שיטת רש"י שר"ש מחייב רק בלא הוכחבה מתחילה, דבעינן שיהיה בכיבוי יותר תיקון ממה שהיה לולא ההדלקה. אמנם כתבו התוס' (שם ד"ה וסותר) שדעת ר"ש שבכיבוי חייב רק ע"מ לעשות פחמין, מפני שכן היו עושים במשכן, אבל סותר שבמשכן לא היה תיקון בבנין השני יותר מהראשון, אף באופן דף חייב. עוד כתבו התוס' שלמכבה וסותר חייב אף בע"מ להבעיר ולבנות כל שהוא, ובקורע ומוחק בעינן ע"מ לתפור שתי תפירות ולכתוב שתי אותיות.

תמצית ההלכה-

כבוי נר לצורך חולה- חולה שיש בו סכנה שהנר מפריע לו לישון, ואז"ל להוציא את החולה למקום אחר פן יכבד עליו חוליו, ואז"ל להסתיר את האור ממנו ע"י כפית כלי, ואין שם נכרי שיכול לכבות את הנר בלא איחור, מותר לישראל לכבות את הנר בשבילו, ואפי' אם לא ידוע שע"י מניעת השינה יבוא לידו סכנה מותר, משום דשינה יפה לחולה, והוא עשוי להתרפא עי"ז או עכ"פ לחיות יותר, ובלי השינה אפשר שיכבד חוליו ויסתכן יותר. וכן הדין בחולה שהוא ספק סכנה, או כדי שלא יבוא עליו ליטטים. אבל חולה שאין בו סכנה אסור לכבות או למעט את האור, ואף לסוברים שאין חיוב חטאת על כיבוי, דהוי מלאכה שאז"צ לגופה, מי"א אסור לכבות לצורך חולה שאין בו סכנה, דאיסור כיבוי חמור משאר איסורים דרבנן כיון שיש בו צד חיוב. ושית' הרמב"ם ששא"צ למנוע חיוב עליה. ואמנם אף חולה שאין בו סכנה אם הרופא אומר שע"י מניעת השינה יתגבר החוליו ויכול לבוא לידו סכנה, מותר. (סימן רע"ח).

דוד ושלמה

הגמרא מבארת כמה דברים שאמרו דוד ושלמה, שנראים כסותרים זה את זה, ומתוך הדברים מתבאר מעלת החיים לעומת מעלת המתים, מיתתו של דוד וקברותו ושנמחל לו עוון בת שבע, ומעלת שמחה של מצוה, ומתי' יש לענות כסיל כאויולתו.

ל. מעלת החיים לעומת מעלת המתים - דוד המלך אמר "לא המתים יהללו יה", והיינו שלעולם יעסוק אדם בחייו בתורה ומצוות קודם שימות, מפני שאחר שמת נעשה חפשי מן התורה והמצוות, וכמו שאמר דוד "במתים חפשי". והא דאמר שלמה "ושבח אני את המתים שכבר מתו", י"מ שהכונה למה שמושה התפלל במדבר הרבה לפילות ולא נענה אף שאין צדיק ממנו, וכשאמר "זכור לאברהם וליצחק ולישראל עבדיך" נענה. וי"מ שהשבח הוא מה שגזירות משה קיימות גם אחרי מותו. וי"מ שהכונה למה שכשבנה שלמה את בית המקדש אמר כ"ד רגנות ולא נפתחו שערי היכל להכניס את הארון, וכשאמר שלמה "שאו שערים ראשיכם וכו' ויבוא מלך הכבוד" רצו לבולעו מפני שחשבו שכוונתו לעצמו, ואמר להם "ד' עוזו וגבורו", והוסיף ואמר "שאו שערים וכו' מי הוא זה מלך הכבוד ד' עוזו וגבור וכו' " ולא נענה", ורק כשאמר "זכרה לחסדי דוד עבדך" נענה, ובזה נתברר שנמחל לדוד אותו עוון דת שבע, ונהפכו פני שונאי דוד (-משפחת שאול שמעי וכיוצא בו) כשולי קדירה, וכן מחל הקב"ה לישראל מה שאכלו ביום כיפור בחנוכת בית המקדש, וחזרו לביתיהם ומצאו נשותיהם בטרהר ונתעברו בנים זכרים. וי"מ שהכונה למה שאמרו לשלמה כשדוד מת בשבת והיה מוטל בחמה, וכן שאל מה יעשה לכלבים של בית אביו שהיו רעבים, ואמרו לו שיחתוך נבילה ויניח לפני הכלבים, ויטלטל את אביו ע"י ככר או תינוק, ונמצא שלצורך כלב חי התירו טלטול נבילה, ואת האריה המת התירו לטלטל רק ע"י ככר או תינוק, לישנא אחרינא הקדימו תשובת הכלב יחי לאריה המת.

מיתתו של דוד - דוד ביקש "הודיעני ד' מידת מי", ואמר לו הקב"ה שגזירה היא שלא ידע האדם יומו, ואמר לו שימות בשבת, ולא הסכים הקב"ה להוסיף לו יום אחד כדי שיוכל להתעסק בו ובהספדו, מפני שאין מלכות נוגעת בחברתה, ולא לקצר ימיו ביום אחד כי זה חשוב לפניו יותר מאלף עולות שהקריב שלמה, כל השבת בכל השנים לא פסק מללמוד מפני שהתורה מוגינה ממוות, ושא מלאך המות ובחש באילנות ויצא דוד לראות ומת.

ל. ספר קהלת - ביקשו לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרים וזה, בענין השחוק ובענין השמחה, ולא גנזהו

מפני שתחילתו וסופו וכ"ש אמצעו דברי תורה, "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" הא אם יעסוק בתורה שהיא נבראה קודם השמש יש יתרון. ו"סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם", והיינו שכל העולם נברא בשביל אדם הירא את ד' ושומר מצוותיו, וי"מ שהכונה שאדם כזה שקול כנגד כל העולם, וי"מ שהכונה שכל העולם נברא בשביל להיות צוות לאדם כזה. ויישבו חז"ל את הסתירות בדבריו, "טוב כעס" שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז "משחוק" לרשעים בעוה"ז כדי להאכילם חלקם בעוה"ז ולטוירדם מן העוה"ב, ו"לשחוק אמרתי מהולל" זה שחוק לצדיקים בעוה"ב, "ושבחתי אני את השמחה" זו שמחה של מצוה כגון הכנסת כלה, שעל ידי השמחה השכינה שורה, דכתיב "והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח ד' ", (ואין השכינה שורה מתוך עצבות, עצלות, ושחוק ואפי' באין בו לצון מ"מ חסר בישוב הדעת, וקלות ראש –לצון, ודברים בטלים. וכן דבר הלכה וחלום טוב מגיעים ע"י שמחה של מצוה), אבל שמחה שאינה של מצוה עליה נאמר "לשמחה מה זו עושה".

צריך להקדים דבר שמחה לפני דבר הלכה, והניי מילי הרב אבל התלמיד ישב באימה. וללישנא בתרא גם הרב צריך להיות באימה אבל יפתח במילתא דבדיחותא.

תמצית ההלכה-

השמחה ששימח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב", וכל המגיס ודשותו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושטני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמח לפני ד'. (רמב"ם הלכות שופר פ"ה הט"ו). וכתב במגיד משנה שם, דברי רבינו מנבוארים בכ"מ בגמרא, ובבמה מדליקין (שבת ל:) אמרו ושבחתי אני את השמחה זו שמחה של מצוה. ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המצות מצד שחן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת ויקל בעיניו טרחן ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו ישמח ויגיל לפי ששמחת שאר דברים תלויים בדברים בטלים שאינן קיימים אבל השמחה בעשיית המצות ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית.

ביקשו לגנוז ספר משלי מפני שדבריו סותרים זה את זה, בענין **אם לענות כסיל כאוולתו**, וישבוהו שבמילי דעלמא אין לענות לו, כדמצינו ברבי ורבי חייא שאמר להם אדם אשתך אשתי ובניך בני, ונתנו לו כוס של יין ופקעו ומתו, והועיל להם שבניהם אינם ממזרים. ובדברי תורה יענה לכסיל, כדמצינו שרבן גמליאל אמר שעתידה אשה שתלד כל יום, ואילנות יוציאו פירות בכל יום, וארץ ישראל תוציא גלוסקאות וכלי מילת, ולגלגל תלמיד על דברים אלו, והראה לו ר"ג שתרנגולת יולדת כל יום, וצלף מוציא פירות כל יום, וכמהין ופטריות דומים לגלוסקאות, וסיב הדקל דומה לכלי מילת.

מעלת הענוה ויראת שמים

ל"א. מעלת הענוה של הלל - לעולם יהיה אדם ענוותן כהלל ולא קפדן כשמאי. ומעשה באחד שניסה להקניט את הלל ע"י שבא בערב שבת בזמן חפיפת הראש ושאל מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות וכו', ואמר לו הלל שישאל את כל השאלות שיש לו, והפסיד ד' מאות זוז. עוד מצינו ששמאי לא הסכים לגייר מי שקיבל רק תורה שבכתב שהרי גר שלא מקבל אפי' דבר אחד אין מקבלים אותו, והלל גיירו וסמך על חכמתו שיריגילנו לקבל עליו, שלא היה כופר בתורה שבעל פה, והביאו להאמין גם בתורה שבע"פ. וכן מצינו ששמאי לא הסכים לגייר אחד שרצה ללמוד כל התורה על רגל אחת, והלל אמר לו כל דעלך סני לחברך לא תעביד, ואידך פירושה זיל גמור, י"מ חברך היינו הקב"ה שלא יעבור על דברי הקב"ה כמו שאינו רוצה שתבירו יעבור על דבריו, וי"מ חבירו ממש כגון גדולה גיביה וניאוף ורוב המצות. וכן מצינו ששמאי לא הסכים לגייר אחד שרצה להתגייר ולהיות כה"ג, והלל גיירו ואח"כ לימדו הפסוק "והזר הקרב יומת".

והיה אמונת עיתך חוסן ישועות חכמת ודעת - אלו ו' סדרי משנה. ורבא דורש שכשמכניסים אדם לדין שואלים אותו- נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה כדי שלא ימשך לעסוק כל היום בדרך ארץ, עסקת בפריה ורביה, ציפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואף אם קיים כל זאת צריך שתהיה יראת ד' אוצרו.

ל"א: תורה ויראת שמים - התורה צריכה יראת שמים, כתבואה שמרקיבה אם לא מערבים בה קב חומטין (ואים בזה משום אונאה). תורה בלא יראת שמים דומה לגזבר שיש לו מפתחות פנימיות ולא חיצוניות, דבלא יראת שמים אינו חרד לשמור ולעשות. התורה היא השער ליראה. לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו. טוב לשבח ביראת שמים מלשבח בבר אורין. אין לו לקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד.

תמצית ההלכה-

תורה ויראה - אין תהלת בעל ההלכה הגונה אלא א"כ קדמה לו יראתו לחכמתו, ואין חכמת התורה שרויה בלב אטום, כי עיקר טעמה בעדינות הנפש המתעלה למעלה מחמדת בני תמותה, והמשוטטת בעולמות עליונים, והטומת טעם השתוקקות למקור החכמה, הושפעת לתבונת אין קץ, המעששעת בחיק החכמה, בחולת אהבה, ואין חכם בתורה רק אחרי ההתמזגות של עיון השכל וטעם יראת חטא, כוס המזוג משני אלה הוא מנת חלקו של התלמיד חכם כל הימים, וזה וין נסכו נצח, אמנם התורה והיראה כחומר וצורה המהוים יחד את הנמצא, וכל שלא קנה שלימות היראה אף ששכלו חד ומצוחצח בתולדתו לא יזכה לתורה שלימה, רק כל דרכו תחתנים ונפתולים ועיקשות, וכמו שאמרו דלא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא, ואור הפנימי המתולה עם אור השכל לישר את כל ההדורים ולחדור אל נקודת האמת העדינה היא יראת ד' טהורה. (חזון איש אמונה ובטחון ג' כ"ד).

רשעים - אל תרשע הרבה- אף אם עשית עבירות אל תוסיף עוד לחטוא. לא דיין לרשעים שאינם חרדים מיום המיתה, אלא שלכם בריא כאולם, אבל יודעים הם שדרכם למיתה, אלא שהחלב שעל הכליות מונע מהם להתעורר לתשובה.

עונשי העבירות בזמני סכנה

בזמן שהאדם נמצא בסכנה הוא עלול להענש גם על עוונות שלא היה נענש לולא הסכנה, או שניכו לו מזכויותיו, ויש עוונות שהם סיבה מיוחדת לעונש מסוים, וכדלהלן.

ל"ב. באיזה זמן יש חשש מיתה בנשים ועל איזה עוון- נשים נבדקות בשעת לידתן ואם אינן זזהירות בנדה חלה והדלקת הנר הן מתות, והמיוחד בזמן הלידה הוא משום שאז היא במצב סכנה והורע מזלה, וי"מ מפני שאז היא נענשת בלאו הכי על חטאה של חוה, וי"מ מפני שאז ללא סייעתא דשמיא לפתוח רחמה היא מתה מאיליה, וי"מ כשהיא בריאה אין כח למקטרג להזכיר עוונותיה. וי"א שהנשים מתות בילדותן ואפי' שלא בשעת לידה בגלל ג' דברים אלו, וי"א בגלל שמכבסות צואת בניהן בשבת, וי"א בגלל שקוראות לארון הקודש שבבית הכנסת (תודה"ה על) ארון.

באיזה זמן יש חשש מיתה באנשים - האנשים נבדקים בזמן סכנה שלהם, כגון כשעולים על הגשר, לפי שכאשר האדם נמצא בסכנה צריך נס להצלתו, וגם אם ניצל מהסכנה מנכים לו מזכויותיו. רב לא עבר במעבורת עם נכרי שמא יענש יחד עם הנכרי, ושמואל עבר דווקא עם נכרי משום שאין השטן שולט על שני עמים יחד. עמי הארצות מתים בגלל שקורין לארון הקודש ארון ולבית הכנסת בית עם. (הלכות הקדש ותרומות ומעשרות הם גופי תורה ונאמנים בהם עמי הארץ, דמדאורייתא מותר לחבר לאכול פת ולסמוך על עם הארץ שהפריש ממנה מעשרות, ורק רבנן אסרו דמאי. וכן אין חבר צריך לחשוש בנכסי עם הארץ שמא הקדישם חזור בו. וי"מ שהאמנים חכמים שהיין שמביאים לנסכים הוא טהור, וקשה שהרי בזה נאמן אף מדרבנן ובמעשרות לא).

תמצית ההלכה-

יש להיזהר מכל הדברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום שיש בו חשש סכנה כמו תחת קיר גטוי או יחידו בליהל. וכתבו הקדמונים שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחלת הדבר, ולא בסופו, וכל אלו הדברים הם משום סכנה, ושומר נפשו ירחק מהם ואסור לסמוך על נס או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה. (רמ"א י"ד סימן קט"ז).

מגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב.

מתי ראוי לבקש רחמים - לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, מפני שאם יחלה צריך זכות כדי להתרפא. הנוטה למות צריך להתוודות. היוצא לשוק שמצוי שם מריבות יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט להוליכו לפני השופט, החש בראשו מיחוש קל יבקש רחמים כאילו נתנהו בקולר, ואם נפל למשכב יבקש רחמים כאילו העלוה לגרדום שאינו ניצול אלא ע"י פרקליטים, ופרקליטי האדם הם תשובה ומעשים טובים, וניצול אפי' ע"י אחד מיני אלף שמליץ עליו זכות,

וּי"א שניצול אפי' אם באותו מלאך המליץ זכות יש תשע מאות תשעים ותשע צדדי חובה.

עונשי עבירות מסוימות

כבר ידעת ממות הדרכים התוריים במשפט יושר השם יתברך, להרבות העונש בדבר שהמכשול מצוי בו, וכן להעניש מדה כנגד מדה, ועל אלו הכונות הרבותיו ע"ה להעיר בסוגיא זו, שעונש פלוני בא בעוון פלוני, הן בקלות הן בחמורות, הן במעשה המוזהר כגון חלול שבת, והקל בכבוד הראוי לכבוד, הן בדבור בלשון הרע וגבול הפה ונדרים ודומיהם, הן בשלילת המוחייב ופריקת עול המצווה כגון בטול תורה ושאר המצות, ואין אנו צריכים בזו להזכיר הפרטים אלא זיהר מכל עבירה וישמרו מכל עונש. (מאירי).

ל"ב: בעוון נדרים שאינו מביא עולות והקדשות שנדר, אשתו של אדם מתה, וי"א שבניו מתים כשהם קטנים, וי"א שהם מתים בעוון ביטול תורה, וי"א בעוון מזוזה, וי"א בעוון ציצית, (והזהיר בציצית זוכה לעתיד לבוא לאלפיים ושמונה מאות עבדים), וי"א בעוון שנאת חינם שלא ראה בו דבר עבירה שמותר לשנאותו.

בעוון שנאת חינם– באה מריבה לביתו, ואשתו מפלת נפלים, ובניו מתים כשהם קטנים.

בעוון חלה– אין ברכה במכונס, והשערים עולים, וזורעים ואחרים אוכלים, ואם נותנים מתברכים.

בעוון ביטול תרומות ומעשרות– אין טל ומטר, ובגלל זה יש יוקר ואין רווח ובני אדם רצים אחר פרנסתם ואינם מגיעים, ואם נותנים מתברכים עד שיבלו שפתותם מלומר ד'.

בעוון גזל כגון נשי דמחוזא שאוכלות ולא עובדות וגזולות בזה את בעליהן, ועוד שע"י כך גורמות לבעליהן לגזול, יש רעב, ואוכלים בשר בניהם.

ל"ג. בעוון עינוי ועיוות וקלקול הדין וביטול תורה– עינוי הדין היינו השיתו לאחר שהוברר הדבר שלא לשם שמים, עיוות הדין היינו לעוותו במזיד, וקלקול הדין היינו שלא מעיינים בו במתניות והוא מתקלקל מאילוי. חרב ביזה דבר בצורתו, ובני אדם אוכלים ואינם שבעים, והלחם נאכל במשקל.

בעוון שבועת שוא או שקר חילול השם וחילול שבת– שבועת שוא היינו שנשבע על איש שהוא אשה וכדו' שהדבר ניכר שאינו נכון, ושקר היינו שמשקר בדבר שאינו ניכר שהוא שקר, וחילול השם היינו שאדם גדול אינו נוהר במעשיו, ועי" זה הקטנים לומדים ממנו לזלזל בתורה. חיה רעה מתרבית, בהמה כלה, בני אדם מתמעטים, והדרכים משתוממים.

בעוון שפיכות דמים– בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל.

בעוון גילוי עריות ועבודת כוכבים ושמיטה ויובלות– גולים מהארץ ואחרים יושבים על אדמתם.

בעוון נבלות פה– צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות, ובחורים מתים ואלמנות ויתומים צועקים ואינם נענים, ומעמיקים לו גיהנום. הכל יודעים כלה למה נכנסת לחופה, אבל המגבל פיו נהפך עליו גזר דין של ע' שנה שהם כל שנותיו של אדם מטובה לרעה, ומעמיקים לו גיהנום, וי"א שאף השומע ושותק מעמיקים לו גיהנום.

המפנה עצמו לעבירה חבורות ופצעים יוצאים בו, ונחלה בהדרוקן שבשרו נעשה עבה, ובהדרוקן הבא מחמת רעב, עורו תפוח על בשרו. ובהדרוקן הבא מחמת כשפים בשרו דק. אביי נחלה מחמת שהרעיב עצמו, ורבא מחמת שהשהה נקביו כדי ללמד לתלמידיו.

סימן לשנאת חינם– ירקון.

סימן לגסות הרוח– עניות בתורה.

ל"ג: אסכרה היא סימן לשון הרע, שהיא מתחילה במעיים ומסתיימת בפה, ובאה בעוון לשון הרע, שאע"פ שהכליות יועצות והלב מבין והלשון מחתך, מ"מ הפה גומר. וי"א שאסכרה באה על אכילת טבל שעונשה מיתה בידי שמים וזה מידה כנגד מידה שהאוכל נכנס מגורו למעייו (ואין הכונה לאכילת דברים טמאים שהרי על זה אין עונש מיתה), וי"א על עוון ביטול תורה שעונשו מיתה, ואף נשים נכרים וקטנים נענשים על שמבטלים אחרים מתורה.

צדיקים נתפסים בעוון הדור, ואם אין צדיקים נתפסים תינוקות של בית רבן.

מעשה דרבי שמעון בן יוחאי– רבי יהודה נתמנה ע"י מלכות רומי להיות ראש המדברים מחמת ששיבחם על שתיקנו גשרים שווקים ומרחצאות, רבי יוסי ששתק הוגלה לציפורי, ורבי שמעון גזרו עליו מיתה על שגינה אותם, ונשמעו הדברים למלכות ע"י יהודה בן גרים שסיפר לאחרים ועי"ז הגיעו למלכות, (לתוס' יהודה בן גרים היה צדיק, ויש לגרוס בסוף הסוגיה ונח נפשיה), והתחבא בתחילה עם בנו בבית המדרש, ואחר כך הלך להתחבא במערה, מפני שפחד שיעצרו את אשתו והיא תגלה מקום מחבואו, ונברא להם שם מעין מים ועץ חרובים, והיו לומדים ומתכסים בחול כדי שהבגדים לא יבלו, ומתפללים בבגדיהם, ואחרי י"ב שנה בא אליהו והודיע שמת הקיסר, ויצאו וכשראו בני אדם עוסקים בחיי שעה נתנו עיניהם ונשרף, מפני שדבר זה יכול להיעשות ע"י נכרים, והקב"ה יחלק מזון ורויח לעושי רצונו, ויצאה בת קול ואמרה להם לחזור למערה, והיו שם י"ב חודש כמשפט רשעים בגיהנום, וכשיצאו היה ר"ש מכה ור"א מרפא, עד שראו שחביבים מצוות על ישראל ונחה דעתם, והיה בשרו מבוקע ונצטער רבי פנחס בן יאיר חתנו, אמר לו ר"ש אשריך שראיתני כך שהחכמתי בתורה, ואמר ר"ש שכיון שנעשה לו נס יתקן איזה דבר לרבים, (כדמצינו ביעקב דכתיב ביה "ויבא יעקב שלם" בגופו שנתרפא מנצילתו, בתורתו שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך, ובממונו, "וכתיב "ויחן את פני העיר", י"א שתיקן מטבע וי"א שתיקן שווקים וי"א מרחצאות), ואמרו לרשב"י שיש מקום שיש בו ספק טומאה, וציין רשב"י את מקום הקברות, וטען ההוא סבא שטיהר מקום טמא, ונתן בו רשב"י עינוי ומת, וכן ראה שיהודה בן גרים עדיין חי, נתן בו עינוי ועשהו גל של עצמות.

תמצית ההלכה-

אסור לספר בשבחן של עובדי כוכבים, אפילו לומר כמה נאה עובד כוכבים זה בצורתו, קל וחומר יסיפר בשבח מעשיו או שחיבב דבר מדבריו. אבל אם מכוין בשבחו להודות להקב"ה שברא בריה נאה כזו, מותר. (שו"ע וי"ד קנ"א).

ל"ד. שלשה דברים צריך אדם לומר ערב שבת עם חשיכה, ולא יקדים לומר מבעוד יום, שמא יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות, עישרתם הפירות (ואפי' אכילת עראי של שבת קובעת למעשר), עירבתם עירובי חצרות ותחומין, הדליקו את הנר, דכתיב "וידעת כי שלום אהלך, ופקדת נור, ולא תחטא". וצריך לאומרם בניחותא כדי שיקבלו ממנו.

בין השמשות

בין השמשות הוא זמן שבין היום ללילה, לפני צאת הכוכבים, שיש ספק אם הוא חלק מהיום או חלק מהלילה. ויש בזה ז"מ להרבה דינים כגון איסורי שבת בכניסת השבת ויציאתה וכו', והגמ' מבארת מה מותר לעשות בבין השמשות של כניסת השבת ומה אסור. ויש כמה שיטות מתי מתחיל ומתי נגמר זמן בין השמשות, שלפני אותו זמן זה ודאי יום ואחרי אותו זמן זה ודאי לילה. וכדלהלן.

מה אסור לעשות בבין השמשות של כניסת השבת-

בבין השמשות אסור לעשר טבל ודאי דתיקון מעליא הוא, וקסבר שגזרו על שבות בבין השמשות, ולהטביל את הכלים מפני שנראה כמתקן כלי, והוי נמי שבות, וכ"ש שאסור להדליק את הנרות שזה דאורייתא, ולערב ערובי תחומין כיון שזה תיקון מעליא דאפי' למי'ד תחומין דרבנן אסמכה רבנן אקרא.

אבל מותר לעשר דמאי' ולא דמי למתקן מפני שרוב עמי הארץ מעשרים, ולהטמין בקופה של מוכין כדי לשמור על החום, (ואין לחוש שיריתיה, מפני שרוב הקדירות רותחות סמוך לבין השמשות, שאז הוא מעבירם מעל האש, אבל משחשיכה אסור להטמין אף בדבר שאינו מוסיף הבל, גזירה שמא ירתיח, ובדבר המוסיף הבל אסור אף מבעוד יום, שמא יטמין קדירה שאינה מבושלת כל צרכה ברמץ שיש בו גחלת ויחתה כדי לבשלה, וגזרו אף במבושלת כל צרכה באינו גרוף וקטום, ואם קטמה אף שחורה והובערה מותר להשהות חמין ותבשיל המבושלים כל צרכם), ולערב עירובי חצרות (שאינו אלא חומרא ואינו נחשב קנין שביתה גמור. ור"ת רצה לומר שעירובי חצרות חמורים יותר מעירובי תחומין, דאין מערבים אלא בפה, אבל תחומין מערבים בכל דבר חוץ ממים ומלח. אמנם האמת שתחומין חמורים מחצרות, דאסמכוה רבנן אקרא, והא דמעריבין בכל דבר, הטעם הוא משום שאין מערבים אלא לדבר מצוה).

ספק עירוב תחומין בבין השמשות קנה עירוב, אף אם אחד עירב לשניים ועירוב אחד נאכל בבין השמשות, והשני הונח בבין השמשות, שניהם מותרים, כרבי יוסי שמכשיר ספק עירוב (ולתחילה אין מניחים עירוב בבין השמשות), דספק דרבנן לקולא. ושיטת ר"ח ור"ת (תוד"ה שניהם) דאיירי הכא בערובי חצרות, אבל בערובי תחומין כשר רק היכא שיש חזקה, כגון שהונח ונפל עליו גל.

תמצית ההלכה-

דיני בין השמשות– בבין השמשות אין מעשרים טבל ודאי, אמנם אם אין לו מה לאכול בשבת, וכן בדמאי, מותר לעשר. אסור להפריש אף בביה"ש אפי' בחו"ל. אסור להטביל כלים בין טמאים בין חדשים שנקנו מגוי, ואם אין לו כלי אחר לשבת יכול להטבילם ולברך כדין. אסור להדליק נרות אפי' לצורך מצוה כגון שיטבטל מסעודת שבת, ואם הדליק או עשה שאר מלאכות אסור להנות מזה. אסור לערב עירובי תחומין, ובדעובד עירובי עירוב, ולערב לצורך מצוה נחלקו בזה הפוסקים, ועירובי חצרות או שיתופי מבוואות או עירוב תבשילין. מותר לערב ולברך אפי' לדבר הרשות, או לתחילה לא יתעכב עם העירוב עד זמן ביה"ש. מותר להטמין בביה"ש בלערב שאינו מוסיף הבל, וכמובד פריט' דיני הטמנה בסימן קנ"ז. איסורים דרבנן שלא הוזכרו כאן אסור לעשותם בביה"ש, אא"כ זה לדבר מצוה או שאר דוחק, וכמבואר בסימן שמ"ב. מותר לומר לנכרי להדליק נר לצורך שבת, או לעשות מלאכה אחרת לצורך מצוה ואפי' מצוה שלא לצורך שבת, וכן לדבר שהוא טרוד ונחפז עליה ויש בזה צורך שבת, או אם זה צורך רק לחול ויש בזה הפסד מרובה או בצורך גדול מותר לעשות שבותין בבין השמשות. (סימן קס"א).

ל"ד: צדדי הספק בבין השמשות– בין השמשות הוא בספק אם כולו מן היום, ונ"מ שאם עשה בו מלאכה מביא אשם תלוי, או כולו מן הלילה, ונ"מ שאם עשה בו מלאכה בכניסת השבת מביא אשם תלוי, או חלקו מן היום וחלקו מן הלילה, ולכן מחמירים בו כיום ולילה, ונ"מ שזב שראה ב' ימים בבין השמשות, הרי הוא ספק לטומאה ולקרנן, ואם ראה יום אחד אין בו ספק אלא לטומאה, דזב שראה ראייה אחת ביום אחד או בשני ימים שאינם רצופים, הרי הוא כבעל קרי בעלמא, אבל אם ראה ב' ראיות אפי' ביום אחד, או ראייה אחת בשני ימים כגון בבין השמשות, יש עליו כל טומאת זיבה, אמנם אינו מביא קרבן אלא בל' ראיות. וההוא ב' פעמים בבין השמשות, אם הראשון היה יום והשני לילה הרי הוא כבעל קרי כיון שביום האמצעי לא ראה, אבל אם ראייה אחת היתה גם ביום וגם בלילה, והראיה השנייה היתה ביום הסמוך, יש כאן ג' ימים וחייב קרבן, ולכן הוא מביא חטאת העוף הבאה על הספק, ואינה נאכלת, דאם אינו חייב קרבן הוי מליקת חולין דהוי גבילה. רש"י. והתוס' (ד"ה ספק) כתבו ש"א לומר שבין השמשות אחד הוא יום והשני באותו זמן הוא לילה, אלא שניהם אותו דבר. ורשב"ם מפרש שב' הראיות לא היו בב' ימים רצופים, וא"כ יש צד שיש יום טהור באמצע, ויש צד שראה ביום שמקטעו יום ומקטעו לילה וא"כ ראה ד' ימים רצופים. אמנם כמבאר בשו"מ שמוזכר שראה כל בין השמשות, והקשו התוס' שהרי ראייה ארוכה נחשבת כמה ראיות, ובין השמשות הוא לפחות מהלך מיל שהוא אלף אמה. ולכן ביארו התוס' שמוזכר שראה ראייה קצרה, והספק הוא שמא היא ביום ובלילה, והראיה שבבין השמשות השני היא ביום הסמוך, ואז דאיירי בראה כל בין השמשות לרבי יוסי שבין השמשות הוא כהרף עין.

ל"ה. מתי זמן בין השמשות-

לרבי יהודה– משקיעת החמה כל זמן שפני מזרח מאדימים –שנראית אדמומית חמה בעננים, (והיינו שיבדוק בצד מערב אם פני המערב מאדימים את המזרח), לרבה זה בין השמשות, ולרב יוסף זה יום, ובזמן שהכסוף (-השחיר) התחתון (-כיפת הרקיע הסמוכה לארץ) ולא העליון, אף לרב יוסף זה בין השמשות, אבל הכסיף התחתון והושווה לעליון זה לילה. ונמצא שזמן בין השמשות לרבה הוא ג' רבעי מיל, ולרב יוסף שני שלישי מיל. והקשו התוס' (ד"ה תרי) שבפסחים אמר רבי יהודה שיש בין שקיעת החמה לצאת הכוכבים ד' מילין, וצאת הכוכבים הוא הלילה. וביארו בשם ר"ת שהכונה שם לשקיעה הראשונה שהחמה נכסית מעיניו, שזה ד' מילין לפני צה"כ, ואחר ג' מילין ורבעי מתחילה השקיעה השנייה שהאור משקע לגמרי, וזהו בין השמשות.

(ולגבי **טלטול כוורת בשבת** שיעורו של רב יוסף גדול משיעורו של רבה, שלרבה מגודל ג' כורים ומעלה אסור לטלטלה, שכין שהיא גדולה אין תורת כלי עליה, ולרב יוסף רק מד' כורים אסור לטלטלה, ואביי אמר שרבה לא התיר לו לטלטל אף כוורת המחזקת ב' כורים, וכמו שמצינו שכוורת העשויה מקש או קנים ובור ספינה אלכסנדרית שאין לה שוליים והיא מחזקת ב' כורים) אינה (שהם ארבעים סאה בלח, מפני שהגודש הוא שלישי), אינה מקבלת טומאה, דאיתקש כלי עץ לשק, דרק דבר המיטלטל מלא וריקן מקבל טומאה, וזה אינו מיטלטל מלא מפני שהוא ישר. אמנם כתבו התוס' (ד"ה ואפילו) שאין הלכה כהנ"ל, ומותר לטלטל בשבת גם כלי גדול).

לרב נחמיה בין השמשות הוא משתשקע החמה חצי מיל, והוא זמן שאם החמה בראש הכרמל יכול לטבול בים ולצאת ואז הוי לילה. רש"י. אבל לתוס' (ד"ה וירד) כשיצא אז מתחיל בין השמשות, וקמ"ל דטבילה מעלייתא היא. (והרוצה לראות בארה של מרים -) הבאר שהיה לישראל במדבר בזכותה של מרים, וכדכתיב "ותמת שם מרים" בסמיך ליה "ולא היה מים לעדה"), יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה אותה כמין סלע עגול ככברה בים. ובארה של מרים הוא מעין מיטלטל והוא טהור מלקבל טומאה וטובלים בו, דלאו ככלי דמי להחשיב את המים למים שאובים).

לרבי יוסי זמנו כהרף עין זמן קריצת עין ברפיון ולא בחוזקה, הלילה נכנס והיום יוצא, וא"א לעמוד עליו, והוא מתחיל רק אחרי שגנמר בין השמשות דרבי יהודה שאז זה יום גמור לרבי יוסי, ולכן כהנים יכולים לטבול בבין השמשות דרבי יהודה אע"פ שצריכים הערב שמש, (אבל לרבי יהודה כיון שזה ספק אין טובלים בו). והתוס' (ד"ה רבי יוסי) מוכיחים שגם לרבי יוסי יש זמן שהוא בין השמשות והוא ספק יום ספק לילה, אלא שהוא קצר כהרף עין. רש"י מביא גירסה שלפיה בין השמשות דרבי יוסי הוא לפני בין השמשות דרבי יהודה, ודוחה דעה זו.

להלכה - לענין שבת בין השמשות דרבי יהודה אסור במלאכה לחומרא, ואין כהנים טובלים בו, ולענין אכילת תרומה אין כהנים שטבלו אוכלים עד אחר בין השמשות דרבי יוסי, ואף שהוא כהרף עין, מ"מ יש נ"מ באיסור זה, מפני שאינו מיד אחרי בין השמשות דרבי יהודה, או שהיה ספק בזה, ואסור לכהנים לאכול תרומה עד שודאי נגמר בין השמשות דרבי יוסי. תוד"ה אלא. עוד כתבו שרבי יוסי מתיר לעשות מלאכה בכניסת השבת בבין השמשות דרבי יהודה, ואפי' בתרומה שזה קל משבת, או בתרומה דרבנן, מחמיר רבי יוסי עד סוף בין השמשות ידידה.

ל"ה: סימן יציאת הכוכבים - בזמן שיש כוכב אחד זהו יום, וכשיש שניים זהו בין השמשות, וכשיש שלש זהו לילה. והיינו כוכבים בינוניים, מפני שגדולים נראים גם ביום, וקטנים אינם נראים אף בלילה. ורבי יהודה מסתפק בכל הכוכבים הנראית משקיעת החמה עד שחסיף העליון, אם הם בינוניים. תוד"ה תרי'.

העושה מלאכה בשני בין השמשות בערב שבת ובמוצאי שבת, בעלעם אחד, חייב חטאת ולא אשם תלוי ממה **נפשך**, ואיירי שעשה מלאכה כל בין השמשות, דאין לומר שעשה בתחילת בין השמשות בערב שבת ובסוף בין השמשות במוצאי שבת. (או שעשה בשניהם בתחילת בין השמשות. תוס' לעיל ד"ה ספק).

מי שאינו בקי בזמן בין השמשות ידליק הנר בעוד החמה בראש הדקלים, וביום המעונן בעיר יראה את התרנגולים אם הם יושבים עדיין על הקורות, ובשדה יראה את העורבים, או יראה את עשב אדאני' שבערב עליו כפופים מאד למערב.

תמצית ההלכה -

זמן כניסת השבת - שיטת ר"ת וסיעתו וכן פסק השו"ע, שמתחילת השקיעה, מוזמן שאין השמש נראית על הארץ, יש שיעור ג' מילין ורביע, ובזמן זה אפשר להוסיף מחול על הקודש, ואח"כ מתחילה השקיעה השניה שהאור מתחיל להשקע לגמרי, ונמשך זמנה כדי שיעור מהלך ג' רבעי מיל (שהוא אלף וחמש מאות אמה). שזה בערך רבע שעה ולהגר"א מעט יותר, וזה הוא זמן בין השמשות, ואח"כ יוצאים ג' כוכבים בינוניים שהם סימן ללילה. ודעת הרבה ראשונים, והסכים עמם הגר"א, שמיד כשהחמה נתכסית מעניינו מתחיל זמן בין השמשות, וזמנו ג' רבעי מיל, ואח"כ יוצאים ג' כוכבים בינוניים והוא לילה לכל דבר, ולפי זה יש להוחר מאד לא לעשות מלאכה, ואפי' מלאכת מצוה כהדלקת נרות, אחר שהחמה נתכסית מענינו. וכתב בביאור הלכה שה"ל להקל בזה דזה ספק איסור סקילה, ובפרט בימינו שאין העולם בקיאים בזמן בין השמשות שיש לפרוש ממלאכה מתחילת השקיעה, ולהדליק נרות קודם השקיעה. ודעת היראים שבין השמשות מתחיל ג' רבעי מיל לפני השקיעה, וי"א שיש לחוש לדבריו, וכן ראוי לעשות לכתחילה, וכן היה מנהג הקהילות. (סימן רס"א).

שש התקיעות בערב שבת

הראשונה להבטיל את העם שבשדות ממלאכה בשעה שיש זמן להכנס לעיר, ותנא דבי רבי ישמעאל שהיו הקרובים ממתינים לרחוקים להכנס יחד לעיר, כדי שלא יחשדו ברחוקים שעבדו אחר התקיעה.

השניה להבטיל עיר ממלאכה וחנויות ממקח וממכר, ונסתלקו התריסים וננעלו החנויות.

שלישית לר' נתן להדליק את הנר, והיו מסלקים את הקדירות למאכל הלילה, ומטמנינים את הדברים הצריכים הטמנה למאכל היום, ושווה כדי צלית דג קטן או כדי הדבקות פת בתנור בזמן שיש שהות שיקרמו פניה, והיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקודש, **ותוקע ומריע ותוקע** הרי שש, ושובת, והבבליים מנהג אבותיהם בידיהם שתוקעים ותוקעים ומוריעים ושובתים. ולרבי יהודה הנשיא שלישית לחלוץ תפילין, והדלקת נר ברביעית.

לרבי יוסי רבי חנינא אפשר להדליק את הנר אחרי תקיעה שישית, מפני שנתנו חכמים שיעור זמן לחזן הכנסת להוליך השופר ממקום התקיעה לביתו, ואמרו לו שאינו כן אלא היה מצניעו שם.

טלטול שופר וחצוצרות בשבת

אסור בשבת לתקוע בשופר או לזמר בחצוצרות. ולענין טלטולם יש מחלוקת תנאים בכללי טלטול מוקצה, והגמ' מבארת לפי כל שיטה האם מותר לטלטל שופר או חצוצרות בשבת.

בברייתא אחת מבואר שמותר לטלטל שופר אבל חצוצרות אסור, ובברייתא אחרת מבואר שגם שופר אסור.

רב יוסף רצה לתרץ ששופר יחיד מותר בטלטול אבל בציבור לא, וחצוצרות לעולם אסור.

ל"ו. אביי שואל שאם יחיד מותר הואיל וראוי לגמוע בו תינוק כיון שראשו כפוף, א"כ גם בציבור ראוי לגמע תינוק עני שפרנסתו על הציבור. ועוד דיש ברייתא שמתירה לטלטל גם שופר וגם חצוצרות.

ולכן הגמ' מתרצת שזה תלוי במחלוקת רבי יהודה רבי שמעון ורבי נחמיה לענין מוקצה, וכדלהלן.

לרבי נחמיה אסור אף שופר דסובר שאין מטלטלים כלי אלא לצורך המיוחד לו. וכתבו התוס' (ד"ה הא ר' נחמיה) שמשמע מרש"י שכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו כלל, שהרי הוא מיוחד למלאכת איסור, וכתבו שלדבריו צ"ל שקערות שאכלו בהם שדרך להסירם נחשבת ההסרה לתשמיש המיוחד להם. ושיטת ר"ת שמותר לכל תשמישי שרגלים לעשות בו בחול, ואפי' אינו תשמיש המיוחד לו, ולא אתא לאפוקי אלא מחמה לצל, או תשמיש שאינו גריל לעשותו בחול כגון לגמע מים לתינוק בשופר והסקה בכלים.

לרבי יהודה שופר מותר דראוי לגמע בו תינוק, וחצוצרות אסור. שיטת רש"י שחצוצרות הוי כלי שמלאכתו לאיסור, מפני שזה ראוי רק לתקיעה, אבל שופר הוי כלי שמלאכתו להתר. והתוס' (ד"ה והתניא וד"ה הא ר' יהודה) כתבו ששופר הוי כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, וחצוצרות הם מוקצים יותר משופר, דכיון שאינו ראוי למלאכת התר אלא מעט, מוקצה אותם לגמרי ממלאכת התר, כמיטה שייחד אותה למעות והניח עליה מעות, וכקניה של תרנגולים.

לרבי שמעון מותר אף בחצוצרות דלית ליה מוקצה. אמנם כתבו התוס' (ד"ה הא ר' שמעון) שרק לצורך גופו ומקומו מתיר ר"ש, אבל מחמה לצל אסור, ולמוקצה מחמת איסור מודה ר"ש.

דברים שנשתנה שמם והנ"מ בזה

חצוצרתא ושופרא - נ"מ שצריך לתקוע בר"ה במה שנקרא חצוצרתא, וכן אם עם הארץ בא לשאלו במה יתקע אומרים לו שיתקע בחצוצרות.

ערבה וצפצפה - נ"מ ליטול בד' מינים מה שנקרא צפצפה, ולא בזו שעלה שלה עגול וקנה שלה לבן.

פתורא ופתורתא - נ"מ למקח וממכר שפתורתא הוא הגדול ופתורא הקטן.

הובלילא ובי כסי - מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה, והיינו בלשונו בהובלילא ולא בהמסס, מפני שדופן ההמסס הוא דק מאוד, ואפי' בניקב מצד אחד הוי נקב, אבל בית הכוסות יש לו דופן כפולה, והכפלים דבוקים זה לזה בשומן, ואם ניקב אחד חבירו סותמו. רש"י. ושיטת ר"ת (תוד"ה למחט) שגם בהמסס רק ניקב מפולש הוי טריפה, וקמ"ל שבבית הכוסות כשרה אפי' בניקב עור שלם.

בבל ובורסיף - נ"מ לגיטי נשים, י"מ לענין לשמה, שבזמנו רק המביא גט מבורסיף אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נתנם מפני שהם בקיאים שצריך לכתוב גט לשמה, וי"מ לענין שינה שם עירו, שצריך לכתוב את השם שהעיר נקראת בה עכשיו. והקשו התוס' (ד"ה נפקא) שבבל הוא שם המדינה, ואין כתבים שם מדינה בגט.

כירה:

שהיה וחזרה בכירה

מדאורייתא מותר להניח על גבי האש קדירה עם תבשיל מערב שבת, אף אם התבשיל יתבשל בשבת, וכן מותר להניח בשבת אוכל מבושל על גבי האש, דאין בישול אחר בישול. אולם חכמים אסרו באופנים מסוימים להששות מאכל שאינו מבושל, שנאמ יחתה בגחלים למחר בישולו, וכן אסרו באופנים מסוימים להחזיר קדירה שהוסרה מהאש. ויש בדינים אלו חילוקים בין כירה לבין כופח שחומו רב יותר ולבין תנור שחומו רב יותר מכופח, וכן יש חילוק בין אם התבשיל התבשל כבר או לא, וכן אם גרף או קטם את הגחלים לפני שבת, וכדלהלן.

ל"ז: כירה (עשויה כעין קדירה, ונותנים קדירה בתוכה, ויש עליה מקום לשפיתת שתי קדירות. ל"ח:) שהסיקוה בקש ובגבבא (לרש"י קש היינו זנבות השיבולים הנקצרים עם התבואה, וגבבא היינו הקש הנשאר בשדה ונגבב בפני עצמו. ולתוס' הקש נשאר בשדה), או שהסיק אותה בגפת (פסולת שומשמן שהוציא שמנן) ובעצים אבל גרף או קטם את הגחלים לכסותם ולצננם (כדי שלא יוסיפו הבל. רש"י. ולתוס' ד"ה לא) גרופה וקטומה מוסיפה הבל, אבל אין איסור בזה אלא בהטמנה, והכא הטעם שמא יבוא לחתות), מותר לתת עליה תבשיל,

אבל בהוסקה בגפת ובעצים ולא גרף או קטם אסור לתת תבשיל עליה או בתוכה, שמא יבוא לחתות בגחלים.

הגמ' מסתפקת אם הדין הנ"ל איירי בחזרה, אבל שהיה מותרת אף באינו גרוף וקטום, וכשיטת חנניה שכל דבר המבושל כמאכל בן דרוסאי מותר להשחותו אף באינו גרוף וקטום, או שאיירי בשהיה, וגם זה מותר רק בגרוף וקטום, כחכמים שאוסרים שהיה בדבר שאינו מבושל כל צרכו. ולא איפשיטא.

מחלוקת ב"ש וב"ה - שיטת בית שמאי שרק שהיה של חמין מותרת בגרופה וקטומה כיון שאינם צריכים יותר בישול, (אבל דעת התוס' (ד"ה חמין) שמיום מותר אף אם תבשילו כמאכל בן דרוסאי, שכיון שכשהוחמו כל צרכם אינם משיבחים יותר, אין לחשוש שמא יחתה, כיון שגם בלי חמין יוחמו כל צרכם) **אבל חזרת חמין אסורה** דמחזי כמבשל, וכן שחירת תבשיל אסורה, מפני שניחא ליה שיתבשל יותר ויש לחוש שיבוא לחתות, אי נמי לפי שנתקיימה מחשבתו להמשיך את הבישול, ומחזי כמבשל, וב"ה מתיירים אף חזרה בתבשיל כיון שהכירה גרופה וקטומה. וכתבו התוס' (ד"ה וב"ה) שאיסור חזרה (לכ"ה) באינה גרופה, ולב"ש אף בגרופה) הוא גם בערב שבת, משעה שא"א להתרחיבו מבעוד יום, או י"ל שאפי' ברותח אסור מזמן שאם היה קר לא היה יכול להתרחיבו מבעוד יום. ולב"ה בגרופה וקטומה מותר להחזיר אפי' בשבת עצמה. עוד כתבו התוס' שאין בהחזרת קדירה משום עשית אהל מדרבנן, כיון שהדפנות כבר היו עשויות, וגם אינו דומה כ"כ לאהל.

ל"ז. שהיה וחזרה בתוך הכירה - אף בגרופה וקטומה לא הותרה חזרה אלא על גבי הכירה ולא לתוכה, אבל לענין שהיה ליכא חילוק בין תוכה לעל גבה, אם היא גרופה וקטומה, דאל"כ הרי הוא ממש מטמין ברמץ. רש"י. אבל התוס' (ד"ה אא"ב) כתבו שלחנניה מותר להשהות אפי' בתוכה באינה גרופה וקטומה, כדמצינו שחררה שקרמו פניה מותר להשהותה ע"ג גחלים.

שתי כירות מחוברות וקיר של חרס מפסיק ביניהם, אחת גרופה וקטומה ואחת אינה גרופה וקטומה, ע"ג הכירה שאינה גרופה וקטומה אסור לכו"ע להשהות, וע"ג הכירה הגרופה וקטומה, שיטת ר"מ שלב"ש אסור בשהיה ובחזרה, ולב"ה שהיה מותרת וחזרה אסורה. שיטת ר"י שלב"ש מותר שהיה בחמין, ולב"ה מותר שהיה וחזרה בחמין ובתבשיל. ואם תנא דמתני' סבר כחנניה, הוא חולק על ר"י ומתיר שהיה אף באינו גרופה וקטומה.

סמיכה לכירה שאינה גרופה וקטומה מותרת, אף ע"ג קרקע דלא שליט בה אוריא. וכתבו התוס' (ד"ה מהו) שלפי הצד דמתני' איירי בלהחזיר, הנדון הוא לסמוך בדבר שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי. עוד כתבו התוס' (ד"ה תא שמע) שאין ללמוד מכאן להתיר לסמוך ליד האש, דשאני הכא שדפנות הכירה מפסיקים בין הקדירה לאש.

גחלים שעממו או שנתן עליהם נעורת של פשתן הרי היא כקטומה.

ל"ז: קטמה ונתלתבה - עדיין דינה כגרופה וקטומה, ואפי' בגחלים של רותם. ובתוס' (ד"ה שמע מינה) מסתפקים אם בקטמה ונתלתבה דינה כגרופה וקטומה לגמרי, ומותר אפי' באינו מבושל כל צרכו, או שרק במבושל כל צרכו מותר.

שיטת רבי יוחנן - לרבה בר בר חנה ריו"ח אסור שהיה ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה. ולרב ששת ריו"ח מתיר שהיה בחמין או תבשיל שאינם מבושלים כל צרכם, אף ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, דס"ל דמתני' כחנניה, אבל להחזיר מותר רק בגרופה וקטומה. ולרב שמואל בר יהודה ריו"ח מתיר במבושל כל צרכו אפי' מצטמק ויפה לו אף באינה גרופה וקטומה. וכתבו רש"י ותוס' שמה שנוהגים להשחות קדירה ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, משום דס"ל כחנניה.

שהיה במצטמק ויפה לו - לריו"ח מותר וכנ"ל, ולרב ושמואל אסור באינה גרופה וקטומה. הקרובים לרב ושמואל ינהגו כדבריהם, ולשאר העולם הלכה כריו"ח שמוותר.

שהיה באינה גרופה וקטומה - (באין מבושל כל צרכו או במצטמק ויפה לו. תוד"ה מהו). רב יוסף מתיר, ורב הונא היה אוכל כסא דהרסנא, והגמ' מסתפקת אם הוא סבר שמצטמק ויפה לו מותר, או שכיון שיש בזה מוח הוי מצטמק ורע לו, וכדאמר רב נחמן שכל שיש בו מוח מצטמק ורע לו חוץ מתבשיל של לפת, שיש בו בשר, ואינו צריך אותו לאורחים, שאז חשיב מצטמק ויפה לו, לפדא דייסא ותמורי מצטמק ורע לו.

תמצית ההלכה-

דיני שהיה - כירה שהוסקה בגפת ובעצים אסור לתת מבעוד יום על גבה תבשיל או חמין שלא הוחמו כל צרכם, ואם היה התבשיל

נתון כבר צריך לסלקו משם כשהגיע זמן חשיכה, דחיישין שזא יחתה, ואם הגרף או קטס את הצרחים מוותר אפי' בתבשל רק קצת, אאמנם אם התבשיל מבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו, מוותר אפי' בלא גוי'ק, ואפי' להשהות בתוך הכירה, וכירה שהוסקה בקש וגבבא מוותר להשהות עליה וה"ה להחזיר בשבת. וכתב השו"ע שי"א שדבר שנתבשל כמאלכ בן דרוסאי או שנבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, אין חוששים שזא יחתה, ומותר אפי' בתנור, ובאינו גוי'ק, ואפי' בתוכם מוותר להשהות, דכיון שיכול לאוכלו ע"י הדחק אין חוששים שזא יחתה, ולא הוזכר התר גוי'ק או קט וגבבא אלא שמתחיל להתבשל ולא הגיע למאכ"ד, וכן לענין חזרה בשבת אפי' במצטמק ורע לו, וכתב הרמ"א שנהוג לקהל כסברא אחרונה, ובב"י וכן בשו"ע משמע שדעתו להחמיר כדעה ראשונה, אין לנו כח למחות במקלים, וע"כ לכתחילה בודאי טוב להזהר שיהיה מבושל כל צרכו קודם חשיכה ולסלקו מן האש, אך אם אירע שנתאחר הדבר יכול להעמיד על הפטפט לבשל אף שלא יתבשל עד השקיעה רק חצוי בישול, ויניחנו על הפטפט עד שיגמר בישולו, ומותר לסלקו בלילה שהרי אינו עומד ע"ג הגחלים. (סימן רנ"ג).

ל"ח. דין מאכל שהתבשל או שהה בשבת- מאכל שהתבשל בשבת, בשוגג יאכל במזיד לא יאכל. ומאכל

ששהה בשבת (לרש"י הנדון לפי המ"ד שאסור. ולתוס' (ד"ה שכח) אע"ג דקיימא לן כחנניה, כאן הנדון הוא באינו מבושל כמאכל בן דרוסאי, או דאיירי בבשר חי, שאף שנתבאר לעיל י"ח: שמותר להשהות קדירה חיתיתא, הני מילי בתנור שחומו רב ובלא חיתיו יתבשל עד למחר, אבל כירה דשליט בה אוריא אסור שזא יחתה). בברייתא קתני שמזיד אסור ושוגג מותר, ואיתא התם שר"מ לא כתחילה אסור להשהות תבשיל, ורק חמין מותר, וחמין שלא הוחמם כל צרכם מותר להשהות רק בגרופה וקטומה, (תוד"ה הא), ובדיעבד אם שהה תבשיל שלא נתבשל כל צרכו, במזיד אסור בשוגג מותר, אבל בנתבשל כל צרכו מותר אף במזיד, ולרבי יהודה באינה גרופה וקטומה אסור בחמין המבושלים כל צרכם, והיינו לכתחילה, אבל בדיעבד מותר, (שם), ובתבשיל מותר דווקא במצטמק ורע לו, אבל במצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולים ובשר טרוף שגילה דעתו שאינו צריך אותו לאורחים אסור, (ומה שר"י מתיר להשהות חמין ותבשיל, איירי בגרופה וקטומה). עוד מצינו שנחלקו בזה רבה ורב יוסף עם רב נחמן בר יצחק, שלרבה ורב יוסף מותר אף במזיד, ושזאני ממובשל בשבת כיון דבשהיה לא קעביד מעשה, ולרנב"י אסור אף בשוגג דאתי לאיערומי, (ובבישול אין חששזה דלא נחשדו ישראל לבשל בשבת), והגמ' אומרת שרבה ורב יוסף נסתרים מהברייתא הנ"ל, ורנב"י יתרץ כמובא בשם רב שמתחילה היו אוסרים רק במזיד, וכיון שראו שרבו המשהין במזיד ואמרו ששכחו, גזרו לאסור אף בשוגג.

עוד מסתפקת הגמ' **מה הדין בדיעבד בעבר ושהה**, והגמ' אומרת שממה שרבי יוסי התיר חמין שנשתהו ע"ג כירה, ואסר ביצים מצומקות שנשתהו ע"ג כירה (מפני שזה מצטמק ויפה לו), אין ראיה, ד"ל שאסר להם לעשות זאת בשבת הבאה. לרש"י הנדון הוא בעבר ושהה במזיד. אבל לתוס' (ד"ה עבר) איירי בשוגג, והנדון הוא אם ר"י שאסר מצטמק ויפה לו זה דווקא במזיד, או שגם בשוגג אסור לר"י (בשאינה גרופה. תוד"ה לא). ומ"מ אחר גזירה פשיטא שאסור גם בשוגג.

ל"ח: באיזה אופן בית הלל מתירים להחזיר- בית הלל

מתירים חזרה אפילו בשבת. לרש"י הכונה אפי' ביום השבת, אף שאין מוכח שכונתו היתה להחזירה, (משא"כ בלילה מוכח שדעתו להחזירה). ולתוס' (ל"ו: ד"ה ובה"ו וכאן ד"ה אפילו) עיקר דברי ב"ה להתיר חזרה הם לפני שבת. בשעה שאם הקדירה היתה צוננת לא היה שהות להרתיחה, וכאן חידשו להתיר גם בשבת עצמה. ואם הניח את הקדירה על גבי קרקע, לרבי תדאי אסור להחזירה בדטלה הטמנה דאתמול והוי כמטמין לכתחילה, ולרבי יוחנן מותר להחזירה, וכן נחלקו רבי דיימי ורבי שמואל בר יהודה מה דעת רבי אלעזר בהניח ע"ג קרקע. אביי הוסיף כלל שצריך שיהיה דעתו להחזיר, ללישנא קמא כוונת אבבי שבאין דעתו להחזיר אסור אפי' בעודם בידו, אבל בהניחם אסור אף כשהיה דעתו להחזיר. וללישנא בתרא כוונת אבבי שאם דעתו להחזיר מותר אף בהניחם ע"ג קרקע, אבל בעודם בידו מותר אף שאין דעתו להחזיר. ורבי ירמיה מסתפק היכא שתלאן במקל או הניח ע"ג מיטה, אם חשוב בידו. ורב אשי מסתפק אם מותר חזרה כשפינה ממיהם (-קומקום שמחממים בו מים) למיהם, או דהוי כמטמין לכתחילה. וביאורו התוס' (ד"ה פינה) שבמיהם אחר שהוא קר, יש לחוש שיבוא לחתות, (אבל לענין הטמנה, היכא שפינה ממיהם לימים מותר).

תמצית ההלכה-

תנאי התר חזרה- הנוטל קדירה מן הכירה מותר להחזירה בשבת, אפי' לכירה אחרת שהכלה מורובה מהכירה הראשונה, ערב התנאים דלהלן, אך בנטל את הקדירה בשבת בין בנטלה בלבי שבת, ומותר להחזיר אפי' כמה פעמים. א' צריך שהקדירה תהיה

רותחת, ולרמ"א נהוג להקל כל זמן שלא נצטנן לגמרי. ב' צריך שלא יניח את הקדירה ע"ג קרקע, והרמ"א כתב שגם אם הניחה ע"ג מיטה או ספסל וכדו' אסור להחזירה, ויש מקילים שאם היה דעתו להחזירה, מותר להחזיר אפי' אם הניחה בינתיים ע"ג ספסל וכדו', ובעת הצורך יש לסמוך על זה. ג' כתב הרמ"א שצריך שבשעה שנוטל את הקדירה מהכירה יהיה בדעתו להחזירה לפני שצטנן, וחרבה מהרהשונים מקילים אם הקדירה בידו אפי' אם לא היה דעתו להחזירה, ובעת הצורך יש לסמוך על זה. ד' דווקא על גבי הכירה מותר להחזיר, אבל אם הקדירה מונחת על קרקעית הכירה אסור. ה' צריך שתהיה הכירה גרופה וקטומה. ו' צריך שהתבשיל יהיה מבושל כל צרכו. (סימן רנ"ג).

דין תנור - **תנור** שהוא צר למעלה ורחב למטה, ומתוך כך חומו רב יותר מכירה, **אסור אפי' בהסיקוהו בקש וגבבא, בין מתוכו בין מעל גביו**. וכתבו התוס' (ד"ה תנור) שלפי הצד בגמ' ריש פירקין שהאיסור הוא רק להחזיר, א"כ מותר להשהות אף בתנור שאינו גרוף וקטום. ולרב אדא בר אהבה אסור אפי' בגרוף וקטום. סמיכה לתנור רב יוסף רצה להתיר, ואבבי אוסר ותניא כוותיה בברייתא.

דין כופח- **כופח** הוא פחות חם מתנור ויותר חם מכירה, ויש בו מקום שפיתת קדירה אחת (ובכירה שתיים, וכדמצינו שכירה שנחלקה לאורכה טהורה מפני שא"א להניח שם אפי' קדירה אחת, אבל בנחלקה לרוחבה שאפשר לשים בכל חלק קדירה אחת טמאה, וכופח אף בנחלק לרוחבו טהור), אם הוסק בקש וגבבא דינו ככירה, ומותר לסמוך אבל אסור לתת על גביו, ואם הוסק בגפת ובעצים דינו כתנור, לאבבי היינו לענין שאסור לסמוך, ולרב אדא בר אהבה היינו לענין שאסור לשים על גביו אפי' בגרוף וקטום, ומ"מ בקש וגבבא מותר, מפני שבגפת ועצים בגרוף וקטום יש יותר חום מזה וגבבא, ואבבי סובר שאין חילוק. תוד"ה אילמא.

דיני בישול שלא ע"י אש

אסור מדאורייתא לבשל בשבת ע"י האש, או ע"י דבר שהתחמם מכח האש (תולדות האור), אולם בישול בחמה לא נאסר, ולענין לבשל בדבר שהתחמם מכח החמה יש מחלוקת אם מותר או אסור, וכדלהלן.

ל"ט. גלגל ביצה בצד מיהם- אין נותנים ביצה בצד

ה**מיהם** בשביל שתתגלגל תיצלה קצת עד שתהיה מגולגלת, ואם עשה כן חייב חטאת, כיון שהגלגול בביצה הוא גמר מלאכתו, כדמצינו שמליח הישן וקולים האיספנין אסור להדיחם בשבת מפני שההדחה היא גמר מלאכתם, (אבל שאר דברים מלוחים מותר להדיחם בשבת אף שלא נשרו בחמין מערב שבת, דאין זה גמר מלאכתו, אבל לשרות אסור, ומה שנשרה בחמין מערב שבת מותר אף לשרותו בחמין בשבת, ואין בזה תיקון כיון שזה כבר מתוקן. וביאורו התוס' (ד"ה כל) שדבר שהתבשל לגמרי מערב שבת, מותר לשרותו בשבת בחמין אפי' בכלי ראשון, ודבר שלא התבשל מותר להדיחו מקלי ראשון, לשיטת רשב"א שעירוי דינו ככלי שני, ולשיטת ר"ת שעירוי דינו ככלי ראשון מותר לערות עליו רק מקלי שני, ולענין לשרותו בכלי שני, התוס' מסתפקים אם גם זה מותר, או שאסור דכיון שהמים חמים מחזי כמבושל, ורק תבלין מותר לתת בכלי שני, דלא מחזי כמבושל).

בישול בחמה ובתולדותיה ובאור ובתולדותיו- בישול

בחמה מותר לכו"ע דאין דרך בישול בכך, ואין לגזור אטו אור, דחמה באור לא מייחלף, ולכן מותר לתת מים צוננים בחמה, (וכן מותר לתת תבשיל בבור כדי לשומרו, ומים יפים בתוך מים רעים בשביל שיעצננו). בישול באור ובתולדות האור (-דבר שהתחמם מהאור) אסור לכו"ע. ובישול בתולדות חמה, לחכמים אסור אטו תולדות האור, שמי שיראה יחשוב שזה הוחם באור, ולרבי יוסי מותר. ומודה רבי יוסי שאסור להטמין ביצה בחול ובאבבך דרבים שהוחמו בחמה בשביל שתליצה, לרבה גזירה שזא יטמין בגחלים, שכן ששניהם זה בישול דרך הטמנה יסבור היראה שבשניהם מותר, ולרבי יוסף מפני שמזיד עפר ממקומו והיינו שיש לחוש שלא יהיה מספיק עפר ולצורך כך יזוז עפר דבוק והוי חופר גומא, (רש"י, ועיין להלן בדעת התוס'. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שלרב יוסף אין חשש הטמנה ברמץ אלא מבעוד יום, או משחשיכה בדבר המבושל, אבל לבישול גמור משחשיכה לא חייש רב יוסף), ונ"מ בעפר תיחוח בעומק שאין לחוש שיזוז עפר. וכתבו התוס' (ד"ה איכא) שמה שבמאור בביצה ח. שגם בעפר תיחוח יש איסור עשית גומא, היינו כשיש מעט עפר תיחוח, שמשמסערו יש גומא ע"י הקרקע קשה שסביבו ומותר לגלגל ביצה ע"ג גג רותח לרבי יוסי, שאין כאן גזירת הטמנה, וגם חשש הזזת עפר אין כאן, דסתם גג אין בו עפר.

איזה איסור יש במזיד עפר ממקומו- כתבו התוס' (ד"ה מפני) בדעת רש"י שאף שחופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור לר"ש הפוסר במלאכה שאינה צריכה לגופה, יש לחוש שיחפור הגומא כדי להניח הביצה בתוכה. ור"ת מפרש טעם הגזירה משהו שיש בהזזת עפר ממקומו איסור מוקצה, וסבר רב יוסף שגלטול כל דבר שיהיה לטטול, ועקר תיחוח דלהלן הינו שהביצה נטמנת מעצמה בתוך העפר, וה"ה דאיכא למימר איכא בינייהו עפר מוכן שאינו מוקצה, וכן גג שיש בו עפר, וכן מעשה דאשוי טבריה. עוד

מפרש ר"ת שהמזיד עפר ממקומו הוי תולדה של חורש ואסור אפי' בעפר תיחוח, ורק היכא שהביצה נשקעת מאליה בעפר אין איסור, ולפי זה רבה סובר שנועיצת ביצה לא נחשבת עשית גומא, כיון שאין הגומא ניכרת.

דיני רחיצה וכדו' בשבת ויו"ט

מעשה שעשו אנשי טבריה שהכניסו מערב שבת סילון של צונן לתוך אמה של חמין, ומערב שבת מותר לעשות כך כדמצינו שמותר בערב שבת לפתוח מים שיכנסו לגינה בשבת. (תוס' ל"ח: ד"ה מעשה). וחכמים אסרו עליהם את הדבר, דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום, וכתבו התוס' (ל"ט: ד"ה ממעשה) שאף דאיתא במתני' מ"ז: שאין טומנים בדבר המוסיף הבל, ואיירי מבעוד יום, הו"א דאיירי דווקא בבין השמשות, אי נמי הכא קמ"ל אפילו לאכול, אי נמי הכא קמ"ל שאסור אפי' בקדירה חיתיתא. וכן אמרו חכמים שדינם כחמין שהוחמו בשבת שאסורים ברחיצה (אף לר"ש המתיר להשתטף כל גופו בחמין שהוחמו מערב שבת, וכדלהלן), וכן אסורים בשתיה, וביו"ט אסורים ברחיצה ומותרים בשתיה. וכתבו התוס' (שם) שטעם האיסור הוא גזירה שזא יערבם בשבת שזה אסור גזירה אטו תולדות האור, וחשיבא כחדא גזירה, או ונפרש דאיירי שהיו נקבים בסילון והיו נכנסים לתוכו מים חמים ומתערבים בצוננם, אף קאשו התוס' שא"כ איך הגמ' מדמה דבר זה להטמנה. לעולא הלכה כחמין טבריה, ואמר לו רב נחמן שאנשי טבריה שברו את הסילון שעשו מפני שחזרו בהם.

לרבה מודה רבי יוסי שאסור דדמיא להטמנה, ולרב יוסף רבנן מביאים ראיה לשיטתם ממה שאסרו לאנשי טבריה את הסילון אף שזה תולדות חמה, ורבי יוסי סובר שזה תולדות האור, מפני שהם עוברים על פתח הגיהנום.

תמצית ההלכה-

אסור להכניס אפי' ערב שבת צינור סגור של מים, לתוך אמת מים חמה, כדי שמי הצינור יתחממו, ויוכל לרוחץ בהם כשיפתח את הצינור, דהוי כמטמין בדבר המוסיף הבל, ואם עשה כך אסור להשתמש לשתייה או לרחיצה אפי' במים שנכנסו מערב שבת ורק שהו בצינור בשבת, ואם הכניס את הצינור בשבת אסור אפי' לרוחץ בהם דינו. ואם הכניס את הצינור בערב יו"ט, דינם כמים שהוחמו ביו"ט שאסורים ברחיצת כל גופו ומותרים בשתיה או ברחיצת ידיו. (סימן שכ"ו).

ל"ט: חימום מים ביו"ט- לב"ש אסור לחמם מים ביו"ט,

אלא אם הם ראויים לשתייה, וגם אז מותר רק בחמים לשתייה ולא בחינם לרחיצה, לדלי להו לב"ש מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, אמנם כשעושה לצורך שתיה מותר לחמם אף יותר מכדי שתיה, אמנם יותר מכדי הנצרך לרגליו אסור, מפני שהבגלים חשודים שיחממו מעיקרא לרחיצה. (תוד"ה אלא). וב"ה **מתירים** לצורך רגליו, אבל לצורך כל גופו אסור, מפני שרחיצה איתה שוה לכל נפש כיון שאינה אלא לתענוג, (אבל חימום מים לצורך הועה אינה אסורה מדאורייתא אלא מדרבנן, כיון שאינה לתענוג אלא לבריאות). תוד"ה ובה"ה מתירין.

רחיצה ע"י שפיכת מים- ר"מ אוסר להשתטף (-שפרכת מים על הגוף) **כל גופו בין בצונן** (ואפי' בקרקע היכא שזה דומיא דכלי, אבל בנהר או אפי' בחמי טבריה דלא דמי לרוחץ בכלי מותר. תוד"ה והא), **בין בחמין אף בהוחמו בחול**. ר"ש מתיר אף בחמין. ור"י **אוסר בחמין** אף בהוחמו בחול (תוד"ה בין בחמין) ומתיר בצונן, והלכה כדבריו, (ובפירוש איתמר הלכה כר"י, אבל מדין הלכה כדברי המכריע אין ראיה שגם בברייתא הלכה כמכריע. לתוס' (ד"ה הלכה) לא חשיב הכרעה אלא כשהחולקים גילו דעתם שיש חלק בין הדברים ולא חילקו, והדעה השלישית מכריעה שיש חילוק, אבל בסתמא לא. והביאו שרש"י (פסחים כ:ׁ) מבאר שם טעם אחר). לרב חסדא לא תתירו ר"ש ור"י **אלא בקרקע** כגון אמבטיה של מרחץ, אבל מים שבכלי אסור לכו"ע מפני שהוראה יסבור שהיום הוחמו באור ויבאו לחמם בשבת. (בדין קולי מטלניות (כ"ט). אין הלכה כרברי ר"ע המכריע, מפני שהוא תלמיד של רבי אליעזר ורבי יהושע שנחלקו בזה, ור"ח מפרש שהכלל שאין הכרעת שלישית מוכרעת, היינו שדור שלישי אינו יכול להכריע מה שחלקו לפניו, ולאו דווקא דור שלישי אלא ה"ה דור שני. (תוד"ה הלכה), ומפני שר"ע עצמו חזר והודה לרבי יהושע).

רחיצה- מים שהוחמו בשבת אסורים ברחיצה, ואם הוחמו מערב שבת, בברייתא איתא שמותר לרוחץ בהם פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו, ואין לחלק בין כלי לקרקע, דדווקא בשיטוף שהוא קל יש חלק בזה, ולא ברחיצה שהיא חמורה. (תוד"ה הא). לרב מותר אף כל גופו אבר אבר, ורבה אמר בשמו שמותר כל גופו אם משייר אבר אחד, ולפירושו קשה על רב מב' ברייתות. ולשמואל אסור אבר אבר, ורק פניו ידיו ורגליו מותר, וכן מבואר בברייתא. רבה עביד כרב בכל דבריו מלבד ג' דברים (שאין מטילין יציצית מבגד לבגד, ואין מדליקים מנר לנר, ואין הלכה כר' שרגייה), והני מילי לחומרא אבל לקולא לא.

מַגְדָּה **סדר גזירות איסור הזעה ורחיצה**- בתחילה היו רוחצים בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנים לחמם בשבת ואמרו מערב שבת הוחמו, ואסרו רחיצה בחמין אף בחמין שהוחמו מערב שבת והתירו זיעה, ועדיין היו רוחצים בחמין שהוחמו מערב שבת ואומרים מזיעים אנחנו, ואסרו זיעה והתירו חמי טבריה, והיו רוחצים בחמי האור ואומרים בחמי טבריה רחצנו, אסרו חמי טבריה והתירו רחיצה בצונן, וכשראו שאין הציבור עומד בזה כיון שאסרו את הכל, התירו חמי טבריה, וזיעה נשארה באיסורה.

תמצית ההלכה-

טבילה ורחיצה בשבת- אסור לרחוץ כל גופו או רוב גופו במים חמים, אפי' אם הוא רוחץ כל אבר בנפרד, ואפי' במים שהוחמו מערב שבת אסור, בין אם המים בכלי בין אם המים בקרקע, בין שרוחץ ע"י כניסה למים בין אם שופך עליו את המים. וטעם האיסור הוא גזירה שמא יבוא לחמם מים בשבת. ואם המים צוננים מותר לרחוץ אפי' כל גופו יחד. ומותר לרחוץ בשבת פניו ידיו ורגליו או שאר אברים, בחמין שהוחמו מערב שבת, אבל במים שהוחמו בשבת אסור לרחוץ אפי' ידיו. וכתבו הפוסקים שנהגו שלא לרחוץ כלל בנהר או במקוה, משום חשש סחיטת השיער ועוד כמה טעמים, ולענין טבילה מותר לטבול מוטומאתו בשבת אפי' אם היה יכול לטבול לפני שבת. וטבילת בעל קרי מותרת בשבת, ויש מחמירים בזה, והנהוג להקל אין למחות בידו כי סתמית רוב הפוסקים להקל, ועכ"פ אם נטמא בשבת עצמה אין להתמיר, וכן המנהג, אף יותר מואד מנסיחה, שזה איסור גמור. (סימן שכ"ו).

רחיצה או הזעה במרחץ- מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת שעל ידם מתחמם המרחץ, וי"מ שפקקו כדי שלא יצא חומו, מותר לרחוץ בו במוצאי שבת מיז, וא"צ להתמין בכדי שיעשה, שהרי לא נתחמם בשבת, ובשבת עצמה אסור שהרי גזרו על הרחיצה. ואם פקקו נקביו מערב יו"ט, מותר ביו"ט או בשבת (תוד"ה למוצאי) להכנס להזיע, ולהשתטף בבית החיצון אבל לא בתוך המרחץ שמא יאמרו שהוא רוחץ, וזה מותר אע"פ שאין החמין מחופים בנסרים, (ואין חוששים שמא המים התחממו היום מחומו של המרחץ. רש"י. והתוס' (ד"ה אלא) כתבו שרבי יהודה אסור אף בחמין שהוחמו מערב שבת, ושמא יחלף בין שבת ליו"ט, והביאו שבתוספתא איתא שנשטטפו בצונן). משרבו עוברי עבירה (וכנ"ל) אסרו זיעה (אפי' ביו"ט. שם), אמנם אמבטיאות של כרכין מותר לטייל בהם לפי דרכו ואינו חושש שיאמרו שהוא מזיע, אבל בשל כפרים לא כיון דנפשי הבלליהו ומזיע.

האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא.

מַגְדָּה מותר לחמם אלונטית בשבת ולהניחה על בני המעיים כשהוא חש במעיו, אבל אסור להניח על בני מעיו יורה קטנה של מים שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בחמין בשבת. רש"י. ולתוס' (ד"ה ובלבד) החשש הוא שהמים יפלו על האלונטית ויבוא לידי סחיטה, אי נמי אסור משום רפואה גזירה שמא יבוא לשחוק סממנים. ואפי' בחול אסור מפני הסכנה שלפעמים הם רותחים.

חימום כנגד המדורה- מי שהתרחץ אסור לו להתחמם כנגד המדורה, כיון שמפשיר מים שעליו, ואף שמותר להפשיר מים לצורך שתיה, הכא אסור דדומה לרוחץ במים חמים ויש לחוש שיבוא לחמם חמין לרוחץ גופו, (תוד"ה מפני), אבל לרוחץ אחר שנתחמם מותר.

חימום מים ושמן- איתא בברייתא שלת"ק מותר להפשיר מיחם מים כנגד המדורה ובלבד שלא ישאירו שם עד שיתחמם. ולר"י מותר לעשות כך בשמן. ולרשב"ג מותר לאשה לטוץ לידה בשמן ולחממם כנגד המדורה לטוץ את בנה הקטן אבל במיחם אסור, ופליג אדריי יהודה. ובדעת ת"ק לגבי שמן, שיטת רבה ורב יוסף שלת"ק מותר לחמם שמן אף לשיעור שהיד סולדת בו, דשמן אין בו משום בישול, ולרבי יהודה רק בישול שמן אסור, ולרשב"ג בשמן אסור אפי' הפשר, דהפשרו זהו בישולו ולכן יעשה ע"י שינוי. ולרב נחמן בר יצחק ת"ק אוסר אף בהפשר ואפי' ע"י שינוי, ורשב"ג מתיר הפשר ע"י שינוי, ורבי יהודה מתיר בכל הפשר ואוסר רק בבישול. ולרבי שמן אסור אפי' בהפשר, אמנם בכלי שני מותר דכלי שני אינו ממשל ראשון מצטננים שם מעט. וביארו התוס' (ד"ה ושעמו מינה) שבכלי ראשון חום המים נשמר ע"י הדפנות החמות, וכן נתנו שיעור שבד סולדת היו בישול, אבל בכלי שני מותר אף ביד סולדת, וכן שאין דפנותיו חמים והולך ומצטנן. וכתב רש"י שאמבטי שהמים נמשכים לן מה המעין נחשבת ככלי ראשון שהוא ממשל אף אם העבירוהו מן האש. ופסק שמואל שבין שמן בין מים אסור רק בשיעור שהיד סולדת בו, והיינו שכריסו של תינוק נכווית.

דברי תורה בבית המרחץ- אסור להרהר שם, ואסור לדבר בד"ת אפי' בלשון חול, אבל לאפרושי מאיסורא מותר, כדמצינו שר"מ אמר לתלמידו שאסור להדיח את הקרקע

במים או לטוץ בשמן שמא יבוא להשוות גומות. ודברי חול מותר לאומרם אפי' בלשון הקודש.

המבשל בחמי טבריה בשבת חייב מכת מדרות.

אסור לשוט במים בשבת גזירה שמא יעשה חבית של שייטין, ואפי' בבריכה ברשות היחיד שאין לגזור שמא יתיו מים חוץ לד' אמות אסור, אם עוקר רגליו מן הקרקע, ובאית ליה גדודי שאין הכתלים זקופים אלא משופעים, מותר דלא דמי לנהר, אי נמי בלית ליה גדודי כשנועץ רגליו בקרקע הרי הוא מנחה עפר לתוך המים ודמי למגבל.

מַגְדָּה, **צניעות** - כל האוחז באמה ומשתין, כאילו מביא מבול לעולם, מפני שבא לידי קרי, שזה היה הקלקול של דור המבול. ורבנן מתירים כדי שלא יראה ככרות שפכה ויוציאו לעז על בניו שהם ממזרים, אבל בזמן רחיצה אסור גם לרבנן. (תוד"ה פשיטא). אמנם אם עושה כך בשעת שיש ביעתותא דנהרא מותר, וכדמצינו שאם נכנסה בולשת לעיר והיא שעת מלחמה, החביות הפתוחות והסתומות מותרות, דכיון דבעיתי לא מנסכי, (אבל בשעת שלום הפתוחות אסורות). ואם מניח ידו שם משום צניעות כשפניו נגד העם מותר, אבל המניח ידו בשעה שיורד לנהר, הרי הוא כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו, שנראה שהוא בוש בדבר. ומצינו שרבא היה שוחה, ורבי זירא היה זוקף כדי שלא יראה ככופר, ורבנן דבי רב אשי היו זוקפים בירידה ושוחים בעליה.

לרב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, דכתיב "בבלה יובאו ושם יהיו", ולרבי זירא האי קרא בכלי שרת.

ענייני בריאות - פתיחת הפה לשאוף הבל המרחץ, מוציא את ההבל של הזיעה מהגוף. מי שאכל ולא שתה כאילו אכל דם, וזה גורם לחולי מעים. ומי שאכל ולא הלך ד' אמות לפני שישן, אכילתו מרקבת ואינה מתעכלת להיעשות זבל, וזה גורם לריח רע מהפה. והאוכל בשעה שהוא נצרך לנקביו הרי זה כתנור שהסיקוהו כשיש בו אפר, וזה גורם לריח זוהמא של זיעה מכל גופו. ורוחץ במים חמים ולא שותה מהם אפי' אם לא הוחמו אלא למרחץ, הרי זה כתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא מבפנים שאינו מועיל לכלום. והרוחץ בחמין ולא נשטטף בצונן, הרי זה כברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן לחזק את הברזל. והרוחץ ולא סך י"מ לפני הרחיצה וי"מ אחרי הרחיצה (תוד"ה רחץ). הרי זה כשופך מים על חבית הפוכה.

שתיה או הכנסת מים בשבת למיחם

הגמ' דנה אם מותר להשתמש בשבת במים ששהו בכלי חם, או שיש בזה איסור שהיה לפי רש"י או בישול לפי תוס'. כמו כן בהכנסת מים לכלי מתכת בשבת, שייך לעבור על איסור מצרף בכך שהמים הקרים מוזקקים את הכלי. כמו כן בהכנסת מים חמים לתוך מים קרים או כשייך לעבור על איסור בישול המים הקרים. והגמ' מבארת מתי שייכים החששות הנ"ל.

שתית מים מכלי ששמים בו גחלים, מוליאר, והיינו כלי שהמים מבפנים והגחלים נמצאים בבית קיבול קטן מבחוץ, אם הוא גרוף שותים ממנו בשבת, אע"פ שהוחמו מעט מהכלי, כיון שאינו מוסיף הבל. אבל אנטיכי אין לשתות ממנו אף בגרופה וקטומה, י"מ שאנטיכי היינו ב' כירי שיש בכידה חלל שיש בו מים ולציזו גחלים, ודופנה עב, וכיון שיש שם אש בכל ימות החול היא חמה מאד, ומוסיף הבל במים אף בגרופה, אבל בב' דודי יורה גדולה שיש לה שני שוליים וביניהם גחלים והמים על השולים העליונים מותר, וי"מ אנטיכי בית דודי, ואסור מפני שנחושתה מחממתה שמתוך הששולים מכוסים חומם משתמר, (וי"מ שנחושת טבעה לשמור את הרתיחה), וכ"ש שאסור בב' כירי. ומהמ"א שיש ב' שוליים, ולבי דודי יש מחיצה באמצע. רש"י. והתוס' (ד"ה מוליאר) כתבו שאין איסור במוסיף הבל אלא בהטמנה, אלא איירי הכא שמוזגים את המים החמים ביון, והנזון הוא מתי היין מתבשל מהמים ע"י המזיגה.

מַגְדָּה, **הכנסת מים למיחם** - מיחם שפינהו מהמים שבו, לרבי יהודה אסור לתת לתלונה מים כלל מפני שמצרף, דנתינת מים לכלי מתכות חם מוחזקת את הכלי, וזה גמור מלאכת הצירופים, (וסתם מיחם מגיע לשיעור צירוף. תוד"ה והלא). ולר"ש מותר דדבר שאינו מתכוון מותר, והיינו היכא דלא הוי פסיק רישיה שיצרף, דבפסיק רישיה מודה ר"ש דאסור. (תוד"ה מיחם. והביאו התוס' דברי רש"י (וינא ל"ד) שדווקא באיסורים דאורייתא רבי יהודה אוסר דבר שאינו מתכוון ולא באיסורים דרבנן. אבל התוס' מוכיחים שגם באיסורים דרבנן רבי יהודה אוסר. וכתבו התוס' שבכל התורה אינו מתכוין אסור לרבי יהודה מדאורייתא, אבל בשבת אינו אסור אלא מדרבנן, דלא הוי מלאכת מחשבת, והחזותה גחלים בשבת ונזכיון לכבות את העלינות והעובדו והתחנות מלאכה, ובבואר כהריות כ"ו ש"ל"י חייב חטאת, הטעם הוא משום דהוי פסיק רישיה, דחשיב מלאכת מחשבת אף שאין מתכוין וכן היכא דניחא ליה חייב לרבי יהודה. ולר"ש היכא דניחא ליה חייב חטאת, כדמבואר לקמן ק"ג. שהתולש לאכילה או לבביה ברקע שלו חייב חטאת אע"פ שאין

מתכוין ליפות הקרקע, דאנן סהדי דניחא ליה, אבל היכא שאינו נהנה בבירור לא נתכוין לזה והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה). ואף לר"ש אין לתת מים מועטים שיתחממו בו, אלא הרבה מים שיופשרו ולא יתחממו, והיכא שיש בו מעט מים ופינהו מעל האש אין בו משום מצרף לכוי"ע, אבל אסור לתת בו מים מועטים שיתחממו, אלא מים מרובים כגוף להפשירים. לרב אסור לתת מים בשיעור שיכולים לצרף והיינו כששמאלא את כולו, ושמואל מתיר גם בזה, דס"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר, אף דס"ל כרבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה אסור. ע"כ לשיטת רש"י דס"ל שאין צירוף אלא בממלא את כולו, ואם נשארו בו מים לא שייך צירוף אף בממלא את כולו. אבל שיטת התוס' (ד"ה לא) שבמיחם שפניו ממנו את המים, אף מעט מים צוננים מצרפים אותו, ואם פינו את המיחם ונשאר בו מים, אם ימלאו את כולו מים צוננים יש בזה צירוף.

תמצית ההלכה-

מיחם שפינה ממנו את המים החמים אסור לתת לתוכו מים מועטים שיכולים להתחמם לשיעור יד סולדת, אבל מים מרובים מותר לתת לתוכו. ואם ממלא את כל הכלי באופן שיכול לבוא לידי צירוף (חיוקין הכלי), אם אינו מתכוון לזה מותר, כיון דאינו פס"ר, אבל אם כוונתו לצרף י"א שחייב מדאורייתא, וי"א שאסור מדרבנן, (שי"ח י"ב).

מַגְדָּה, **מה התירו חכמים במקום שיש נזק לרבים**- לשמואל מותר לכבות גחלת של מתכת ברה"ר, כדי שלא ינזקו בה רבים, דכיוי ברזל אסור מדרבנן ובמקום שיש נזק לרבים לא גזרו, ולדבריו מותר להוליד קוץ ברה"ר פחות פחות מד"א עד שישלכנו לצידו הרה"ר, ובכרמלית שאיסור הטלטול בה הוא מדרבנן מותר לטלטלה אפי' יותר בעקירה אחת, אבל גחלת של עץ שיש בכיביה איסור דאורייתא אסור לכבות, דס"ל כרבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אבל לר"ש גם זה מותר, דכל כיבוי אינו צריך לגופו, חוץ מעושי פחמין ומהבהבי פתילה.

עירוב מים חמים וצוננים - לב"ש מותר לשפוך חמין לתוך צונן דס"ל תתאה דבר, והצונן מצנן את החמין, ולא צונן לתוך חמין מפני שהחמין מחממים את הצונן, ולב"ה מותר אף צונן לתוך חמין, ודווקא כשהמים החמים מונחים בכוס שכיון שהוא צריך את המים לשתיה לא ניחא ליה שיתחממו הרבה, ועוד דכלי שני הוא. רש"י. אבל שיטת התוס' (ד"ה נתן) שהסוגיה היא גם למ"ד עילאה גבר, וביותר שגם למ"ד תתאה גבר מ"מ מובשל כדי קליפה, אלא טעם ההתר משום שדרך שהמים העליונים מרובים מהתחתונים, ולכן אם התחתונים חמים הם מחמממים את העליונים, ובכלי שני נתלקו ב"ש ובי"א אם אסור אטו כלי ראשון או לא, אבל אם התחתונים צוננים כיון שהם מרובים הם מתערבים בעליונים ומצנינים אותם, ולכן מותר אפי' בכלי ראשון. אבל אם הם באמבטי מים לערות לתוכם צונן אף לב"ה. לרש"י האמבטי היא כלי ראשון, אבל לתוס' (ד"ה אבל) אמבטי היא כלי שני, וכיון שהמים חמים מאד, יש לחוש שהרואה יסבור שזה כלי ראשון, ולכן אסור חכמים לתת לתוכם צונן. ורצה רב יוסף לומר שספל דינו כאמבבטי אף שהוא כלי שני, דכיון שהמים מיועדים לרחיצה ולא לשתיה ניחא ליה שיתחממו הרבה, ואמר לו אביי שרבי חייא תני שספל אינו כאמבבטי, ומותר לתת קיתון מים לתוך ספל של מים, בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין, וכן נהג רבא. ואיתא בבריייתא שר"ש בן מנסיא אוסר, ורב נחמן אמר שהלכה כדבריו, בפשטות כוונתו לאסור לתת חמין לתוך צונן כאמבבטי, וכן הלכה שלתוך הכוס מותר אפי' צונן לתוך חמין. (תוד"ה מי), והגמ' אומרת שלהל"א של רב יוסף כוונת ר"ש בן מנסיא שגם בית הלל אוסרים תננית צונן לתוך כוס חמין.

תמצית ההלכה-

נתינת מים לתוך מים - אסור לתת מים צוננים לתוך מים חמים בכלי ראשון, אא"כ המים לא יכולים להגיע לשיעור יד סולדת, (וי"א שאם נותן מעט מעט אסור, וצ"ע), ואם הכלי על האש או סמוך לה במקום שיכול להתבשל אסור. וכן אסור לתת מים חמים מכלי ראשון לתוך מים צוננים מוטעים, ואם החמין הם בכלי שני מותר לתת בתוכם צונן, או לשפוך אותם לתוך צונן. אסור לתת כלי עם משקה בכלי ראשון אא"כ הם מרובים שא"א שיתבשלו, אבל בכלי שני מותר. (סימן שי"ח).

דיני בישול

איסור בישול מדאורייתא הוא בכלי ראשון, אף לאחר שהוסר מן האש, אבל בכלי שני אין איסור דאורייתא. הגמרא דנה האם גם תבלין ומלח שייכים לכלל זה, או שתכונתם שונה וממילא דינם שונה. כמו כן מנבאים התוס' האם יש בישול בעירוי מכלי ראשון.

מַגְדָּה, **בישול תבלין**- אסור לתת תבלין בכלי ראשון, אף לאחר שהוסר מן האש, דכלי ראשון ממשל כל זמן שהוא רותח, אבל בכלי שני מותר, דכלי שני אינו ממשל. ורבי יהודה מתיר אף בכלי ראשון שהעבירו מן האור, (דווקא בתבלין, אבל שאר דברים מודה שאסור. תוד"ה לכל), אלא אם כן יש בו חומץ, או ציר של דגים, לפי שכשהם רותחים הם ממשלים את התבלין.

דין בישול ע"י עירוי - התוס' (ד"ה אבל) מביאים מחלוקת בין בעלי התוס' אם עירוי מכלי ראשון דינו ככלי שני, או שדינו ככלי ראשון, וכתבו שנראה שעירוי אין דינו לא ככלי ראשון ולא ככלי שני, אלא הוא מובשל כדי קליפה, דקיימא לו כשמואל דתתאה גבר, ומי"מ עד שהתחתון מספיק לקרר את העליון העליון מובשל כדי קליפה, ולכן אם עירוי רותתין על תרנגולת (לפני מליחה) צריכה קליפה, וכלי שתשמישו ע"י עירוי, אפשר להכשירו ע"י עירוי דכבולעו כף פולטו, אבל כלי שנתבשל בו איסור א"א להכשירו ע"י עירוי.

בישול מלח - י"א שאסור לתת מלח אף בכלי שני, מפני שגם שם הוא מתבשל. ולרב נחמן וללישנא בתרא מותר לתת מלח אף בכלי ראשון שהוסר מן האש, מפני שמלח צריך בישול כבישרא דתורא, וכן הלכה, והמחמיר תבוא עליו ברכה. תוד"ה והיינו.

ביטול כלי מהיכנו, וטלטול כלי לצורך מוקצה

חכמים אסרו לטלטל דברים מסוימים בשבת, והיינו דברים שהאדם הקצה אותם מדעתו מחמת איזה סיבה, וחלק מפרטי הדינים בזה יבוארו להלן (מ"א - ג' מ"א). הגמ' כאן מבארת האם מותר לקחת כלי המותר בטלטול ולהעמיד אותו במנוב שהוא 'יהיה אסור בטלטול, וכן האם מותר להשתמש בכלי המותר בטלטול, לצורך דבר האסור בטלטול.

אסור לתת כלי תחת הנר לקבל בו את השמן המטפף מן הנר, מפני שהשמן הוא מוקצה, וקסבר אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר שאינו מוקצה, כי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו, להניחו במקום שלא יוכל לטלטלו משם, דהוי קבוע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה. וכתבו התוס' (ד"ה דמבטל) קצת ק"ד: ביאר רש"י הטעם משום דמחזי כסותר. ואם נתנוהו מבעוד יום מותר להשאירו שם. (דין טלטול השמן יתבאר לקמן מ"ד.).

אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנים כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה, כשהיא מטילה את הביצה במקום מדרון והוא חושש שהיא תתגלגל ותישבר, כמו שאסור לתת כלי תחת הנר לקבל את השמן, אבל כופה עליה כלי שלא תשבר-

לרבה טעמא דרב חסדא משום שאין כלי ניטל בשבת **אלא לצורך דבר הניטל**, וס"ל שתרנגולת עשויה להטיל ביצה באשפה ולא במקום מדרון, ולכן מותר רק לכפות עליה כלי, להצלה מצויה התירו אף לצורך דבר שאינו ניטל, והצלה שאינה מצויה כגון מדרון, וטפטוף שמן דמתני' (שכיון שריגילים לתת כלי תחת השמן מבעוד יום, אינו מצוי שיצטרכו לתת שם כלי בשבת. תוד"ה שאינה), לא התירו. והתוס' (ד"ה הצלה) כתבו שהצלה שאינה מצויה לא התירו אפי' בדבר הניטל, משום טירחא, ודלא כרש"י שאסור רק לצורך דבר שאינו ניטל). ולפי זה מה שמצינו שמותר לתת כלי תחת חבית של טבל שנשברה, איירי בחבית חדשה שמצוי שתשבר. ומה שמותר לכפות קערה ע"ג הנר, איירי בבית נמוך שמצוי שהספסל תאחוז בקורה. ומה שמותר לסמוך קורה שנשברה בספסל או בארכות המיטה, איירי בקורה חדשה שעשויה להשבר מחמת כובד הטיט שהיו טחים על הגג. ומה שמותר לתת כלי תחת הדלף, איירי בבית חדש שמצוי בו דלף. ומה שמותר לתת כלי לקבל ניצוצות, הטעם הוא משום שניצוצות שכיחי. וכתבו התוס' (מ"ג: ד"ה כבר) שאיסור אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, מותר במקום הפסד מרובה.

מ"ג. לרב יוסף טעמא דרב חסדא משום **מבטל כלי מהיכנו**. ומי"מ מותר לתת כלי תחת חבית של טבל שנשברה, דטבל חשוב מוכן בשבת כיון שאינו מוקצה אלא מחמת איסורו, ואם עבר על דברי חכמים ותיקנו מתוקן ומותר לטלטלו ולאוכלו, ולהכי לא חשיב מבטל כלי מהיכנו. וכתבו התוס' (ד"ה טבל) דמשמע דאיירי בתיקנו במיזג, ובהכרח איירי שגאין לו פירות אחרים, דאם יש לו אסור לאוכלם בשבת. אך קשה למה הפירות לא נאסרים ידון מיגו דאתקצאי. עוד כתבו התוס' (שם) שדווקא דבר שהבסיס יכול להיות מותר בעוד אותו דבר נמצא עליו מותר, אבל מה שיכול לעזר, לא מתיר ביטול כלי מהיכנו. ומותר לתת כלי לקבל ניצוצות, מפני שאין בניצוצות ממש. ומותר לסמוך קורה שנשברה, דווקא ברפוי. ומותר לתת כלי תחת הדלף, דווקא בדלף הראוי. ומותר לכפות את הסל לפני האפרוחים, כיון שהסל יהיה מותר בטלטול אחר שירדו ממנו, וקסבר אין מוקצה לחצי שבת, ומד"ש יש מוקצה לחצי שבת צ"ל דמתני' כר"ש דלית ליה מיגו דאתקצאי אפי' בהוקצה בבין השמשות; (ומי"מ יש איסור ביטול כלי מהיכנו, ומי"מ באפרוחים שמיזי הוא יכול להפריחם משם אין איסור). כל נמי רק לאכילה יש מוקצה לחצי שבת, ולא לטלטול. (תוד"ה בעודן). אמנם אם היו עליו כל בין השמשות אסור משום **מיגו דאתקצאי**, ואף שדבר שגמרו בידי אדם אין בו מיגו דאתקצא, דמטעם זה מותר לטלטל קדירות אע"פ שבבין השמשות היו ורחתות, תתם אם היה רוצה לאוכלה היה כוננה מיד, אבל כאן הוא רוצה שעכשיו האפרוחים יעלו על הסל. תוד"ה בעודן, בתרא.

שיטת רב יצחק שאין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל אפי' בדבר מצוי, וכל המקומות הנ"ל שמצינו שמותר,

איירי בצריך למקומו, ומתור שיכול לטלו לצורך מקומו, מוליכו למקום שירצה. רש"י. וקמ"ל בניצוצות ובדליקה שלא חוששים שיכבה, ובקורה שנשברה קמ"ל אלא חוששים שיעלה אותה. (תוד"ה ושני). ומסתפקים התוס' (שם) מסתפקים אם לדברי רב יצחק יהיה מותר לתת כלי תחת השמן בצריך למקומו, או שרב יצחק מודה לאיסור ביטול כלי מהיכנו. ומה שהתירו לפרוס מחצלאות ע"ג אבנים בשבת, איירי במקורזלות דחזיא לבית הכסא. ומה שהתירו לפרוס מחצלאות ע"ג לבנים בשבת, מדובר בלבנים שנשארו מהבנין שאינם מוקצה מפני שהם ראויים לשבת עליהם. ומה שהתירו לפרוס מחצלת על גבי כוורת דבורים מפני החמה והגשמים (ובלבד שיפרוס בצורה שיוכלו הדבורים לצאת, דאל"כ אסור משום צידה, שהרי רבי יהודה אוסר דבר שאינו מתכוין), איירי שיש שם דבש, או חלות דבש שחישב עליהם מערב שבת, ואיירי שהחלות כבר נרדו לפני שבת, או שיש דבש צף על גבי החלות שאינו צריך רדיה, שהרי רדתי השבת אסורה מדאורייתא לרבי לאליעזר, ולחכמים מדרבנן. תוד"ה דחשיב.

תמצית ההלכה-

מבטל כלי מהיכנו - אין לתת כלי בשבת מתחת הנר כדי שהשמן יטפף לו תלכו, מפני שהוא מבטל את הכלי מהיכנו ע"י שאיסורו בטלטול, וכתב הפמ"ג שגם בכלי שמלאכתו לאיסור אסור, כיון שהיה מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, (ומי"מ אם לא נפל שמן לכלי הכלי מותר בטלטול, ומבעני' מותר לתת כלי, ואם יש בכלי דבר המותר שיש ידו יהיה מותר לטלטל את הכלי מתחת החתיו תחת הנר, וכן אפשר לשים את הכלי תחת השלחן ואחרי האכילה לסלק את השלחן, ותחת נר של שעווה או חלב מותר אף בשבת כיון שיכול לעזר מיד את המוקצה מהכלי, כיון שאינו מתקלקל. (סימן רס"ה).

טלטול או עשית מחיצה לכבוד המת

מת מוטל בחמה ויהיה בזיון למת אם ישאר שם ויסריה, אסור לטלטלו משום איסור מוקצה, ואסור לעשות אהל להגן עליו מפני החמה משום איסור עשית אהל. הגמ' מבארת באיזה אופנים מותר לטלטלו או לעשות אהל עבורו.

מ"ג: **עשית מחיצה להגן על מת מפני החמה** - מת המוטל בחמה ויש לחוש שימחר להסריה, באים שני אנשים ויושבים בצידו על הקרקע כדי שייצטערו מהקרקע שהתחממה מהחמה, חם להם מלמטה, מביאים מיטה לישב עליה, חם להם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסים עליהם, וזוקפים המיטות ושומטים על המיטות את המחצלת, וכשירצו נשמיטים משם, ונמצאת מחיצה עשויה מאיליה, אבל אסור לזקוף את המיטות ואח"כ לפרוס את המחצלת, מפני שדרך עשה אהל הוא מחיצתו ואח"כ גג, ואין עושין אהל עראי בתחילה בשבת. וכתבו התוס' (ד"ה ונשמט) שאין חתי צריך להשאיר שם, שכיון שבשעת עשיה היה נראה שעושה לצורך חי שרי. עוד כתבו התוס' (ד"ה חם) שלא יביאו מיטות סתם לצורך ישיבה, וכן לא יביאו מיטות ומחצלת יחד מפני שחם להם מלמעלה ומלמטה, דהחמירו חכמים לעשות היכר שזה לצורך חי, כל מה שאפשר לעשות. עוד כתבו התוס' (ד"ה ופורסין) דהיכא שהמחצית כבר עשויות, אין לפרוס כיסוי בלא לשייר, (וכשפורס לצורך בעלי חיים, מנע"ל אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, י"ל שפורס כבר פרוס ממש לא חשיב טלטול, או שצריך להושיב שם אדם, או דאיירי במקום הפסד מרובה).

טלטול מת בשבת - מותר לכו"ע לטלטל מת ע"י ככר או תינוק. ולהופכו ממיטה למיטה עד שמוכי לצל, לשמואל מותר ולרב אסור, ונחלקו אם טלטול מן הצד מותר. ומצינו במשנה שנחלקו אם מציילים את המת מפני הדליקה, אין הכרח שנחלקו אם מותר טלטול מן הצד, ד"ל שבעלמא טלטול מן הצד אסור, והתם רבי יהודה בן לקיש מתיר מפני שמתוך שאדם בהול על מתו יש לחוש שאם לא נתיר לו לטלטלו יבוא לכבות, אבל במוטל בחמה אסור. והלכה כרבי יהודה בן לקיש. וכתבו התוס' (ד"ה דכ"ע) שמשמע הכא שהלכה טלטול מן הצד שמיא טלטול, ולקמן קכ"ג. פסק רב נחמן דלאו שמיא טלטול. וחילקו התוס' שאם הטלטול מן הצד הוא לצורך המוקצה, כמו כאן שזה לצורך המת, שמיא טלטול, אבל טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, מותר.

תמצית ההלכה-

טלטול מת בשבת - מת המוטל במקום שיש חשש דליקה מותר לטלטלו משם א"י שניחי על המת או לידו הפך המותר בטלטול כגון ככר או תינוק, ואם אין לו ככר או תינוק, יטלטלו ע"י שיהפכנו ממיטה למיטה, ואם אין לו גם שתי מיטות מטלטלו טלטול גמור. מת המוטל בחמה וחושש פן יסריח מטלטלו מחמה לצל באותה רשות ע"י ככר או תינוק, ואם אין לו ככר או תינוק לא יטלטלנו כלל, ולדעת הרמ"א והב"ח אם הוא קרוב להסריח מותר להוציאו לרשות אחרת, אבל באותה רשות מותר רק ע"י ככר או תינוק, ואם אין לאן לטלטלו או שלא רוצים להזיזו ממקומו, מותר לכסותו באופן שאין בזה עשית אהל כמבואר בגמרא. (סימן ש"א).

דיני מוקצה לר"י ולר"ש

יש כמה סוגים של מוקצה: א' מוקצה מחמת חסרון כיס, והיינו דבר שאדם מקפיד לשמורו שלא ישתמשו בו לדברים אחרים כדי

שלא יפגם. ב' מוקצה מחמת גופו, והיינו דבר שאינו כלי או מאכל, כגון אבנים בעלי חיים ומועות. ג' כלי שמלאכתו לאיסור, והיינו כלי שעיקר שתשמשו הוא מלאכה האסורה בשבת. ד' מוקצה מחמת מצוה, והיינו דבר שהוקצה למצוותו, כגון נוי סוכה. וכן שייך איסור מוקצה בדבר שהוא בסיס לדבר האסור", או בדבר שהיה מוקצה בכניסת השבת.

יש כמה שיטות תנאים מה נאסר במוקצה ומה לא נאסר. רבי יהודה מחמיר באיסור מוקצה ואוסר כל דבר שאדם הקצה מדעתו בכניסת השבת, מחמת שבאותו זמן היה מוקצה או בסיס למוקצה, או שהכניסו לאוצר וכדומה, ורבי שמעון מיקל בזה, וכדלהלן.

מ"ד. טלטול שמן שבנר או בקערה- המסתפק משמן שנר

בשעה שהוא דולק, מבואר בביצה כ"ב. שהוא חייב משום מכבה. (תוס' מ"ב: ד"ה ואין). ומותר השמן שבנר ובקערה, לרבי יהודה אסור משום מוקצה, ולר"ש מותר להשתמש בו לאחר שנכבה הנר דבמוקצה מחמת מצוה מודה רש"י, ונר עצמו אין לאסורו מטעם שהוקצה למצוותו, מפני שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו, ואין לאסורו אלא מצד בסיס לדבר האסור. (שם). (ולמר זוטרא בנרות גדולים אסור, מפני שאין דעתו עליהם). ולרבי אליעזר בנו של ר"ש מותר לקחת מנר הככה דכיון שהוא כבה והולך אינו חייב משום מכבה, ומשמן המטפף אפי' בשעה שהנר דולק, דס"ל כאביו דלית ליה מוקצה, אמנם הוא מתיר אפי' בשעה שהנר דולק. וכתבו התוס' (ד"ה שבנר) שאף שאין השמן שהוקצה לנר תנוכה צריך לעשות לו מדורה ולשורפו, הכא השמן מותר אחר השבת, וכן נויי סוכה מותרים לאחר יו"ט האחרון של חג, דנר שבת עיקרו בא להנאה, ויושב ומצפה מתי יכבה, אבל נר תנוכה שבא לפרסומי ניסא ולא להנאתו, משום תחיבותא דנס מקצה אותו לגמרי למצוה. עוד כתבו התוס' שבנר אין מועיל לעשות תנאי שאינו בודל מהמשמן בבין השמשות, להתירו לר"י אחר שכבה או לר"ש קודם שכבה, דעיקר הקצאתו בבין השמשות ודחיה בידים לצורך שבת, אבל סוכה רעועה מועיל להתנות שאינו בודל ממנה בבין השמשות.

טלטול נר בשבת - לשיטת רבי יהודה מותר לטלטל נר חדש, אבל לא ישן משום שהוא מוקצה מחמת מיאוס. לשיטת רבי מאיר דווקא נר שהדליקו בו בשבת אסור בטלטול, דאית ליה מוקצה מחמת איסור ולא מוקצה מחמת מיאוס. ולשיטת רבי שמעון גם נר שהדליקו בו בשבת אינו אסור אלא בזמן שהוא דולק שמוא יכבה. ואיתא בברייתא שכוס קערה ועששית לא יזיזום ממקומם, לעולא היינו לשיטת רבי יהודה, ולמר זוטרא אף לר"ש אסור בזה, דכיון שהם גדולים אין דעתו עליהם, דלא אסיק אדעתיה שיכבו היום. ופמוט מנורה של מתכת שאינה מאוסה, אם הדליקו עליו אסור לכו"ע, (לרש"י היינו אף לר"מ, ולתוס' (ד"ה לדברי) אסור אף לר"ש, ואיירי בפמוט גדול ככוס קערה ועששית), ואם לא הדליקו עליו מותר אף לרבי יהודה.

מ"ד: מיטה שיחדה למעות- אם הניח עליה מעות פעם

אחת אפי' בחול אסור לטלטלה בשבת אפי' אם נסתלקו המעות מבעוד יום, כיון שהוקצתה לאיסור (ונר של מתכת ששרי רבי יהודה איירי בלא יחדו), וכתבו התוס' (ד"ה מטה) שכיון שהיא מיוחצת דווקא למעות ולא לשאר תשמיש, אסור לטלטלה אף לצורך גופה ומקומה, ולר"ש מותר. עוד כתבו התוס' (ד"ה לא) שחצוצרות אסור לטלטלם אף אם לא תקע בהם, כיון שזה השימוש היחיד שלהם. משא"כ מיטה ונר. אבל אם לא

יחדה למעות אין אסור לטלטלה אף אם היו עליה מעות בחול, אלא בעוד שיש עליה מעות והניחם מדעתו בשבת (כגון שהניח נכרי או תינוק לדעת ישראל. ואם יש מוקצה לחצי שבת, איירי שהניחם על דעת להסירם, או שרק לענין אכילה אמרניו יש מוקצה לחצי שבת). אבל בשוכה מנער והן נופלות. (תוד"ה יש). או אם היו עליה מעות בזמן בין השמשות לרבי יהודה, ולר"ש דלית ליה מוקצה אין אסור אלא בעוד שהמעות עליה, דמעות אינם ראויים לכלום.

תמצית ההלכה-

מיטה שהניח עליה מעות והיו עליה בבין השמשות אסור לטלטלה אפי' לצורך גופה ומקומה, דדין הבסיס כדין המוקצה שעליו, וכיון שהוקצתה לבין השמשות הוקצתה לכל השבת, וה"ה לכל דבר שהניח עליו דבר איסור, אבל אם אין עליה עששית מותר וגם לא היה עליה מעות בזמן בין השמשות מותר לטלטלה אפי' אם ייחדה למעות והניח עליה מעות מבעוד יום או שהונחו בשבת עצמה ואח"כ סילקם ממנה. ואם הונחו המעות אחרי בין השמשות אסור לטלטלה בעודן עליה, ולענין ניצור הממ"א מביא דעות בזה, ובספר רס"ה שמעט שדעתו נוטה להתייר. וכתב הרמ"א ש"יא שמיטה המיוחדת לכך והניח בה מעות מבעוד יום, אע"פ שסילקם לפני בין השמשות אסור לטלטלה, וכתבו המ"א והפרישה והגמ"ר שלדעה זו אסור לטלטלה אף לצורך גופה ומקומה, ודלא כהרמ"א שמתיר בזה, ואם ייחד לא הניח לא נאסרה המיטה. (סימן ש"י).

האם מוכני נחשב חלק מהעגלה לדיני טומאה ומוקצה-
עגלה (לרש"י איירי בעשויה למורכב בני אדם. אבל לתוס' (ד"ה מוכני) איירי בעשויה לכלים, דבעשויה לבני אדם מקבלת טומאה אף בנ' סאה) שיש לה מוכני - (לרש"י היינו אופן, ולר"י (תוד"ה ואין) היינו הבסיס של העגלה), אם המוכני ניתן לפירוק, אין חשוב חיבור והיו כלי לעצמה, ונ"מ לענין טומאה שאם נגעה הטומאה בחד מוהם אין השני טמא, ואין נמדדים יחד ללענין שאם היא מ' סאה בלח שהם ב' כרים

ביבש אינה מקבלת טומאה, (לביט הלל מדידתה מבחוץ, דגם עוביה בכלל), ואין המוכני מציל באוהל המות והיינו בבית הקברות שאין שם גג, דס"ל אהל זרק שמיא אהל, וממילא אם היא מחוקת מ' סאה מה שבתוך מחיצותיה טוהר, אבל גובה המוכני אינו מציל מפני הטומאה, (ד"מ דאירי כשיש גג, ובכלי חרס המוקף צמיד פתיל, ודעת רש"י שכלי חרס טמא אף במ' סאה, ועוד דאם המוכני מוקף צמיד פתיל הוא מציל בפני עצמו), ולרבי"א (תודה"ו ואין) מדובר שהעגלה באהל המות, והיא מוקפת צמיד פתיל, (דאף כל ע"ץ אם יש בו מ' סאה צמיד הסכה מציל), ויש בצד נקב שהמוכני ממעט אותו משיעור פותח טפה. ולר"ת מדובר שהטומאה מתחת המוכני, ויש נקלא בעגלה נקב טפה, והמוכני ממעטת את הנקב מטפח ואינה סותמת את כולו, ואף הטומאה כנגד הנקב (דכנגד הנקב טמא אף בפותח ומטפח), ואין גוררים אותה בשבת כשיש נקב (על הגדר המוכני מעות, ואם היו עליה בבין השמשות מעות, לרבי יהודה אסור ולר"ש מותר.

מ"ה. שיטת רב במוקצה - לרב מותר להניח נר על גבי דקל בשבת, שכיון שהוקצה בבין השמשות לא חיישינן שיורידו משם אחר שכבה ונמצא משתמש באילן, אבל ביו"ט אסור שמא יטול ויחזיר ונמצא משתמש באילן, ומבואר דס"ל כר"י דאית ליה מוקצה (אף בדבר שהוקצה בבין השמשות, דבשאר דברים מצינו בכמה מקומות דס"ל כר"י. תודה"ו הכי), שהרי לר"ש אינו מוקצה אף בשבת, אמנם רב אמר שדכאי הוא ר"ה שכן לרסמוך עליו בשעת הדחק, וכן מצינו שרב התיר להכניס את הנר חנוכה בשבת אחר שכבה, מפני החברים שגזרו שלא להדליק נר חנוכה, אי נמי ביום אידם גזרו שלא להדליק נר אלא בבית עבודה זרה, ונר חנוכה מקומו בטפח הסמוך לרה"ר. רש"י. והוסיפו התוס' (ד"ה מקומו) שצוהו אכילה היו מניחים להם להדליק, ולכן שאלו על נר חנוכה ולא על נר שבת. ונאף בשבועת הסכנה מדליק נר חנוכה על שלחנו, הכא איירי שאירע שלא הניחם על שלחנו, אי נמי סכנה היינו סכנת שמד ולא חברים דהכא.

הוקצה למצוותו - שמן שבנר בשעה שהוא דולק והיינו שמן שטפסף מהנר (דמה שבנר עצמו אסור משום מכבה. והנר עצמו אסור בטלטול משום בסיס לרבר האסור, ולא משום שהוקצה למצוותו. תודה"ה אלא) הוי מוקצה אף לר"ש, דכיון שהוקצה למצוותו הוקצה לאיסורו, ואחר שכבה מותר מפני שלא הוקצה אלא לזמן שהוא דולק. וכן נו"י הסוכה ועצי הסוכה אסור להנות מהם עד מוצאי יו"ט האחרון אף שבחול המועד אין איסור סתירת אהל, (וכתבו התוס' (ד"ה עד) שביי"ט אחיון עצמו מותר לדעת ר"ש, דאינו נאסר אלא מוטעם מינה דאתקצאי מחמת יום שעבר), ואם התנה הכל לפי תנאו, ואיירי בסוכה נפולה ורעועה, שמאתמול דעתו עליה. (תודה"ה ואם). ובשאר ימים טובים, לר"ש מותר לקחת עצים מסוכה העשויה לצל אם נפלה, לפי שלא הוקצה למצוותו. ולרבי יהודה אסור משום דאתקצאי מחמת איסור סתירת אהל ביו"ט, ומותר מן הסמוך לסוכה דדעתו מאתמול לקחתם כיון שאין בזה סתירת אהל. ומה שעל הסכר אסור משום סתירת אהל. תודה"ה ולא.

דחייה בידיים - חטים שזרעם בקרקע ועדיין לא השרישו, וביצים שתחת התרנגולת, מותר לר"ש לטלטלם בשבת אף דדחייה בידיים. אמנם גרוגרות וצימוקים שהעלה אותם לגג ליבשם, אסורים משום מוקצה, כיון דאקציניהו בידיים ולא חזו, דמשעה שנתהו מעט בגג אינם ראויים לאכילה עד שיתייבשו, (וכיון שמתקלקלים כל כך, אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב. תודה"ה אלא), משא"כ שאר פירות שעדיין ראויים הם קצת, אע"פ שהקצם מדעתו אינם מוקצה. ולר"י הוו מוקצה אפי' אם הכניסם לאוצר, ואם אוכל מהם לא בעי הזמנה, אבל בפירות שהעלה אותם לגג אסורים אפי' אם אוכל מהם, שכיון שהעלם לגג, הסיח דעתו מהם. אמנם אם הכניסם לאוצר, אם היה אוכל מהם שרי לרבי יהודה. תודה"ה ואוכל.

מ"ה: פצעילי תמרה -תמרים הנלקטים קודם בישולם והם מתבשלים מאליהן, אינם מוקצה לר"ש, כיון שלא דחיניהו בידיים.

תמצית ההלכה -

טלטול פירות - פירות תלושים אע"פ שהם עומדים לסחורה מותר לטלטלם, דדעתו לאכול מהם לכשירצה, ואפי' פירות שהעלה לגג כדי ליבשם, כל שהם ראויים לאכילה אף קודם שיתייבשו אינם מוקצים, וגרוגרות וצימוקים שהניחם במוקצה או בגג כדי לייבשם, וידוע שסירחיו ולא יהיו ראויים לאכילה, הוי מוקצה כאבנים ועפר, כיון דדחיניהו בידיים ולא חזו, ואפי' זימון לא יועיל להתירם. ואם כשחשבו בין השמשות כבר היו ראויים לאכילה, אע"פ שלא ידעו מזה הבעלים מותר לטלטלם. ואם נתייבשו קצת מבעוד יום והם ראויים קצת, ויש אנשים שאוכלים כך ויש שאינם אוכלים, אם הזמינו לאכילה מותר ואם לאו אסור. פירות שהיו מחוברים בבין השמשות אסור לטלטלם. חטים שזרעם בקרקע ולא כיסה אותם בעפר ועדיין לא השרישו, או ביצים שהושיב עליהם תרנגולת מבעוד יום כדי לגדל אפרוחים, אע"פ שדחה אותם בידיים, כיון שהם ראויים לאכילה מותרים בטלטול, (דאינו מוקצה אלא דבר דדחינהו בידיים ולא חזו), ואם השרישו חייב משום עוקר דבר מגידולו. (סימן ש"י).

מתי בהמה נחשבת מוקצה ביו"ט - אין משקינן ושוחטין את המדבריות משום מוקצה, אבל את הבייתות מותר,

(היוצאות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום הם ביתות, היוצאות בפסח ונכנסות ברביעה -במרחשון, לת"ק אלו מדבריות ולרבי הם ביתות, ושאינם נכנסות לתוך התחום כלל לכו"ע אלו מדבריות). לתירוץ קמא מודה ר"ש במדבריות שהם מוקצה כגרגורות וצימוקים דדחיניהו בידיים ויש טורח לילך ולהביאם. ולתירוץ ב' וג' לר"ש משקינן אף את המדבריות. לתירוץ א' וג' רבי סובר כר"ש, ולתירוץ ב' רבי סובר כר"י.

קינה של תרנגולת - הוי כלי שמלאכתו לאיסור, לר"ש מותר ולר"י אסור. יבש בה אפרוח מות, יש מחלוקת האם ר"ש מודה שאסור לטלטל בעלי חיים בריאים שמתו, או שר"ש מתיר בזה ודווקא בהמה מסוכנת מותר לחותכה לפני הכלבים, כיון שמאתמול דעתו עליה. ביש בה ביצה אינו מוקצה לר"ש, דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד. וביש בה ביצה שבתוכה אפרוח הוי מוקצה אף לר"ש, דכלב לא אכיל ליה משום קליפה. וכתבו התוס' (ד"ה דאית – השני) שלת' זה הגדון היה אם מותר לגער את הביצה מהקן ולטלטל את הקן, וענה ריו"ח שכיון שהקן עשוי לביצה הוי כמניח מדעת ולא יועיל ניעור.

בעלי חיים - התוס' (ד"ה הכא) מביאים שדעת הר"ר יוסף שאפרוח חי אינו מוקצה, מפני שהוא ראוי לשתק בין תינוק כשבוכה, וכתבו התוס' שאין זה נראה, אלא בעלי חיים הם מוקצים כגרגורות וצימוקים.

דעת כמה אמוראים להלכה - לרבה בר בר חנה ריו"ח פסק כר"ש, ולרב יצחק בר יוסף פסק ריו"ח כר"י. רבי יהושע בן לוי פסק כר"ש. רב שמלאי פסק כר"י. רבי אבהו פסק כר"ש, ומ"מ במקומו של ריו"ח לא טלטל נר שכבה מפני כבודו דריו"ח.

מ"ו. כילת חתנים - אף שקובע לה מקום מותר לנטותה ולפרקה בשבת, ואין בזה משום בנין או סתירת אהל, כיון שאין לה גג טפח.

מנורה - ר"ל הורה שמנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה, ומנורה הניטלת בשתי ידיו אסור לטלטלה, וריו"ח אמר שאין התר לטלטל נר אלא כר"ש שמתיר (לטלטל נר ישן שלא הדליקו בו באותה שבת, אבל בהדליקו בו באותה שבת אסר ריו"ח כרבי יהודה משום מוקצה מחמת איסור. אמנם כתבו התוס' (ד"ה אין) בשם רשב"א שיו"ח אסר גם בנר ישן משום מוקצה מחמת מיאוס, כר"י, וכוונת ריו"ח שאפי' ר"ש לא מתיר אלא בנר ולא במנורה), אבל מנורה אסור אף בניטלת בידו אחת. רבה ורב יוסף ביארו טעם האיסור מפני שאדם קובע למנורה מקום, ואביי מוכיח (מכילה של חתנים) שאין איסור מחמת קביעת המקום, ורק דבר שאדם קובע לו מקום לגמרי, כמו סיכי זירי ומזוזי (לקמן קכ"ג) הוי מוקצה אף לר"ש. תוס' שם ובד"ה והא). והאיסור הוא במנורה כעין של חוליות, שאם יש בה חוליות לכו"ע אסור לטלטלה בין גדולה בין קטנה, שמא תתפרק ויבוא לחברה ונמצא עושה כלי, ואם יש בה חידקי, גדולה שדרך לעשותה של חוליות אסורה מפני שנראית כשל חוליות שנראית כשל חוליות, וקטנה דאית בה חידקי שכולם יודעים שאין בה חוליות, לריו"ח אסור שגם בה גזרו אטו חוליות, ולריש לקיש מותר. וכתבו התוס' (ד"ה דחוליות) שמה שמצינו שבת הלל מתירים לזקוף מנורה של חוליות, איירי בחוליות מחוברות שאפשר רק להטותם ולזקפם. עוד כתבו התוס' (ד"ה אמר) שאף שריו"ח אסר סוכה ביום השמיני, אין לאסור מאותו טעם סתם מנורה, נדו אינו מוקצה מטלטול מחמת המצוה, דאין ביטול מצוה בטלטול, משא"כ סוכה. והגמ' מסתפקת בדעת רבי יהושע בן לוי במנורה, אם אסור ביש בה חידקי אטו של חוליות, או מותר.

דין מוכני התבאר לעיל מ"ד: .

מוקצה מחמת מיאוס - לרב יהודה נר שמן מותר לטלטלו אחר ש שכבה, כר"ש, דלא מאיס, אבל של נפטא שהוא מסריח אסור לטלטלו אפי' לר"ש, דלא חזי אלא למלאכתו, (או לרבי יהודה בנר של מתכת שלא הדליקו בו באותו שבת. תודה"ה דנפטא). ולרבה ורב יוסף מותר לטלטל גם של נפטא, וטעמם הואיל וחזו לכסויי מנא, ואע"פ שאבנים אסורים בטלטול אף שראויים לכסות בהם, שאני נר ששם כלי עליו, ומטעם זה מותר לטלטל בחצר שירים נזמים וטבעות, כיון ששם כלי עליהם ויכול לטלטלם שלא כדרך מלבוש, אף שאסורים לבושה ברה"ר, גזירה שמא תורידם להראות להבחרת. ורש"י. והתוס' (ד"ה ואמר) כתבו דקסבר האי תנא שאסור להתקשט בהם אף בחצר, והרי הם ככלי שמילאכתו לאיסור שמותר בחצר רק לצורך גופן ומקומן, ולרה"ר אסור.

מ"ו: מה נאסר מחמת שהיה מוקצה בבין השמשות - מותר השמן שבנר ושבקערה אסור, ור"ש מתיר כיון שאדם יושב ומצפה מתי יכבה נרו, ומודה ר"ש שאסור לשחוט ביו"ט בכור שנפל בו מום, מפני שאין אדם יושב ומצפה מתי יפול בה מום, שאולי לא יפול, ואולי לא יהיה מום קבוע,

ואולי לא יזדקק חכם לראות אם זה מום קבוע, והדיוטות אינם יכולים להתיר אלא במום הידוע לכל כגון מחוסר אבר, (או נסמית עינו או שנברה גלגלו, שזה מום מובהק. ואף ג' הדיוטות מי ימור שיזדקקו לה, שהרי אין רואין מומין ביו"ט. תודה"ה התם. וכתבו התוס' (ד"ה והתנן) דאיירי שנפל המום בערב יו"ט, ור"ש סובר שאין רואין מומין ביו"ט, ולכחי הוי מוקצה אף אם ראה שאין זה מום, אבל רבי יהודה אף שהוא מתמיר במוקצה, סובר שהואים מומין ביו"ט, וממילא כיון שהמום היה לפני יו"ט לא הוי מוקצה. עוד כתבו התוס' (ד"ה מי יימור שנפל) שלא האמת ר"ש אסור אפי' שנפל בו מום קבוע, שיש בזה רק מי יימור דמיוזדיק ליה חכם, וא"כ מבואר דאפי' בחד מי יימור סגי). אבל אשה שנדרה, מפר לה בעלה בשבת לצורך השבת, ואין בזה מוקצה כגון אם נדרה שלא לאכול אין האוכל מוקצה, (לגבי אותה אשה שנדרה, כיון שהיה אסור לה בבין השמשות, אי נמי איירי בפירות שלה שאסרה אותם לכל העולם. תודה"ה מי יימור דמיוזדיק - הראשון) דאשה על דעת בעלה נודרת, וכן נשאלים לנדרים לצורך השבת, ואין בזה משום מוקצה, כיון בדדיעבד סגי בג' הדיוטות.

טעם איסור טלטול נר הדולק לר"ש - אין הטעם משום שמא יכבה, שאף אם יכבה הרי דבר שאין מתכוין מותר לר"ש, כדמצינו שמותר לר"ש לגרור מיטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ולא גזרינן שמא יכבה בכונה ויעבור על איסורא דאורייתא (ונימא דשאני חריץ שהוא איסור דרבנן שהרי הוא חורש כלאחר יד, ורק בחורש במרא וקידום חייב. וכתבו התוס' (ד"ה דכל) דמכבה איירי היכא שיש איסור דאורייתא כגון בפתילה וצירף להבהבה), שהרי מוכרי כסות מותרים ללבוש צמר ופשתים כדי להראותם לקונים, אם אינם מתכוונים מפני החמה והגשמים, ולא חיישינן שיתכוונו, אלא טעמא משום שהנר הוא בסיס לשלהבת שהיא דבר האסור.

תמצית ההלכה -

מיגו דאתקצאי - דבר שהיה מוקצה בבין השמשות, (או שהיה מונח עליו דבר איסור בבין השמשות), וגמרו בידי שמים, אסור לטלטלו אפי' אם אח"כ נעשה ראוי לתשמשו, ולכן נר שכבה אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו. אבל דבר שהיה ראוי בבין השמשות, ונתקלקל בשבת, ובו ביום חזר לתיקונו, מותר לטלטלו או לאוכלו. ודבר שנמרו בידי אדם (כגון תמרים שנתן עליהם מים בע"ש) אף שבבין השמשות לא היה ראוי לא הוקצה לכל השבת. (סימן ש"י).

מ"ז. כמה מדיני בסיס לדבר האסור-

רבי התיר לטלטל מחתה עם אפר.

הגמ' שואלת שאין לומר שמותר לטלטל את האפר אגב המחתה שיש עליה תורת כלי, שהרי המחתה אסורה בטלטול מדין **בסיס לדבר האסור**, כדמצינו שמותר ליטול כלכלה שיש בתוכה אבן רק אם יש שם גם פירות, ואם אין שם פירות הכלי נעשה טפל לאבן ובטל מתורת כלי.

ואין לומר שטעם ההתר משום שנשארו שם גרגרי לבונה הראויים להריח. דכיון **שאינם חשובים אלא לעניים**, אין זה התר לגבי עשירים, כדמצינו שבגדי עניים שהם ג' אצבעות על ג' אצבעות או שהם עשויים מחוט עבה, מקבלים טומאה רק אם הם שייכים לעניים, (והיינו טומאות מדרס שהיא תלויה ביחוד, אבל שאר טומאות יש בג' אצבעות אף במוטל באשפה. תודה"ה בגדי), ורק בגדי עשירים ג' טפחים על ג' טפחים מקבלים טומאה לעשירים וכ"ש לעניים.

ואין לומר שטעם ההתר הוא משום דהוי כגרף של רעי, שהרי גרף של רעי הוא מאוס ומגולה, והאפר אינו מאוס ואינו מגולה.

אלא טעם ההתר הוא משום **שהאפר נצרך לכסוי** ודעתו עליו מאתמול, וקמ"ל שבאופן זה מותר לטלטל אף אם יש שם גם שברי עצים, שאף שהם חשובים יותר מאבן שבכלכלה, בכל זאת מותר. (תודה"ה אג"ז). דמה שמצינו שנר שיש עליו שברי פתילה אסור בטלטול לא לר"ש, איירי בגליל ששברי פתילה חשובים להם, מפני שאין מצוי להם בגדי פשתן, ואינם בטלים, והנר נעשה בסיס להם. רש"י. ולתוס' (ד"ה בגלילא) הפשתן היה מצוי מאד בגליל, אלא שמפני שהיה להם הרבה שמן, שברי פתילה אינם בטלים לשמן. עוד כתבו התוס' (ד"ה הוה) שאף שהגמ' בביצה כ"א רוצה להתיר לטלטל כוסות עם שירים, התם אין השירים חשובים לענין שהכוסות מתבטל לגביהם, משא"כ שברי עצים הם חשובים יותר, ואם הם מוקצים אסור לטלטל את המחתה.

תמצית ההלכה -

דיני בסיס לדבר האסור - אם נתן דבר מוקצה ע"ג דבר התר, על דעת שיהיה שם בכל זמן בין השמשות, נעשה הדבר התר בסיס לדבר האסור, ואסור אף להטותו ולנער את המוקצה, ואפי' אם המוקצה כבר אינו שם אסור לטלטל את הבסיס, דדבר שהיה מוקצה בין השמשות אסור לטלטלו כל השבת. וי"א שלא נעשה בסיס אלא כשהיה בדעתו שיהיה המוקצה שם כל השבת, אבל אם היה בדעתו בהדיא לסלק את המוקצה בשבת ע"י ניעור או נכרי, או דבר שרגילים לסלקו אח"כ, אפי' היה בדעתו לסלקו רק

מעט לפני שקיעת החמה, לא נעשה בסיס, (ומותר לנער, אבל להגביה ממש אף בצריך למקומו אסור). ובמקום פסידא יש לסמוך על דעה זו. ואם הניחו בסתמא לכו"ע נעשה בסיס אף שלא חשב בהדיא שיהיה שם כל השבת. דבר שלא היה בדעתו בפירוש שישאר המוקצה עליו בבין השמשות, אלא הניחו בחול ואח"כ שכחו שם, אין לו דין בסיס, אמנם דבר שדרך המוקצה להיות עליו, אף שלא נתכוון לכך בפירוש, הוי כמניח ולא כשוכח. (סימן ש"ט).

חיבור כלי העשוי מכמה חלקים - לרב אבא ורב הונא בר חייא מותר לחבר מיטה של פרקים בצורה רפויה (תוד"ה רבן), דס"ל כרשב"ג שמתיר לחבר מלבנות המיטה (בית קיבול קטן שמכניסים לתוכו את רגלי המיטה כדי שלא ידבקו), וכרעות המיטה, ולווחים של סקיבס עץ שתוקעים בקשת ועליו מושכים את החץ, בצורה רפויה, (ולת"ק אסור להחזיר ואין בזה חיוב חטאת, ואם תקע בחוזה ע"י יתדות חייב חטאת). ולרב ושמואל המחזיר מיטה של טרסיים חייב חטאת משום מכה בפטיש, (ולא משום בנין, דאין בנין בכלים. וכתבו התוס' (ד"ה רבן) שחיוב חטאת היינו כשאינו רפוי, ולדבריהם באינו רפוי אין סברא להתיר לכתחילה), וכן **איתא** בברייתא שהמחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת, אבל לחבר קנה של סיידים אסור ואין בזה חיוב חטאת דאין כאן גמור מלאכה, כיון שצריך לחזור ולפרקו תמיד כשצריך לטוח מקום נמוך יותר, ולרבי **סימא** אם חיוב החליים בכלי זמור, בקרן עגולה שזה מעשה אומן וצריך לחברו בקביים בכול ידיו, ובקרן פשוטה שמכניסו ברווח ודרך לפרקו תמיד, פטור. ורב חמא התיר לחבר מיטה גללניתא בצורה רפויה, וכרשב"ג.

מ"ז: נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ואפי' בשבת, ואין כאן מבטל כלי' מהיכנו דנימא שלרב חסדא (מ"ג.) יהיה אסור, דניצוצות אין בהם ממש לאחר שכבו. אבל **לא יתן לכלי מים אפי' בערב שבת**, לא מיבעיא לרבי יוסי דגרס כבוי אסור, ואוסר רבי יוסי לעשות מחיצה מפני הדליקה בבלי חרס חדשים מלאים מים, מפני שהם מתבקעים ומכבים את הדליקה, (אמנם באמת אף לרבי יוסי, אין לה טעם לאסור כאן, דשאני התם שמוקצה שהוא בחול על ממונו חושש רבי יוסי שאם נתיר לו לשים כלים יבוא לידי כבוי. תוד"ה לימא), אלא אפי' לרבנן שגרס **כיבוי מותר** היינו התם שאינו אלא גרמא בעלמא, שכשתגיע הדליקה, הדליקה היא זו תפקיע את הכלים, ושאני הכא שאם יתן בשבת הרי הוא מקרב את הכיבוי והוי כמכה ממש, וגזרו מבעוד יום אטו משחשיכה. וכתבו התוס' (ד"ה מפני) שאין כוונת רש"י בביסאם לתת מים הוי כיבוי היכא שאח"כ יפלו הניצוצות, אלא רק אם יפלו הניצוצות לפני גמור התניה, או שיגביה את הכלי עם המים כנגד הניצוצות, הרי כיבוי, וגזרו שאסור לעשות כך שמא יבוא לעשות כך בשבת, ואף שלר"ש אין בכיבוי כזה חיוב חטאת, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, כ"מ החמירו אטו כיבוי שיש בו חיוב חטאת, דקים להו לרבנן דהכא שייך למיגזר טפי. (ואף שמותר לשרות דיו סממנים וכרשינים או לפרוס מצודה לפני כניסת השבת, שאני הכא שאינו נראה כ"כ אסור, ויש לחוש טפי.) ובספר ר"ת כתבו התוס' שדווקא בכלים מותר לעשות מחיצה, מפני שיש הפסד רב בהם לניצוצות, אבל אסור לתת מים ממש, (והירושלמי מותר לפי חכמים גם לתת מחצית מים, והבבלי חולק או שסובר שמחיצה של מים דווקא מותר מפני שאין האש נופלת לתוך המים, מאש"כ בנתנית מים לתוך הכלי. ולתת מים על טלית שאזח בה האור מותר, מפני שהמים רק מעכבים את ההתנשטושות ולא מכבים. ומותר לתת בערב שבת מים בכוסית שמן אפי' לרבי יוסי, כיון שאינו מתכוין לכיבוי אלא להגביה את השמן.

במה טומנים

דיני הטמנה

אסור להטמין בשבת אף בדבר שאינו מוסיף הבל, ובערב שבת אסור להטמין רק בדבר המוסיף הבל, גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בו גחלת יבוא לחתות בגחלים (ל"ד.).

במה אסור להטמין מערב שבת - אסור להטמין בגפת (- פסולת בית הבה של שמן, שהוא כנוס יחד וחם מאד) זבל מלח סיד חול בין לחים- שיש בהם הרבה יותר הבל מבישים, בין יבשים, וכן בתבן זגים (-פסולת של יקב יין) מוכים (-כל דבר רך, כגון צמר גפן ותלישי צמר רק של בהמה וגרירת בגדים בלויים) ועשבים לחים, אבל ביבשים מותר. (וע"ע לקמן מ"ט.).

מה אסור להטמין - שיטת רבינו שמואל שאיסור הטמנה הוא רק בדבר שאינו מבושל כל צרכו, אבל מבושול או בקדירה חייאת מותר. אבל שיטת ר"ת שהטמנה חמורה יותר משהיה, שכיון שהכלי אינו מגולה והוא מוטמן לצורך מחר, מעט חיתוי מועיל לשמור את החום. תוד"ה במה.

באיזה גפת אסור להטמין - קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת של זיתים, אבל מותר להניחה ע"ג גפת שוושמין, מפני שרק זיתים מעלים הבל למעלה, ולענין הטמנה בתוך הגפת, י"ל שאסור אף בדשושמשמן.

תמצית ההלכה

הטמנה מבעוד יום - אסור להטמין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום, גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה בגחלים בשבת, ואפי' קודם חצות אסור להטמין אם אינו מסלקו מוהטמנה קודם חשיכה, ואפי' במצטמק ורע לו אסור, ואפי' הוא צונן גמור. וכתב הרמ"א ש"י"א שמותר להטמין מבעוד יום לצורך מחר אף בדבר המוסיף הבל, דבזה אין חשש שמא יחתה, וכן מותר לדבריהם להטמין לצורך הלילה בתבשיל כל צרכו, ובדיעבד יש לסמוך על זה, ובבלבד שלא יאה רגיל לעשות כן, ואם הוא רגיל בכך אסור אף בדיעבד. וכתב הרמ"א שכן עיקר, אבל יש מקילים להטמין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום, אם התבשיל חי לגמרי לא מבושל כל צרכו, כמו לענין שמיני' ומכש"נ בסימן ר"ג, ונכתבשל במאב"ד נחלקו הפוסקים אם מותר, ובמקום שנהגו להקל אין למחות בידם, אבל אין לנהוג כך בשאר מקומות. (סימן רנ"י.).

מ"ח. הטמנה בכירה - הקשו התוס' (ד"ה זיתים) על מה שהיה נהוג להטמין על כירות גרפות. שהרי זה מוסיף הבל כמו גפת של זיתים. והביאו בשם ר"י שבגפת יש לחוש שמא יטמין בתוכו את כל הקדירה, משא"כ בכירה. (ומה שטמנינים בתוך הפירה הסגורה מכל הצדדים, אין לאסור יותר משהיה, אע"פ שכל הקדירה בתוך החפירה, כיון שיש אור בין הדפנות לקדירה). ורבינו ברוך פי' שתוספת הבל של כירה יותר קל מגפת של זיתים, כיון ששל כירה מתקדר והולך, אבל הגפת מוסיף הבל מעצמו. ומה שמניחים הקדירה על הקרקע וגורפים את הכירה ומחזירים הקדירה, שמא סבירא לן שבדעתו להחזיר מותר.

שהיה והטמנה בתפוחים חיים - כתבו התוס' (שם) שמותר לשים תפוחים חיים ליד האש סמוך לחשיכה, אע"פ שלא יספיקו להיצילות מבעוד יום, כיון שהם נאכלים כמו שחרם חיים יותר ממאכל בן דרוסא, אבל בבצל חי אסור. ואם הטמין תפוחים עם קדירה, אסור להחזיר את הכיסוי או להוסיף עליו, מפני שאם עדיין לא נתבשלו נמצא מבשל בשבת.

הנחת מים על מיחם - אסור להניח כלי עם מים צוננים ע"ג כלי של מים רותחים, וכתבו התוס' (ד"ה מאי) שאיסור זה הוא אפי' אם כוונתו להסירו לפני שיתבשל, גזירה שמא יניחו שם עד שיתבשל, ורק היכא שעלולם אינו יכול להגיע לבישול מותר להניח כדי להפשיר. אבל להניח כלי שבתוכו מים חמים על מיחם מותר.

רבה גער בעבד שפרס בגד על פי הקנקן, שמא יבוא לידי סחיטה, אבל פרונקא מותר לפורסו על הגגית בשבת, שכיון שאינו מקפיד מפני שלכך הוא עשוי, לא חוששים שיבוא לסחיטה.

טלטול מוכין - לאביי אסור לטלטל מוכין בשבת אע"פ שהטמין בהם, דאין אדם מייחד מוכין לטלטול רק מפני שאין לו תבן, שהרי הם מיועדים לעשות מהם לבדים, ודמיהם קמיין. ואין ראה לרין זה דמתניתין טומנים בגזיו ובצפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלים אותם, ד"ל שרק אם לא טמן בהם אסורים בטלטול, וקמ"ל שאע"פ שהם ראויים לישיבה אסורים בטלטול. והיינו מוכין, אבל גזיו צמר אפי' טמן אין מטלטלים אותם. תוד"ה ה"ק.

מותר להחזיר בשבת וביו"ט מוכין לתוך הכר, אבל אסור להכניסם שם בתחילה כיון שעכשיו עושהו כלי. וכתבו התוס' (ד"ה הא) שאם ניתקו חוטי הסרבל, אם הנקב רחב ויכול להכניסם בלא טורח מותר, ובלבד שיתנם באופן שאין לחוש שמא יתקע.

פותח בית הצוואר - הפותח בית הצואר בתחילה בשבת חייב חטאת משום עשית כלי חדש, וחייב משום מכה בפטיש, אבל מותר להתיר הקשר שקשרו הכובסים בבית הצואר. מגופת חבית מותר להתיזה בשבת אף בתחילה, מפני שאינו חיבור כיון שאינה מגוף החבית והיא עומדת להנטל. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה וכי שהרי רשב"ג מותר אף להתיז מגוף החבית, כיון שאין כוונתו לעשית פתח, אף דהוי חיבור. ועוד שטעם זה נכון גם לכאן ולא הגמ' מתרצת שזה לא חיבור, ולכן בשב"א ר"ת ששאלת הגמ' היא מה בין זה לנקיבת מגופת חבית, שרבי יהודה אוסר מדרבנן וחכמים מותרים, ואם פותח בית הצואר חייב חטאת כיון שעשוי להכניס ולהוציא, א"כ נקב במגופה העשוי רק להוציא יש לאסור מדרבנן, ועל זה מתרצת הגמ' שכיון שהמגופה אינה חלק מהחבית אף בנקב להכניס ולהוציא אסור רק מדרבנן, ולכן בעשוי רק להוציא לא גזרו.

מה נחשב חיבור לטומאה

אגב שדנה הגמרא לעיל בדין חיבור דברים שונים להחשיבם כדבר אחד לגבי איסור שבת, דנה הגמרא בענין חיבור לענין קבלת טומאה, מה נחשב דבר אחד וכולו טמא אף אם נגעה טומאה במקצתו, וכן לענין הזאה אם נטמא והזו על מקצתו כולו טהור, ומה אינו נחשב דבר אחד לטומאה ולהזאה.

מ"ח: חיבור דברים שאינם משמשים לתשמיש אחד-

בית הפך ובית התבלין והנר שבכירה שהיא מיטלטלת, ומחבורים לה כלי חרס קטנים, לר"מ הם והכירה נטמאים זה מזה בטומאת מגע אם נגעה בהם הטומאה, מדרבנן, שאף שאינם חלק מהכירה גזרו בזה חכמים שזה יהיה חיבור, (ומדאורייתא לא הוי חיבור אפי' בשעת מלאכה, כיון שכל אחד הוא תשמיש בפני עצמו, וכן בשלל של כובסין דלהלן כיון שאינם צריכים זה לזה ולהכי אינו חיבור להזאה כיון שמדאורייתא אינו חיבור. תוד"ה אי). אבל כשנטמאה הכירה

מאוירה אינם נטמאים, משום היכר שלא יבואו לשרוף תרומה וקדשים. ולר"ש בכל גוונא אינם נטמאים זה מזה, מפני שאינם חלק מהכירה.

שלל של כובסים (-שמחברים הבגדים זה לזה כדי שלא יאבדו) ושלשלת של מפתחות, וב' חתיכות בגד שתפרו בחוט של כלאים, ועומד להפרידם, נחשבים מחבורים לקבלת טומאה (אבל הזאה באחד אינה מועילה לשני. תוד"ה חיבור. וכיון שאינו חיבור להזאה, יש בזה היכר שלא יבואו לשרוף תרומה וקדשים, ובכירה לא שייך האי הכירה, דלא שייך בה הזאה. תוד"ה עבדו), אף שלא בשעת מלאכה, עד שיתחיל להתירם שמעשה מוציא מיד מעשה, כיון דניחא ליה בחיבורם אף שלא בשעת מלאכה, ולולא דהוי חיבור אינו נטמא מחמת הנגיעה, דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. והיינו כר"מ (הנ"ל) דס"ל שכל המחובר לו הרי הוא כמוהו.

מקל שעשה אותו יד לקרדום ולא קבעו בתוכו, אינו חיבור לטומאה אלא בשעת מלאכה שהרי יד מקבל טומאה כמו כלי, כיון שעשוי לזורק לבין העצים. אבל להזאה אינו חיבור אף בשעת מלאכה, כיון שכל שעה עשויים לזורקו. תוד"ה הנה, עוד כתבו התוס' (ד"ה אמר) שמקל של קרדום שמא אפי' ר"ש מודה דהוי חיבור, כיון שהקרדום צריך את המקל.

חיבור דברים המשמשים לתשמיש אחד - מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטין מדאורייתא הם חיבור רק בשעת מלאכה, בין לטומאה ובין להזאה, כיון ששניהם משמשים תשמיש אחד וצריכים זה לזה בשעת מלאכה. (תוד"ה אי). ומדרבנן נטמאים זה מזה אף שלא בשעת מלאכה אטו שעת מלאכה, אמנם אין ההזאה באחד מועילה לשני אף בשעת מלאכה, אטו שלא בשעת מלאכה.

מ"ט. תפילין צריכים גוף נקי כאלישע בעל כנפיים,

לאביי היינו שלא יפיח בהם ואם אינו יכול להעמיד עצמו בשעת הפחה לא יניחם, ולרבא היינו שלא ישן בהם שמא יפיח או יראה קרי אבל אם יכול להזהר שלא יישן מותר, דכל הגופים יכולים להעמיד עצמם מהפחה. רש"י. אבל לתוס' (ד"ה אביי) לאביי אף אם לפעמים לא יוכל להזהר משינה (שזה אסור גם לאביי אפי' שנית עראי) מותר ללבושם, ולרבא צריך שיוכל להעמיד עצמו שלא ירדם תפאום. עוד כתבו התוס' (ד"ה שלא) שהחשש בשינה הוא מהפחה או מהסח הדעת, אבל לקיי אין לחוש.

ונקרא שמו בעל כנפיים, מפני שהסיר התפילין מראשו, כשברח מפני קסדור של מלכות רומי, ואף שבשעת גזירת המלכות אפי' על מצוה קלה ואפי' ערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור, היינו בדבר שנראה כמוציא עצמו מכלל ישראל, אבל כאן יש הרבה מישראל שאין להם תפילין כמותו. (תוד"ה נטלם). ואמרו לו שיש בידו כנפי יונה, ונהפכו התפילין שבידיו לכנפי יונה, מפני שנמשלה כנסת ישראל ליונה, והמצוות מגילות על ישראל, כמו שהכנפיים מגילות על היונה מן הצנינה ומוקף או אדם הבאים עליה, משא"כ שאר עופות. רש"י. ולתוס' (ד"ה כנפיה) המיוחד ביונה הוא שכשהיא יגיעה פורחת באחת מכנפיה ואינה צריכה לנוח על גבי סלע כשאר עופות.

כתבו התוס' (ד"ה כאלישע) שאין אנו יכולים ליפטר מתפילין מחמת שהם צריכים גוף נקי, שהרי אנו יכולים להזהר בזה. ומה שמצוה זו רפויה בידניו, איתא לקמן ק"ל. שכל מצוה שלא נסרו עצמן ישראל עליה בשעת גזירת המלכות עדיין רפויה היא בידם. והא דאמרין שקרקפתא דלא מנח תפילין הוא בכלל פושעי ישראל בגופם, היינו באותם שעושים מחמת מרד ומבזים המצוות ומשחיתים בריעות שבידם ובראשם. והא דאמר במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהם, מפני הרמאין, אין הכוונה שמפני הרמאים לא היו מניחים, דאטו מפני הרמאים נמנע מעשת מצוה, אלא הכונה שלא החזיקו נאמנות לאדם המניחים מפני שהרמאים היו מניחים כדי לרמות בני אדם.

המשך דיני הטמנה

מותר להטמין מערב שבת בדבר שאינו מוסיף הבל. הגמרא מנבאת באיזה דברים מותר להטמין, וכן מה הדין כשהטמין בדברים מסיימים שהם מוקצים בשבת, כיצד יוציא את הקדירה המוטומת.

לחים מחמת דבר אחר - הגמ' מסתפקת אם מותר לטמון בתבן זגין מוכין ועשבים כשהם לחים מחמת דבר אחר, או שרק בלחים מחמת עצמם מותר. ומשכחת לה מוכין לחים מחמת עצמם, וכן משכחת כסות לחה שרבי אושעיא אוסר לטמון בה או בפירות לחין, ונראה דפליג אמתני'. (תוד"ה אבל), בצמור הבא מירכותיה של הבהמה שהוא מלא ליחה.

מותר להטמין בכסות ובפירות כגון חייטים וקטניות ובכנפי יונה בנסורת של חרשים, בנעורת של פשתן שהיא דקה מאד, לר"י מותר בגסה ואסור בדקה, ולת"ק מותר אף בדקה.

טלטול דבר שמטמין בו-

גזי צמר מותר להטמין בהם ואסור לטלטלם בשבת מפני שזה מוקצה לטוויה ואריגה, ועל כן כשבא להוציא מהמאכל נוטל

את ה**כיסוי** שאינו נעשה בסיס לקדירה כיון שאינו עשוי אלא לכיסוי הקדירה, וגזיו הצמור נופלות מאליהם, ולראב"ע יטה הקופה על צידה כדי ליטול את הקדירה, אבל בלא הטיה אסור ליטול שזא יפלו גזיו הצמור לגומא ולא יוכל לטלטל את הגיזין לצדדים ולהחזירה, ולחכמים מותר ליטול בלא הטיה ולהחזיר, ואיתא להלן (נ): שמודים חכמים שאם נתקלקלה הגומא שנפלו הגזים למקום מושב הקדירה אסור להחזיר, מפני שהוא מוזי את הגזים לצדדים. וכתבו התוס' (ד"ה תכלה) שאף דקימא לן דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול, הכא חמיר יותר, מפני שצריך לטלטל לכאן ולכאן כשרוצה להחזיר.

רבא אמר (נ.) שגזיו צמור שהטמין בהם אינם מוקצה. הגמ' מבארת שכוונתו שאם ייחדם להטמנה לעולם מותר לטלטלם, אבל בהטמנה לבד מבואר במתני' שאסור לטלטלם. ולרבינא אפי' אם טמן בהם פעם אחת מותר לטלטלם, דהוי ייחדם לכך, מתני' בשל הפתק ערימת דברים העומדים לסחורה, שודאי עתיד להחזירם לשם, ולא ייחדם לכך, וכן איתא בברייתא ששל הפתק אין מטלטלים אותם אא"כ התקנים בעל הבית להשתמש בהם.

תמצית ההלכה-

מופין יבשים שטמן בהם בדרך מקרה, אסור לטלטלם משום מוקצה, אלא אם מקצת הכיסוי מגולה יאחז שם את הכסוי וינעור והמכין יפלו, (ואין הכיסוי נחשב בסיס לדבר האסור), ואם יחדם מערב שבת להטמנה לעולם, אפי' ייחד במחשבה ולא בפה, מותר לטלטלם, וכן אם רגיל להטמין בהם מותר. אם הטמין בתוך דבר שאסור לטלטלו, והוציא את הקדירה, מותר להחזירה אם לא נתקלקלה הגומא, ואפי' לכתחילה מותר להוציאה על דעת להחזירה אם לא נתקלקל הגומא, אבל אם נתקלקלה הגומא לא יחזיר לפי שמוזי את הגזים שהם מוקצה. טמן בדבר שאינו ניטל וכיסה בדבר הניטל, מגלה את הכיסוי ואוחז בקערה ומוציאה. ואם טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל, מפנה סביבותיה ואוחז בקדירה ומוציאה, ואח"כ מנער את הקדירה, והדבר שאינו ניטל נופל מאיליו. ואם טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל, אם מקצת הקדירה מגולה נוטל ומחזיר, ואם לאו אינו נוטל. (סימן ר"ן טו"ט).

מ"ט: עורות מותר להטמין בהם. עורות של בעל הבית

מותר לטלטלם בשבת אפי' כשהם מעובדים, כיון שאינם עומדים להמכר ואינו מקפיד עליהם אם יטנפו, והם ראויים לשיבה עליהם, (והא דמשמע בביצה י"א ולקמן קט"ז שאסור לטלטל עורות, היינו עור בהמה דקה, שאינו ראוי כ"כ לשיבה, (ואם ייחדו לשיבה מותר). אי נמי אייירי בעורות לחים. תוד"ה טומנים). ועורות של אומן, לת"ק אסור לטלטלם מפני שהם עומדים למכירה והוא מקפיד עליהם, ואינם עומדים לשיבה, לאחר שיוזי, מותר לטלטלם. אין עור מקבל טומאה אלא לאחר עיבודו, וכתבו התוס' (ד"ה לא) דאם יחדו לשיבה מקבל טומאה כבר משחופשט. עוד כתבו התוס' שמחש שניטל חורה או עוקצה טהורה, ולא מועיל בה ייחוד, אא"כ עשה בה איה שנינו ותיקון, אבל דבר שדי ביחוד כדי שיקבל טומאה, לגבי שבת הוי כלי אף בלא ייחוד.

טלטול נסרים- נסרים של בעל הבית מטלטלים אותם, ושל אומן אין מטלטלים אותם אא"כ חישב לתת עליהם פת לאורחים.

מנין ל"ט אבות מלאכות - י"א שהמנין נקבע (והיינו שיש הרבה מלאכות דומות, כמו בורר וזרה ומרקד, ולמה חילוקם לל"ט מלאכות. תוד"ה ארבעים) כנגד עבודות המשכן דפרשת שבת נסמכה למלאכת המשכן כדי ללמוד ממנה, וכן איתא בברייתא שאין חייבים אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן, כגון זריעה וקצירה וטחינה ולישה לצורך צביעת התכלת ועורות אלים, ואופה היינו בישול סמנים, ונקט אופה משום סידורא דפת, הוצאה והכנסה והעברה מורה" לרה"י דרך רה"ר, (שהיו מעלים את הקרשים לעגלה שהיא רה"י מפני שגובה י' ורחבה ד', ומזוירדים אותם ממנה או מעבירים מעגלה לעגלה). וי"א שהם כנגד מלאכה מלאכתו מלאכת שכתובים בתורה ומונת תורה "לא תעשה כל מלאכה" כמנין כל מלאכה שבתורה. וכתבו התוס' (ד"ה כנגד) שלפי צד זה מלאכות שבת אינם נלמדות כלל מהמשכן, אף הקשיל מ"פ מה קבעו מזה אב ומהו תולדה. והא דכתיב "ויבוא הביתה לעשות מלאכתו", אם הכונה כפשוטו הוא ממנינא, והא דכתיב "המלאכה היתה דים" אינו ממנינא, והכונה שנשלמה העבודה של הבאת הנדבה. ואם הכונה שבא לעשות צרכיו, וכדאיתא בסוטה שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו עתידים אחיך להכתב על אבני אפוד רצונך שימחה שמך מביניהם, אינו ממנינא, ומוננים במקום זה את "הומלאכה היתה דים" והכונה שסיימו את העבודה ולא פחתו או הוסיפו, כגון רידוד הטסים לצפי' הקרשים וטווי היריעות.

מוקצה שייחדו לשימוש היתר

דברים שאסורים בטלטול מחמת שהם מוקצה מחמת גופו, כגון שאין להם תורת כלי, האדם יכול לייחדם לשימוש היתר, ועי"ז לא יהיה בהם איסור מוקצה בשבת. הגמרא מבארת מה צריך לעשות כדי לייחדם לשימוש היתר, אם מוספיק מחשבה, או שצריך מעשה, וכדלהלן.

ג. איזה ייחוד צריך-

שיטת רבנן לענין חריות של דקל שקצצם להסקה ונמלך עליהם לשיבה- שצריך לקושרם יחד מבעוד יום כדי שלא יהיו מוקצה, אבל ייחוד במחשבה לא מהני, וכן סובר רב, וכן מצינו שהתיר רבי חנינא בן עקיבא לטלטלם ע"י מחשבה, ולא ידוע אם טעם ההתר היה משום שזה היה בית האבל או בית המשתה, דטרידי ולא יכלו לקשור מבעוד יום, אבל בעלמא צריך לקושרם. לרשב"ג א"צ לקשור את החריות, וכן סוברים שמואל ורבה בר בר חנה שמוספיקה מחשבה.

רב אסי סובר שאם ישב עליהם שעה אחת מבעוד יום, אע"פ שלא קשר ולא חשב, מותר לטלטלם, מפני שגילה דעתו שהם עומדים לשיבה, וכתנא שהתיר לטלטל פקורין (-פשתן סרוק שנותנים על המכה) וציפא (-צמר מנופץ הניתן על המכה) אף שלא צבעם בשמן וכרכם במשיחה, אם יצא בהם או שישב עמהם בביתו (תוד"ה אבל) שעה אחת מבעוד יום מותר לטלטלם (שם), אע"פ שלא צבע ולא חישב. ואם צבע, אע"פ שצבע כדי לצאת בהם מבעוד יום ואח"כ נמלך, יכול לצאת בהם בשבת (תוד"ה ואם). (ואם לא יצא מותר רק אם צבעם בשמן וכרכם במשיחה שבזה גילה דעתו שכוונתו להניחם על המכה בשבת כדי שלא ישרטו מלבושיו את מכתו, והוי מלבוש ולא רפואה. ולר"ח ציפא זה פאה נכרית שנותנים בראש אדם קרח), וכן מצינו שמוותר לטלטל קש שסתמו לטיט או להסקה שזה מקצה שהניחו ע"ג המיטה לא כדי לשכב עליו, אם היה עליו כר או סדין ושכב עליו מבעוד יום אע"פ שלא ייחד ולא חישב, (וכן הדין בקש המיועד למאכל בהמה, אבל בלאו הכי מותר לנענעו רק בגופו כלאחר יד).

רבינו שמשון חזקן פוסק כרב אסי, ור"ת פוסק כרב. תוד"ה ורב אסי.

עפר - מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו, והוא שייחד לו קרן זוית. הגמ' אומרת שגם לרבנן שבחריות של דקל צריך קשירה, י"ל שכאן אין צריך מעשה, כיון שלא שייך בעפר מעשה.

תמצית ההלכה-

ייחוד מוקצה לתשמיש התר- דברים שלפעמים עומדים לתשמיש המותר והאדם העומדם לשימוש האסור בשבת, הרי הם מוקצה, ואם חזר והעמידם לשימוש של התר ע"י שימוש או מעשה או מחשבה מבעוד יום, מותר לטלטלם בשבת. אבל דבר שאינו עומד כלל לתשמיש, כגון אבן או בקעת שרוצה לסגור בהם את הדלת וכדו', אסור להשתמש בהם אפי' מחשב לעשות כך או שעשה כך מבעוד יום, ואפי' ייחדם לשבת זו אסור, ורק אם ייחדם לעולם או שעשה מעשה המוכיח שעומדים לשימוש מותר, ומשמעו דסגי ייחוד במחשבה. אבל היה רגיל להשתמש בהם בימות החול לאותו תשמיש, שמו"א אפי' אם לא ייחדם בפירוש. אמנם לדבר שדרך לייחדו לכך, כגון אבן לפצע בה אגוזים, י"א שדי ביחוד לשבת אחת או שהשתמש מבעוד יום בתשמיש של התר, וי"א שצריך ייחוד לעולם, וי"א שצריך שיעשה מעשה של תיקון מבעוד יום, ובמקום הצורך י" להקל ביחוד לשבת אחת. ענפים של דקל או שאר עצים, בזמננו שסתמם להסקה אסורים בטלטול, ורק מעשה מבעוד יום יכול להתירם. ובזמן הגמ' בסתמא היו מותרים, ואם קצצם להשריפה היו אסורים בטלטול. מותר להכניס לביתו עפר מבעוד יום ולשפוך אותו בקרן זוית ולהשתמש בו לצרכיו כגון לכסות צואה או רוק. (סימן ש"ח).

צחצוח כלים בשבת- מותר לשפשפש כלים בשבת כדי לצחצחם, בכל דבר, חוץ מכלי כסף בגרתקון -עפר שגדל בחבית יין, שהוא עיקר תיקון כלי חרס, והוא מגרר את הסכף, והוי ממוחק, ובנותר וחול מחלוקת. הגמ' רוצה לומר שנחלקו באיסור מוקצה אם מועילה הזמנה בלא מעשה או לא. והגמ' דוחה שלכו"ע לא בעינן מעשה בדבר שאינו בר מעשה, והמ"ד שאוסר סובר כרבי יהודה שדבר שאין מתכוין אסור ויש לחוש שיגרר את הכלי, והתנא שמתיר סובר שנתר וחול אינם גוררים את הכלים, ולר"ש שדבר שאין מתכוין מותר, מותר, אמנם גרתקון אסור גם לר"ש, דודאי גריר, ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות.

ג. חפיפת השיער בניזיר ובשבת- לרבי יהודה שדבר שאין

מתכוין אסור, אסור לנזיר, או לכל אדם בשבת, לחפוף שערו בנתר וחול או לפספסו להפרידו זה מזה, או לסורקו, כיון שיתכן שישיר שערות, ולחוף ידיו ורגליו מותר, ואשה קטן וסריס מותרים גם לחוף פניהם מפני שאין להם זקן. לר"ש מותר לחפוף ולפספס שערו בנתר וחול, אבל אסור לסרוק, לרש"י משום שודאי ישיר שערות, ולתוס' (ד"ה אבל) משום שכוונתו להשרת נימין המודוללים, עפר מכתישת לבניה, פסולת שומשמן, ועפר מכתישת פלפלי, מותר לרחוץ בהם פניו בשבת אפי' מי שיש לו זקן. **ברדא**, והיינו תערובת שהיא שליש אהלא (-שורש עשב ששמו אהל) שליש הדס ושליש סיגלי (-עשב הנקרא ויא"ל שיש בו ג' עלים), מותר לרחוץ בו פניו ואפי' יש בו רק שליש אהלא, ולרב נחמיה בר יוסף כל שאין בו רוב אהלא מותר.

פציעת זיתים- שאלו את רב ששת האם מותר לפצוע זיתים על הסלע כדי למתק מרירותם בשבת, או שאסור משום שוויו אוכלא ותיקוני אוכלא, ואמר רב ששת שגם בחול אסור, משום הפסד השמן, ואף שמוותר לעשות צרכיו בפת בין תשמישו בין לפוררה ולהמחותה בתבשיל רותה, הפת אינה נמאסת.

רחיצה בברדא ליפות עצמו- מר זוטרא לא רחץ בברדא אפי' בחול, דס"ל כהא דתניא שמוותר לאדם לגרר פצעיו או הזיעה שעליו אם מצטער, ואם מתבייש לילך בין בני אדם מותר, דאין לך צער גדול מזה. (תוד"ה בשביל). אבל לא כדי ליפות עצמו משום "לא ילבש גבר שמלת אשה". ואמימר ורב אשי רחצו בברדא כהא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו כל יום בשביל קונו, והיינו לכבוד קונו, ועוד שהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו, דכתיב "כל פעל ד' למענהו" – לכבודו.

הוצאת דבר הנעוץ בדבר אחר- לרב הונא סליקוסתא (- עשב נאה למראה וריח, שתוחבים אותו בתוך כד עם עפר לח, ונותנים אותו לפני שרים, ומוציאים אותו מהכד כדי להריח בו ואח"כ מחזירים אותו למקומו), מותר לנועצה בעפר או לשולפה משם, רק אם נעצה ושלפה וחזר ונעצה מבעוד יום, וכן הדין לשמואל בססין שתוחבים בין שורות הלבנים שבבנין כדי לשומרו, אבל לנועץ בגורדיתא דקני' שיוציאם הרבה קנים בגזע אחד ותוחבים ביניהם, מותר בפחות מג"ט (שאין בזה איסור משתמש במחובר. תוד"ה גורדיתא), ואין חוששים לגרירת הקליפה. הגמ' שואלת ממתני' בכלאים שמתירה למי שטמן לפת וצגונות, ולא השרישו (תוד"ה הטומן) לשולפם בשבת, אם מקצת עליו מגולים, ויאחז בעלים המגולים ואינו חושש אם העפר ניזוז מאיליו, וה"ה לסליקוסתא, וכן אין בזה איסור כלאים דאין זו שתילה, ושביעית, (לרש"י, ותוס' ד"ה מקצת) איירי אף אם אין עליו מגולים, אמנם דעת הערוך שאם האמהות טמונות בקרקע והעלים מגולים הוי זריעה מעליא, ודווקא במקצתם מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית), ואינו ח"יב במעשר דלא אמרינן שבטל אגב קרקע והרי הוא לוקטה מתחילה ויהיה צריך לעשר על הנוסף שמוא נתווסף, וכתבו התוס' (שם) שלענין כלאים ושביעית י"ל שהחידוש הוא שאין גוזרים שמוא יבוא לנוטעם, אמנם לענין מעשר, אם אין תוספת אין מה לעשר, וצ"ל שרגילות להתווסף על הירק מחמת לחלוותי הקרקע, ועל אותו תוספת קאמר שא"צ לעשר. עוד כתבו התוס' דאיירי בטומן, אבל במתכוין לנטיעה חושש לכל הדברים הנ"ל). **תיובתא**.

הטמנה בשבת

אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, ומ"מ מותר בשבת באופנים מסוימים להחזיר דבר שכבר היה מוטמן, או להוסיף על הכיסוי הקיים. וכן מותר להטמין בשבת דבר שהוא צונן כדי שלא יתחמם. וכדלהלן.

נ"א. כמה מדיני הטמנה בשבת- אסור להטמין בתחילה

בשבת אפילו בדבר שאין מוסיף הבל גזירה שמוא ימצא קדירתו צוננת כשירצה להטמינה, וירתיה בשבת. ואם הטמין מערב שבת ונפל הכיסוי, מותר להחזירו בשבת, וכתבו התוס' (ד"ה כסוהו) דאיירי שנתגלה הכיסוי מבעוד יום, שבזה אם גילוה בידיים אסור לכסותו משתחשך, דלמאי להטמנה בתחילה, אבל משתחשך מותר לגלותו בידיים ולחזר ולכסותו, כמו שמוותר ליטול קדירה מהכירה ולהחזירה. וכן אם היה מוטמן, מותר בשבת להוסיף על הכיסוי, כיצד הוא עושה, רשב"ג אומר נוטל את הסדינים ומניח את הגלופקרין שיש בהם יותר הבל, וכן נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינים אם ירא שיקדיח בתבשיל מחמת רוב כיסוי. וכתבו התוס' (ו"ה כיצד) דכ"ש שמותר לרשב"ג להוריד ולהחזיר את אותו דבר, אבל לת"ק מותר רק להוסיף ולא להחליף.

הטמנת צונן- מותר להטמין מים או תבשיל צוננים תחת הכר או הכסת כגון של לבדים, שאינם מחממים, כדי שלא יתחממו מחום הקיץ והחמה, ואפי' דבר שדרכו להטמין כגון תבשיל מותר, ולא גוזרים שמוא יבוא להטמין כדי לחמם. ורב הונא אומר בשם רבי שאסור להטמין צונן, אמנם כששמעו רבי שרבי יוסי היתיר אמר כבר הורה זקן, (וחזינון בזה גודל חביבותם זה אצל זה, שהרי אילו היה רבי יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבי, שהרי בנו רבי ישמעאל שהיה ממלא מקום אבותיו ישב כפוף לפני רבי מפני כבוד הנשיאות, ולא היה מורה לפניו אע"פ שהוא גדול ממנו, (ודעת ר"ת שמתחילה היה רבי תלמידו של רבי יוסי, אבל אח"כ נתחכם רבי, דשכיחי רבנן גביה ומחדדי שמעתתא. תוד"ה אילו), ומ"מ אמר כבר הורה זקן). ואדם חשוב ראוי לו להחמיר שלא להטמין צונן, מפני שהרואה אותו מיקל בא להקל יותר. וכן לענין **בישולי נכרים**, כל דבר שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם, ואדם חשוב ראוי לו להחמיר בזה.

פינה ממיחם למיחם מותר להטמינו בשבת, שכיון שהמיחם השני מצנן את המים, לא חיישינן שיבוא להרתיח.

תמצית ההלכה -

הטמנה בשבת - בשבת עצמה אסור להטמין כדי לשמור על החום, אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל, ואפי' נתבשל כל צרכו, ואם הטמין מבעוד יום ונתגלתה הקדירה אם נתגלתה מבעוד יום אסור לכסותה משחשיכה, אבל בשבת עצמה מותר לגלות את הקדירה ולהזרז ולכסותה או להוסיף על הכסוי או ליטלו ולתת דבר אחר במקומו, בין שהראשון חם יותר מהשני בין שהשני חם יותר מהראשון, אמנם אם לא היתה הקדירה מבושלת כל צרכה אסור אפי' להוסיף על הכיסוי, כיון שתוספת הכיסוי גורמת לה להתבשל, ואם פניה את התבשיל מהכלי שנתבשל בו בכלי אחר, מותר להטמינו בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל אפי' אם היד סולדת בו, ואפי' החזירו כלפי שנתבשל בו מותר. מותר להטמין בשבת דבר צונן, בדבר שאינו מוסיף הבל, כדי שלא יצטנן יותר, או כדי שתפגי צינתו, ואפי' אדם חשוב שיר, אבל בדבר המוסיף הבל אסור אפי' צונן גמור, ואפי' מבעוד יום. (סימן רנ"ז).

הוצאת הכלי המוטמן בשבת - אם הכיסוי אינו מוקצה מותר ליטול ולהחזיר, ואם הכיסוי הוא מוקצה, אם רק חלק מהקדירה מכוסה אוחז בחלק המגולה ומטה את הקדירה והכיסוי נופל, אבל אם כל הקדירה מכוסה במוקצה אינו יכול ליטלה בשבת, אף אם מה שסביבותיה אינו מוקצה, ואינו יכול לפנות סביבותיה ולאחוז בדפנותיה ולהפיל את הכיסוי, משום שבמניח כוונה נעשה בסיס לדבר האסור, משא"כ היכא שמקצתו מגולה אין זה טלטול, כיון שמצדדו והכיסוי נפל מן המאילו. רש"י. אבל דעת התוס' (ד"ה או) דאי חשיב כמניח והוי בסיס, אף במגולה מקצתה אסור להטותה על צידה. ועל כן כתבו דלא הוי בסיס כיון שדעתו ליטול בשבת, ואיירי הכא שיש כיסוי על הקדירה כעין כלי חרס שא"א לנערז בלא להגביהו קצת. ור"י מפרש דאיירין, שטמן הקדירה בתוך קופיה, ואש"א להגיע למה שסביבה בלי לטלטל את המוקצה. עוד כתבו התוס' (ד"ה אינו) שרק לרשב"ג אסור במוכסה, אבל לרבנן מותר ליטול את הדבר המוקצה בידים כדי להגיע לדבר המותר.

נ"א: הנחת כלי ע"ג כלי בשבת - מותר להניח בשבת מיחם של נחושת ע"ג מיחם וקדירה של חרס ע"ג קדירה מותר להניח בשבת כדי לשמור את החום, אבל לא כדי לחמם אם העליון צונם ורוצה לחממו, ואסור להניח מיחם ע"ג קדירה או קדירה ע"ג מיחם. רש"י מביא שגירסת התוספתא שמיחם על גבי קדירה מותר. ולסבורים שאסור הטעם משום שהקדירה מרבה חמימות ומוסיפה הבל למיחם.

מותר בשבת לטוח פי הקדירה בבצק הנילוש מבעוד יום.

אין מרסקים את השלג או הברד בשבת כדי שיזובו מימיו משום דקא מוליד בשבת, ודמי למלאכה שבורא המים האלו, ומותר להניחם בתוך כלי של יין, אע"פ שמפשרים מאליהם. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שיש להזהר לא לרחוץ ידיו בשלג ובברד בשבת, דא"א שלא ירסק הברד, וכל הזהיר בו תבוא עליו ברכה.

במה בהמה:

יציאת בהמה עם דבר העשוי לשמירתה

אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, דכתיב "למען ינוח" (אבל "לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמותך" זה איסור רק במחמור אחר בהמתו. תוס'). ולכן אסור לאדם שבהמתו תצא לרה"ר בשבת עם משא, אמנם דבר העשוי לשמירת הבהמה אינו נחשב משא ומותר שהבהמה תצא איתו בשבת. ויש דברים שאף שאינם נחשבים משא אסור שהבהמה תצא איתם שמה יפלו ויבוא הבעלים לטלטלם ד' אמות ברה"ר. וכדלהלן.

במה בהמה יוצאה - מותר לגמל סוס ופרד גמל חמור ולובדקיס לצאת עם אפסר, (ופרדות של בית רבי היו יוצאות עם אפסר כרוך בשבת לנוי, אע"פ שאינו אוחז בו למושכם. נ"ב.), ולנאקה מותר לצאת עם חטם (-טבעת ברזל הנתונה בחוטמה), ולובדקיס (-חמור לובי' לרש"י הוא בא ממדינת לוב, ולתוס' הכונה לחמור מצרי) מותר לצאת עם פרומביא (-רסן מברזל).

נאקה אסורה לצאת באפסר, שכיון שאינו שומר עליה כראוי, זה נחשב משא.

חיה גדולה כגון דב אסור שתצא עם סוגר כיון שאינו מספיק לשמירתה, ולחיה קטנה כגון נמיה וחולדה מותר.

נ"ב. דבר שנא לשמירה יתירה כגון חתול עם קולר, לת"ק כיון שמספיק לו חבל קטן דחתול צריך שמירה פחות מחיה קטנה כיון שאינו תאב לברוח כל כך, אסור, ולחנניה דבר העשוי לשמירה יתירה אינו נחשב משא, וכן פסק שמואל. והגמ' אומרת שיציאת גמל עם חטם, תלוי במחלוקת זו. ולוי שאל את רבה בר רב הונא אם מותר לחמור שעסקיו רעים לצאת

עם פרומביא, (ועשה כך מפני שראה שחלשה דעתו של רבה בר רב הונא מחמת שחמורו הקדים את חמורו של רבה בר רב הונא שהיה גדול, והיה סבר שמדעת הקדימו. וכתבו התוס' (ד"ה קדמיה) דהא דמסיק בברכות מ"ז. שאין מכבדים אלא בפתח הראוי למזוזה, היינו כשכל אחד הולך לצורך עצמו, אבל כשהולכים בחבורה אחת מכבדים בכל מקום), וענה לו רבה בר רב הונא שהלכה כחנניה וממילא אין נ"מ בספק זה. ולגבי יציאת פרה ברצועה שבין קרניה, אם הרצועה עשויה לנוי אסור לכונ"ע, ואם היא עשויה לשמר –לנטירותא יתירא, לרב אסור ולשמואל מותר.

ולענין הלכה כתבו התוס' (ד"ה אמר) שהלכה כרב שאסור לבהמה לצאת עם דבר לנוי, או לנטירותא יתירא כגון פרה באפסר, אמנם עגל יוצא באפסר, וסוס ברסן או באפסר אבל בשניהם יחד אסור. ומותר לשים בשבת את הרסן או האפסר בראש הסוס, ואין זה מוקצה. ואדם המנהיג סוס ברושת הרבים, יזרז שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפה, ומה שבין ידו לסוס יגביה טפה מן הקרקע כדאיתא לקמן נ"ד: . ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צואר הבהמה ולצאת כך לרה"ר.

עז באפסר - עז שחקק לה בין קרניה מותר לה לצאת באפסר אם תחבו בחקיקת הקרן, אבל בקשירה בעלמא אסור, שמה היא תנתק אותו ויבוא לטלטלו ד' אמות ברה"ר, והגמ' מסתפקת אם בתחב את האפסר בתוך קשר שעשה בזקנה מותר, דתולים שלא יבוא לנתקו כיון שזה כואב לה, או שאסור משום שלפעמים הוא רפוי ונופל, ויש לחוש שיטלטלנו ד' אמות ברה"ר.

פרה אדומה שקשרה באפסר אינה נפסלת מדין "עלה עליה עול". הגמ' שואלת שהרי זה נטירותא יתירתא. אביי מותרץ דאיירי במוליכה מעיר לעיר שהיא רוצה ללכת למקום מרבצה ואינו נטירותא יתירא, ולרבא שאני פרה אדומה שדמיה יקרים' והיא צריכה נטירותא יתירתא משנולדה, ולרבינא איירי בפרה מוורת.

בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר - במתני' מבואר שסוס מותר לצאת עם שיר (-כמו אצעה סביב צואר וטבעת קבועה בה, ומכניסים בו רצועה או חבל ומושכים את הבהמה, וכן כל הבע"ח שדרכם לצאת בשיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר. לרב הונא פירוש המשנה הוא שמותר לבעלי השיר לצאת כרוכים בשיר סביב צוארם לנוי. או כשהם נמשכים ברצועה הקבועה בטבעת השיר, וכן נהג למעשה, ולשמואל יוצאים נמשכים לנטירותא, אבל לא כרוכים לנוי. ובברייתא איתא שיוצאים כרוכים באופן שיכולים לימשך כגון שהשאיר רווח בין החבל לצואר שיכול להכניס ידו לשם או שהשאיר מעט מהחבל, שאם תבוא לברוח ימרה ויאחזהו. רש"י. ולתוס' (ד"ה או, וד"ה במתנייתא) בעשוי לנוי אסור לכונ"ע, ובכרוכים המחלוקת היא אם יש בזה שמירה, שאם תרצה לברוח יתפסנה בכריכת האפסר, וכדברי הברייता בכרוכים לימשך שיש חלל בין האפסר לצואר, ולשמואל דווקא כשיש חבל תלוי באפסר מותר.

תמצית ההלכה -

אסור שהבהמה תצא עם משא לרה"ר, אמנם דבר הנצרך לשמירת הבהמה שלא תברח, או לשמירת גופה או צמרה וכדו', הוי כתכשיט ומותר כמו מלבוש באדם, אבל דבר שאין משתמרת בו, או דהוי שמירה יתירה הרבה, או שהוא לנוי, אסור שתצא בו, ודבר שהוא מעט יותר מהשמירה הרגילה מותר דא"א לצמצם. וכל דבר שאסור שתצא בו לרה"ר משום משאוי, מותר לצאת בו לחצר אפי' אינה טעומרת. ולענין כרמליות נחלקו האחרונים, וברה"ר שלנו בודאי יש להזהר אפי' בשעת הדחק. (סימן ש"ה).

דיני קבלת טומאה וטבילה ושבת

כלי המשמש את האדם הרי הוא מקבל טומאה, אם נגמרה מלאכתו והיינו שהוא מוכן ועומד לשימוש, והאדם חשב שלא לעשות לו עוד תיקון. כלי המשמש בהמה ואין האדם משתמש בו אינו מקבל טעומרת. תכשיט של אדם מקבל טומאה, אבל תכשיט של כלי או של בהמה שאינו חלק מכלי המקבל טומאה, אינו מקבל טומאה. פשוטי כלי עץ (שאין להם בית קיבול) אינם מקבלים טומאה, אבל פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה.

נ"ב: קבלת טומאה בכלי בהמה - טבעת אדם שנותן באצבע לנוי מקבלת טומאה דתכשיט מקבל טומאה שהרי בשלל מדין מנה תכשיטים וכתיב "תחתטאו אתם ושביתכם", אבל טבעת בהמה וכלים ושאר טבעות אינם מקבלות טומאה, דאינם חלק מהכלי, ואין תכשיט לכלי, אמנם כשהם מחוברות לכלי מקבלות טומאה מדין יד הכלי. הגמ' שואלת שבמתני' מבואר ששיר מקבל טומאה. רבי יצחק מתרץ איירי ששימש בתחילה לאדם, ונטמא בעודו של אדם. רש"י. והתוס' (ד"ה בבאין) הוכיחו שהוא מקבל טומאה אפי' אחרי שיחדו לבהמה, אא"כ עשה בו שינוי מעשה. ולרב יוסף כיון שהאדם משתמש בו להולכת הבהמה מקבל טומאה, כדאיתא בברייתא שמקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה, אבל של עץ הרי פשוטי כלי עץ אין מקבלים טומאה.

חציצה בטבילת השיר יחד עם הבהמה - במתני' איתא ששיר טמא מזים עליו וטובלים אותו עם הבהמה. (לענין ההזאה קמ"ל שאין חוששים שזיה טבעות על הבהמה. ויפסלו שאר המים שבאזוב. תוד"ה ומזין). הגמ' שואלת שהרי יש בזה חציצה כיון שהטבעת קבועה בשיר בחוזק ואין המים נכנסים שם. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה והא) דאיירי שלפעמים מסירים אותם ועושים בהם מלאכה בפני עצמם, דאי לאו הכי לא הוי חציצה. ולה"ר פורת שאלת הגמ' היא שצואר הבהמה הוא חציצה לשיר. לרב אמי איירי שריתכן והיינו שהכה בפטיש עד שהתרחב הנקב מסביב, ואין הריתוך מפקיע את הטומאה הקודמת אף ששינוי מעשה מפקיע את הטומאה (ולחיות מוכשר לקבלת טומאה מספיקה מחשבה שלא לעשות עוד תיקון בכלי), דסבר ררבי יהודה שבמעשה לתקן לא נתבטל מתורת כלי אלא רק במעשה לקלקל. ובברייתא מבואר דאיירי כשמתחילה אינו מהודק.

על מה נאמר חולקין בין טבעת לטבעת - לענין הוצאה יש חילוק לקמן ס. בין יש עליה חותם לבין אין עליה חותם. טבעת אדם טמאה, טבעת בהמה וכלים ושאר הטבעות טהורות, טבעת אדם העשויה לחגור מתניו או לקשור בין כתפיו טהורה כשהיא בפני עצמה, כיון שהיא משמשת את הרצועה שהיא קבועה בה, ולא את האדם, אמנם כשהיא מחוברת לרצועה היא מקבלת טומה. טבעת של אצבע, אם היא ממתכת וחותרמה אלמוג שזה עץ נאה, טמאה, דאזלינן בתר טבעת, ופשוטי כלי מתכות טמאים, ואם היא מאלמוג וחותרמה מתכת טהורה דפשוטי כלי עץ היא. (ומושב החותם אינו בית קיבול, כיון שהוא עשוי למלאות. תוד"ה היא). ובטבעת שכולה של מתכת אין חילוק בין טבעת לטבעת.

על מה נאמר חולקין בין מחט למחט - לענין איסור מוקצה, מותר לטלטל מחצר בין מחט נקובה בין מחט שאינה נקובה כיון שהיא ראויה ליטול בה את הקיץ, ולענין הוצאה יש חילוק ביניהם, שהיוצא במחט נקובה חייב חטאת, ובשאינה נקובה אינו חייב חטאת, ושניהם מקבלות טומאה, אמנם מחט שאינה נקובה שעתיד לנוקבה אינה מקבלת טומאה, מפני שלא נגמרה מלאכתה, ובעינן "כלי מעשה" שנגמרו כל המעשה. מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה. העלתה חלודה אם החלודה מעכבת את התפירה, טהורה, ואם לאו, או ששפו אותה, היא מקבלת טומאה, והיינו כשרישומה ניכר בבגד, דאז היא נחשבת כלי. לישאן אחרינא אם רישומה של החלודה ניכר בבגד זה נחשב עיכוב תפירה וטהורה.

יציאת בהמה בדברים המשמשים אותה

כפי שנתבאר לעיל אסור שבהמתו של אדם תצא לרה"ר עם משא בשבת, משום שהאדם מצווה על שביתת בהמתו. אולם יש דברים שהם טפלים לגופה, מחמת שהם משמשים אותה, שמותר שהבהמה תצא בהם, וכדלהלן.

נ"ג. מרדעת ואוכף של חמור- חמור יוצא במרדעת

הנמצאת עליו לחממו, אם היא קשורה בו מערב שבת, אבל אם אינה קשורה בו כלל פשיטא דאסור, שמה יפול ויבוא להעבירו ד' אמות ברה"ר, ואפי' בקשורה אם הקשירה היתה בשבת אסור דהוי משאוי, וי"מ דמחזי כמתכיון להוצאת המרדעת, וי"מ דמחזי כמתכיון להוליך הבהמה למקום רחוק. (תוד"ה והוא). ואוכף הקשור מערב שבת, לת"ק אסור לצאת אתו, ולרשב"ג מותר דגם האוכף מועיל לחממו. ולא יקשור לו מסריקן (-רצועות שרותמים על חזה הבהמה כדי שהאוכף והמשאוי לא ירדו על זנבה כשהיא עולה להרים) דמחזי שרוצה להטמינו משא, ולא יפשוול רצועה תחת זנבו לחבר לה את האוכף שלא ירד האוכף והמשאוי כשהחמור יורד לעמק, ומותר לתת מרדעת על גבי החמור בשבת לצורך שיצא עימה לחצר כדי שהחמור לא יצטער, אבל לרה"ר אסור. (ואין לאסור משום שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, דבהמה נחשבת כדבר הניטל, כיון שיכול למושכה ולהוליכה בכל מקום. תוד"ה מהו). ולענין אוכף בברייתא איתא שאסור ליטול את האוכף מהחמור בשבת, אלא מוליך ומביא את החמור והאוכף נופל מאליו. הגמ' רצתה לדייק שאם אסור ליטול כ"ש שאסור ליתנו, והגמ' אומרת שישלל שמותר ליתנו, וליטלו אסור כיון שאפשר לגרום שיפול מעצמו, ולרב פפא לתת מותר כדי לחמם את החמור שלא יצטער, דחמור אפי' בתקופת תמוז קרירא ליה, אבל ליטלו שזה כדי לצננו אסור דמאליו הוא יצטנן שהרי חמור קר לו. ולרב (דלהלן) שמתיר אף לתענוג מותר אף בזה. (רש"י נ"ג: ד"ה לא).

תלית דבר הבא לתענוג הבהמה - לרב מותר לתלות טרסקל (-סל מלא שעורים שתולים בצוארה) לבהמה בשבת לתענוג כדי שלא תצטרך להתכופף לארץ, ולשמואל אסור לתלות טרסקל בשבת. והלכה כשמואל. (תוד"ה דשמעיה). ולסייחיים קטנים שמצטעררים לשוח לארץ לאכול מודה שמואל שמותר לתלות טרסקלי, ובכל גוונא אסור לצאת את הטרסקל לרה"ר.

איזה דברים אסור לצאת בהם לרה"ר - לא יצא הסוס בזנב שועל בין עיניו שלא ישרוט בו עין הרע, או בהורגיות שבין עיניו העשויה לנוי, ולא יצא הזב בכיס שלו העשוי לקבל חובב ובדוק מנין ראיותיו, דאינו תכשית לו, ולע פרה בחסום שבפיה העשויה שלא תרעה בשדות אחרים, וכל הגיטל אסורים משום מוכא, ולא בהמה בסנדל שברגליה העשויה כדי שלא יזיקוה האבנים, שזא יפול ויובא לטלטלו, אבל יוצאת הבהמה באגד שע"ג מכה, ובדפין שע"ג השבר, ובשליא המדודלזלת שיצאה מקצתה, ופוקקין זוג שבצווארה בצמר או במוקין (דבאינו פקוק לא תצא מפני שמקשקש ומוליד קול) ומטילות עמו בחצר ולא ברה"ר.

ג'ג: קמיע לבהמה - קמיע של מומחה שריפא כבר ג' פעמים לבהמה מותר לה לצאת עמו בשבת, אבל אם הוא מומחה לאדם אסור לבהמה, מפני לאדם יש מזל מלאך שלו המליץ עליו, ולבהמה אין מזל.

תמצית ההלכה

דברים הנעשים לשמירת גוף הבהמה ואין חשש שיפלו ויובא לטלטלם ברה"ר (כגון אילים לבובים) מותר לצאת בהם, וכן דברים העשויים לרפואתה כגון קמיע שהומחה לבהמה מותר, וכן מותר לחבוט לצאת את מדרעת כדי לחממו, כיון שחומר תמיד קר לו, אבל לשאר בהמות אסור, ואוכף אסור אפי' לחמור. טרסקל שנותנים בתוכו מאכל, אסור לתלותו על החמור בשבת כדי שיאכל ממנו, ועולים וסוחים שבצוואם קצר ויש להם צער לאכול מהקרקע מותר שיציאו עמו לחצר, אבל לרה"ר אסורים לצאת בו אפי' אם היה תלוי מבועוד יום. ודברים שאין בהם צורך לשמירת הגוף לא הם עשויים לנוי וכדו', אסור לצאת בהם, ולא תצא פרה בדבר שעושים כדי לחסום פיה כדי שלא תרעה בשדות אחרים. (סימן ש"ה).

טיפול בגלדי מכה - באדם מותר לטון בגיטל או להסיר את הגלדים, ובבהמה במקום צערא מותר, אבל בגמרא מכה שזה לתענוג אסור, ורב ס"ל שאף לתענוג מותר, ורב תנא ופליג.

גזירת שחיטת סממנים - אדם שאחזו דם מותר להכנס למים, ואין כאן חשש שחיטת סממנים משום שנראה כמיקר, אבל בהמה אסור גזירה שזא יבוא לשחוק סממנים דאסור מדארייתא משום טחון, דאין דרכה להקר וכולם יודעים שכונתו לרפואה, ואף שעלולה למות אסור. ומה שמצינו שאם יצאה מחוץ לתחום קורא לה והיא באה, מדובר בתוך התחום שלו שאינו בתוך התחום שלה כגון שנסרה לרועה, וכיון שהיא יוצאת חוץ לתחומה אין לה אלא ד' אמות, אמנם מותר לקרוא לה, דלמה חוזהו אדם על תחום בהמתו אף שלא יבאניה ביזו, (ולא לכן מערב לבהמה לרודפה לעיר. תוד"ה כגון). או דס"ל כרבי אושעיא שמתיר להריץ בחצר בהמה שאכלה הרבה כרשינים בשביל שתתרפה דלא גזר שאר רפואות אטו שחיטת סממנים, (ולת"ק דברייתא אסור), ולפי דבריו מותר שהבהמה תכנס למים אם אחזה דם, וכן הלכה.

יציאת עיזים בכיס שבדציהם - לרב יהודה במהודק מותר ובשאינו מהודק אסור שזא יפול ויובא לטלטלו. לרב יוסף- לת"ק מותר, לרב יוסי אסור, ולרבי יהודה ליבש מותר מפני שזה מהודק ולא היו משאוי מפני שזה צורך גופה דחלבה מכחישה, ולחלב אסור, לרש"י הכונה שכונתו שהחלב ישמר בכיס, ולכן היו משאוי. והקשו תוס' (ד"ה כאן) דבזה לכונ"ע חייב דהוי מלאכה הצריכה לגופה, ולכן ביארו בשם ה"ר פורת שהכונה שקושר כדי לשמור שהחלב שבדציהם לא יזוב לארץ, ור"י פירש שבין ליבש בין לחלב כונתו שלא יסרטו דדיהם, וכשאינו חפץ בחלב מחזיק היטב ואין לחוש שיפול, משא"כ כשהחפץ בחלב. וכן מותר לעשות כיס שלא יסרטו דדיהם.

מעשה באדם שמתה אשתו ולא היה לו מעות לשלם למניקה, ונעשו לו דדים כאשה והניק את בנו. לרב יוסף חזינון גדלותו שנעשה לו כזה נס. ואביי אמר כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית, ולא זכה שיפרחו לו שערי שער. ורב יהודה למד מכאן שיותר קשים המזונות מלעשות נס, וכן אנו רואים שיש ניסים להצלת נפשות ולא למזונות שלא מצינו שיראה נס שימצאו הצדיקים שנבראו מזונות בביתם.

מעשה באחד שנשא גידמת –ידה קטועה, ולא הכיר בה עד יום מותה. לרבי חזינון צניעותה, ולרב חייא אשה דרכה בכך לכסות עצמה, אלא חזינון כמה הוא היה נעזר.

זכרים יוצאים לבובין - לרב הונא היינו מחוברים שתיים יחד שלא יבחרו. לעולא היינו עור שקושרים גוד ליבש שלא יפלו עליהם זאבים שדרך הזאבים לחנון בהמה בליבה, ועוד זכרים משום דזקפי חוטמיהו). ולרב נחמן בר יצחק היינו עור שקושרים תחת זכרותם שלא יעלו על הנקבות.

רחלות יוצאות - מחזות - שאוחזים האליה למעלה כדי שיעלו עליהם זכרים. כבולות- שמכבלים אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהם זכרים. כבונות- שקושרים בגד סביב הצמר ביום שנולד לשמור על הצמר נקי. ורבי יוסי אוסר ככולם (לרש"י משום דמשאוי הוא. ולתוס' (ניד.) ד"ה הלכה) משום דילמא נפיל), חוץ מן הרחלים הכבונות.

ג'ד. עיזים צרוות- לת"ק מותר לרבי יוסי אסור ולרבי יהודה ליבש מותר ולחלב אסור, ר' יהודה בן בתירא אוסר בליבש כיון שהרואים לא יודעים אם ליבש אם לחלב, אבל במקום שאין עושים כלל אלא כדי ליבש מותר. (תוד"ה הלכה). לרב הלכה כרבי יהודה, ולשמואל הלכה כרבי יוסי, ובשם רבי יוחנן אמרו הלכה כת"ק.

ובמה אינה יוצאה

לאחר שנתבאר איזה דברים מותר שהבהמה תצא איתם מחמת שהם נצרכים לשמירתה או שהם טפלים לגופה, הגמרא מנבאת אלו דברים אסור

שהבהמה תצא איתם, מחמת שאינם טפלים לגופה, או מחמת גזירה שזא יפלו ויבוא האדם לטלטלם ד' אמות ברה"ר, וכדלהלן.

לא יצא גמל במטולטלת (י"מ-רעוה שתחת זנבו, וי"מ מרדעת, וי"מ כר קטן יצא מוכין שנותנים תחת הזנב כדי שרצועת המושב לא תפצע את הגמל) **אם היא קשורה בזנבו** מפני שיכולה ליפול וחוששים שיבוא לטלטלה, **אבל אם היא קשורה גם בדבשתו מותר** דבזה אין לחוש שתיפול, וכן בקשורה בשליתה מותר, שכיון שזה כואב לה אין לחוש שתתנק.

לא יצא הגמל עקוד או רגול - עקוד י"א עקידת יד ורגל, וי"א או עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים. רגול היינו שלא יכוף ידו על זרועו ויקשור, וכן לשאר הבהמות אסור בעקוד או רגול.

לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך, דמחזי שהולך למוכרם, אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך, ובלבד שלא יכרוך ויקשור בשני קשרים, ולא משום איסור שבת אלא משום כלאים דחבלים שיש בהם חבלי צמר וחבלי ששון, וכשכרכם ידו מתחממת מהם, וקסבר דבר שאין מתכוין אסור, **אבל תחיבה אחת** לא מוטא או קשירה אחת **אינו חיבור**, דכתיב "צמר ופשתים ידחיו" ולא אסרה תורה אלא חיבור הפה המתקיים), **אבל אין לחוש לכלאים דאדם** שהוא קשור בחבלים לגמלים ופעמים שהם מושכים איזה דבר ונמצא אדם וגמל מנחנים יחד. רש"י. (וכתבו תוס' (ד"ה והנתן) שלפי צד זה יובלבד שלא יכרוך" איירי בחול, דבשבת בלאו הכי אסור למשוך געלה או קרן, ואין איסור כלאים בגמלוג איזה דבר. אי נמי מיה שנואשים שניהם את החבלים מחשב שמנהיגים יחד), **שהרי אדם מותר לחרוש עם כל הבהמות** דלא אסרה תורה אלא ב' מיני בהמות. וכן צריך שלא יצא החבל מתוך ידו ב' טפחים מפני שנראה שנושא אותו ביזו, **ולענין הוראה מורים** עד טפח שלא להלק באיסורים, וצריך שהחבל שבינו לבהמה יהיה מוגבה מהקרקע טפח כדי שיהיה נראה שזה מחובר לבהמה לצורך שמירתה, ולא כמשאוי בעלמא.

הדינים דלהלן טעם האיסור שהבהמה תצא בהם, משום שזא יפלו, וכיון שהוא חס עליהם יש לחוש שיבוא לטלטלם.

ג'ה. חמור - אין חמור יוצא במרדעת אם לא היתה קשורה מע"ש. ולא בזוג אפי' אם הוא פקוק ואין העיגבל שלו מקשקש ומשמיע קול, דמחזי שלוקחו למכירה, אבל אינו משאוי מפני שהוא בטל לאפסר, ואין לחוש שיפול, דבמציג לא גזרו. (תוד"ה משום). ולא בסולם שעושים בצווארו כדי שלא ייכרך במכתו. ולא ברצועה שעושים ברגלו שלא יתקלו רגליו זה בזה.

תרנגול - אין התרנגולים יוצאים בחוטים שעושים לסימן שלא יתחלפו. ולא ברצועה שקושרים רגליהם שלא ישרבו כלים.

זכרים - אין הזכרים יוצאים בעגלה שעושים תחת האליה כדי שלא תפצע האליה מן הסלעים.

רחלים - אין הרחלים יוצאות חנונות, י"א שטובלים דבר רך בשמן אחר הגזיזה ומניחים על מצחה כדי שלא תתחמם, וי"א שמניחים דבר זה על רחמה בשעה שכורעת לילד, וי"א דהיינו קיסם (מעץ חנון, וי"א מעץ רותם) ששמים בחוטמה כדי שיפלו תולעים שבראשה, (וזכרים אינם נצרכים לזה, מפני שהתולעים נופלות כשהם נוגחים זה את זה).

עגל - אין העגל יוצא בגימון והיינו עול כטן.

פרה - אין פרה יוצאת בעור הקופר ששמים על דדיה שלא יינקו ממנה יאלי, לרש"י יאלי היינו עלוקות, ולתוס' עלוקות מוצצות רק דם, אלא הכונה שהקופר לא יינק ממנה . ולא ברצועה שבין קרניה אם הרצועה עשויה לנוי, ואם היא עשויה לשמירה לשמואל מותר ולרב אסור. ופרתו של רבי אلعזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה כתר קרניה היתה ברצון חכמים, ואיתא בביריתא שלא שלו היתה אלא של שכתו, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו.

תמצית ההלכה

במה אין בהמה יוצאה - לא יצא החמור בסולם שבצווארו (ולוחות שקושרים בצווארו שלא ייכרך מכתו), ולא ברצועה שברגלו, ואין התרנגולים יוצאים בחוטים שקושרים ברגליהם לסימן, ולא ברצועה שקושרים ברגליהם כדי שלא ישרבו כלים, (ואם קשום כדי שלא יוכלו לברוח מותר), ואין האילים יוצאים בעגלה שעושים תחת האליה שלהם כדי שלא תיגרה האליה בארץ, ואין העיזים יוצאים עקץ ידוע שנותנים בחוטמיהם כדי שיתקששו ויפלו התולעים שבראשם, ואין תעלה יוצא בעור קטן שנותנים על צווארו, ולא בזמם שמניחים בחוטמם של עגל בשביל שלא ינק, ואין פרה יוצאה בעור שנותנים על דדיה כדי שלא ינקו ממנה השורשים, ולא ברצועה שבין קרניה בין אם זה השמירה בין אם זה לנוי. (סימן ש"ה).

חטאי הקדמונים וחיוב תוכחה

ג'ה. חובת תוכחה - כל שבידו למחות באנשי ביתו, או עירו, או בכל העולם והיינו בכל ישראל, כגון מלך ונשיא שיראים מפניו ומקיימים דבריו, ואינו מוחה, נענש על העבירות שעשעו. ואף אם לא בטוח שישמענו לו צריך להוכיחו, (אמנם אם ודאי שלא ישמענו לו, מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים. תוד"ה ואע"פ). ולכן נענשו אלו הצדיקים בזמן חורבן הבית, שמידת הדין קטרגה על שלא מיחו, שאף שידע הקב"ה שלא היו שומעים, הצדיקים לא ידעו זאת, ואמר הקב"ה לגבריאל לרשום על מצח הצדיקים תיו מדוי כדי שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה, ועל מצח הרשעים תיו של דם כדי שישלטו בהם מלאכי חבלה, לרב תיו היינו תחיה או תמות, לשמואל היינו תמה זכות אבות ואין ליבש את הצדיקים בזכות עצמם, (דעת ר"ת שזכות אבות תמה וברית אבות לא תמה. ולר"י רק לרשעים תמות זכות אבות ולא לצדיקים), לרבי יוחנן היינו תחון זכות אבות, לריש לקיש תיו היא סוף חותמם של הקב"ה שהוא

אמות, ולרבי שמואל בר נחמני לומר שקיימו כל התורה מאלף עד תיו.

תמצית ההלכה-

מצות תוכחה - הואה אדם עובר עבירה, אפי' עבירה דרבנן, אם יש צד שיתוכחתו התקבל חייב להוכיחו, ואם אינו מוכיח נענש עבור חטאם, ודבר שיעודע שלא ישמענו לו, מוטב שיהיו שוגגים ולא היו מזידים, אמנם אם הדבר מפורש בתורה לאיסור חייב להוכיח גם בזה, כי ודאי אינם שוגגים, ואם יודע שדבריו אינם נשמעים יוכיח ברבים רק פעם אחת, וביחיד חייב להוכיח עד שיכני או יקללנו, וי"א שאם נוף בו החוטא לא ימשיך להוכיחו, ואם יש סכנה בתוכחה א"צ להוכיחו. (סימן תר"ח).

מאימתי תמה זכות אבות - לרב בנבואת הושע, לשמואל מימי חזאל, לרבי יהושע בן לוי מימי אליהו, לריו"ח מימי חזקיהו.

ג'ה: מיתה ויסורים - לרב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עוון, חטא היינו שוגג, שהגזירה באה אף על השגגה, אבל עוון היינו מזיד, והכונה ליסורי נגיעים שהם ממועדים והם באים רק על מזיד, אבל שאר יסורים באים גם על שוגג. (תות"ח אין). ואיתותב רב אמי מהברייתא שארבעה (בנימין עמרם ישי וכלאב) מתו בעטיו של נחש שהשיא לחוה, ולא חטאו בחטא אחר, משה ואהרן לרשב"א מתו בחטאם, וי"א בעטיו של נחש.

כל האומר ... חטא אינו אלא טועה

הגמ' מביאה כמה דברים שלפי פשוטם של מקראות נתבעו הקדמונים על חטא שעשו, ורב שמואל בר נחמני מפרש בשם רבי יוחנן את המקראות וסובר שלא חטאו, וכדלהלן.

כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שהרי כל השבטים שקולים כאחת, והא דכתיב "וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו, היינו שלבלב יצועי אביו. ורשב"א אמר שסיבת המעשה הוא שקבע יעקב מיתטו באוהל בלהה אחר מיתת רחל, וראובן אמר שלא ראי שפחת אחות אמת היתה צרה לאמו. ואחרים אומרים שלבלב מצעות אביו ושכניו, שיעקב העמיד כדל אהל מיטה השכינה, ובכל לילה היה לן היכן שהיה רואה את השכינה. והגמ' תולה נדון זה במחלוקת התנאים בפירוש כוונת הכתוב "פחז כמים".

כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שהרי יחס את אחיה אחרי פנחס, והוקש חפני לפנחס, והא דכתיב "אשר ישכבו את הנשים" היינו שמתוך ששייהו את קיניהם והיו מסרבים להקריב שום קרבן אלא בקושי, והנשים היו ממתנות לראות שהם מקריבים ולא הלכו הנשים אצל בעליהם ונגמנו מפריה ורביה, מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום, ונמצא שלא חטאו אלא בביון קדשים ולא באשת איש. ולרב פנחס לא חטא אבל חפני חטא, וכיון שלא מיחה בו מעלה עליו הכתוב כאילו חטא.

ג'ו. כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה דכתיב "ולא הלכו בדרכיו" משמע שלא היתה תביעה על חטא ולא חטאו בקבלת שוחד והטית דין. והא דכתיב "וילכו אחרי הבצע" היינו שלא סוּבּוּב בערי ישראל לדונם כשמואל, אלא ישבו בעריהם כש להרבות שכר לחניהם וסופריהם. לר"מ שאלו מעשר ראשון בפיאם ומתוך שהיו גדולי הדור ושופטים לא היו מונעים מהם, ושאר לויים עניים היו מצטערים, ולדבריו לא חטאו בהטית משפט. לר"י הטילו מלאי על בעליה בתים שנתנו להם סחורה לעסוק בה ולתלל חורושים, ומתוך כך כשאבו לפניהם לדון היו נמשך ליבם להטות הדין. לר"ע נטלו משפטיו יותר מהרואי, ולרבי יוסי נטלו מתנות זרוע לחיים וקיבה אע"פ שלא היו כהנים, ל"א מתנות לויה והיינו מעשר, ובענין שיתנו ישראל מעצמם דכתיב "נתן לכתן" ומהו לומדים לכל מתנות כהונה ולויה.

כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה - שהרי נאמר עליו ד' עמו, אלא ביקש לעשות רע ולא עשה, שהיה לו ליקוחין באשת אוריה כ' כתב בל אוריה כח כדרך היוצאים למלחמות בית דוד, (לרש"י היו כותבים שאם ימות תהיה מגורשת מבטשין, כדי שאם ימותו לא תהא זקוקה ליבום, ואם יתרג לא תתענן, או שזא יהיה שבו. וכתבו תוס' (ד"ה גט) שצ"ל שאף שאוריה שב מן המלחמה, הכונה אם לא יחזור בסוף המלחמה. ודעת תוס' שבטע על תנאי דינה לר' יהודה כאשת איש גמורה, אלא היהו כותבים בצניעות גמור). **ולא נתבע אלא על מותו של אוריה, שהיה לו לדון בסתנדרין** (אמנם א"צ לענין בדיני ולעשות הלגת דין ולהמתין עד למחר. תוד"ה שהיה), **כדין מורד בממלכות, שאמרו לדוד "ואדוני יואב וכו'**" ואינו דרך ארץ לקבל מרות אחרים בפני המלך. רש"י. אבל דעת תוס' (ד"ה דאמר) שכיון שלא היה בליבו להמליכו אינו מרידה בממלכות, אלא היה מורד במה שלא רצה ללכת לביתו כדברי דוד). **עוד איתא בשם רב שדוד חטא בכך שקיבל דוד לשון הרע מציבא על מפיבושת, וכיון שראה כבר שציבא שקול לא היה לו להאמין, ולשמואל לא קיבל דוד לשון הרע אלא ראה דברים הניכרים, ובשעה שאמרו דוד שציבא ומפיבושת יחלקו את השדה יצאה בת קול ואמרה לו שרובעם ירבעם יחלקו את המלוכה, ונמצא ש"ע"י לשון הרע שקיבל דוד על מפיבושת, נסתבב שעבדו ע"ז וגלגלו מארצנו**. ומה שחטא דוד בכך שמתה את ישראל, לא היה זה עוון גדול כל"כ, וגם היה שוגג. תוד"ה רק.

תמצית ההלכה

איסור קבלת לשון הרע - אדם השומע לשון הרע אסור לו להאמין שהדבר אמת, דכתיב "לא תשא שמע שוא", ואפי' אם יודע שהסיפור אמיתי, לא עוד שיכול לדון אותו לכף זכות ולא עשה כך, עובר על "בדקצ תשפוט עמיתך" וכן על איסור קבלת לשון הרע. ואם השומע רואה דברים הניכרים שהסיפור אמת, מותר לו להאמין, אף י' ש' בזה כמה תנאים: א' שא"א לדון הדבר לכף זכות. ב' שהדברים הניכרים ממש והיינו שהם נוגעים לענין הסיפור. ג' שיראה את הדברים הניכרים בעצמם. ד' שידבקו הרבה אם הם באמת דברים הניכרים. ה' לא יספר לאחריה אף אחרי השלמות התנאים הנ"ל, ואל יפסידו ממון. ו' אם אין בשמיעה תועלת להבא, אסור להטות אותו לשמוע, כי המפסיד עובר איסור. (חפץ חיים כלל ז', וכתב מפרטים הני"ל למד מסוגיתינו).

נ"ו: **כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה** – דהא כתיב "ולא היה לבבו שלם עם ד' אלוקיו כלבב דוד אביו" משמע שרק לא היה כאביו אבל לא חטא. והא דכתיב "ונשיו הטו את לבבו אחרי אלוהים אחריים", היינו שכך ניסו אבל הוא לא הלך אחריהם. והא דכתיב "אז יבנה שלמה במה לכמוש שקון מואב", וכן לא מיחה בבת פרעה שהייה לו לאחות ולא מיחה נקרא על שמא, וכן לא מיחה בבת פרעה שאמרה לו חן ועודים ע"ז. בשעה ששמו שלמה את בת פרעה התחיל בנין רומי, וכשהכניס ירבעם עגלי זהב התחיל בנין איטליאה של ויון שהיא מצריה לישראל.

כל האומר יאשיהו חטא אינו אלא טועה דהא כתיב "ויעש הישר בעיני ד' ", והא דכתיב "וכמוהו לא היה אשר שב וכו' ", היינו שהחזיר מממונו כל דין שדן מגיל ח' עד י"ח. אמנם רב חולק, דאמר רב אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו בדורו ואחד בדורנו (רבי ירמיה בר אבא, וי"א אחא אחוה דאבא אבوه דרב ירמיה בר אבא. ועוד היה בעל תשובה גדול, והוא עוקבן בר נחמיה ריש גלותא, והיינו נתן דצוצינא).

במה אשה:

יציאת אשה בתכשיטים

בגדים ותכשיטים של אשה אינם נחשבים משא, ומותר מדאורייתא לטלטלם ד' אמות ברה"ר. אמנם יש תכשיטים שחכמים אסרו לצאת בהם לרה"ר, שמא חממת חשיבותם וכדומה האשה תורידם כדי להראותם לחברתה, ותבוא לטלטלם ד' אמות ברה"ר, וכדלהלן.

נ"ז: **חוטי צמר ופשתן ורצועות שבראש האשה**– אסור לאשה לצאת בשבת עם חוטי צמר או פשתן או עם רצועות בראשה שהיא קולעת בהם את שערה, דכיון שלגבי טבילה הם חוצצים וצריכה לרפותם כדי שיכנסו המים גיהיה לבין השיער, חיישינן שתצטרך לטבול בשבת, (ולא גזרו לאסור טבילה בשבת, מפני שנראה כמיקר ולא כמתקן עצמו), ותסירים ותטלטלם ד' אמות ברה"ר. ואף לחצר אסור לצאת, מפני שגזרו לא ללכת בהם כלל שזאת עצמה עומם לרה"ר ותורידם. לרבי יוהודה חוטי צמר אין חוצצים כנכחשיים שנתונים ברהם. חוטי שער אינם חוצצים אף לרבנן. וכתבו התוס' (ד"ה במה) שכל האיסור לצאת עם חוטים הוא בחוטים שאינם נתונים בקליעת השיער, אבל חוטים הנתונים בקליעת השיער מותר, דאין לחוש שתתיר קליעת שעה, כיון שיש בכך איסור שבות (כמו בעשית קליעה). עוד כתבו התוס' שבדברים שהם מלבוש, ואין צורך ללכת כלל במקומנו עד שליבשם, מותר לצאת בהם אף אם צריך להסירים בשעת טבילה, דאין לחוש שתטלטלם ברה"ר. וכן בדריש שאין גרילות להסירים לא כדי להראותם ולא משום חציצה, שמותר לצאת בהם לרה"ר, מותר אף לקטשרם ולהתירם ברה"ר.

חוטי צמר ופשתן שבצווארה אינם חוצצים אף לרבנן, לפי שאין אשה חונקת את עצמה, אבל חבקין שבצווארה חוצצין, והיינו בקטלא (בגד חשוב שהאשה תולה בצוורה כנגד ליבה כדי שלא יפול מה שהיא אוכלת) שחונקת עצמה כדי שתיראה בעלת בשר. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שקטלא הקשורה בצורה רפועה, אסור לטלטל שזאת תסירה כדי להראותה לחברתה, ולכן אף שאין בזה חציצה אסור, אבל קטלא מהודקת, כיון חשש שתסירה כיון שהיא לא תיראה בעלת בשר, אסור לצאת בה משום שזאת תסירם לטבילה כיון שזה חוצץ.

אריג אינו חוצץ לטבילה ומותר לצאת בו בשבת. ללישנא קמא אריג אינו חוצץ כיון שאינו מהודק, וללישנא בתרא אריג אינו חוצץ מפני שאין הנשים מקפידות להסירים בזמן רחיצה. ונ"מ במטונפות שמקפידות עליהם, שליליק א"צ להסירים בזהו רחיצה. ונ"מ במטונפות חוצץ בטבילה, ולל"ב צריך להסירם, דכל דבר שמקפידות להורידו בשעת הטבילה, אם שלא מחמת חציצה. אסור. וי"מ שהנדון בקפידא הוא נ"מ לענין חציצה, ורש"י מקשה שדבר שאינו מהודק אינו חוצץ אף במקפיד עליו.

נ"ז: **טוטפת וסרביטין** – לא תצא אשה בטוטפת וסרביטין בזמן שאינם תפורים לסבכה, מפני שהם חשופים, ויש לחוש שתורידם להראתם לחברתה, ואף לחצר אסור לצאת, מפני שגזרו לא ללכת בהם כלל שזאת תצא עמם לרה"ר ותורידם. אבל אם הם תפורים לסבכה מותר לצאת בהם כיון שאינה יכולה להסירם כדי להראותם, מפני שלש שערותיה יתגלו. לרב יוסף טוטפת היינו קשר שעושים נגד עין הרע, ולאביי מותר לצאת בזה דהוי כקמיע מומחה, אלא טוטפת היינו תכשית של זהב שעל מצחזה ומוקפת מאוזן לאוזן, סרביטין היינו תכשיט המגיע עד לחיה, עניות ועושות אותם מומיני צבעונים, ועשירות עושות אותם מכסף וזהב.

כבול– אסור לצאת בכבול לרה"ר, אבל לחצר מותר, ולא אסור כל התכשיטים על האשה, כדי שלא תתגנה על בעלה. לרבי שמעון בן אלעזר מותר לצאת בכבול לרה"ר, כיון שהוא מונח למטה מן השבכה, אבל דבר המונח למעלה מן השבכה אין לצאת בו. לרבי אבהו כבול היינו כיפה של צמר ששמה בראשה, ולשמואל (נ"ח). כבול דמתני' היינו כבול של עבדים, וכדלהלן.

איסטמא והיינו מצנפת שאוגדת בה את השערות שיוצאות חוץ לקישורי השיער, אסור לצאת בה לרה"ר בשבת, ואין בה משום כלאים ואינה מטמאה בנגעים מפני שאינה טויה. רש"י. ולרבי"א (תוד"ה אין) לבד אסור משום שזע, אלא טעם היתיר משום שאיסטמא אינו כלאים אלא מדרבנן כיון שאינו אלא שזע, וכיון שהוא קשה לא גזרו חכמים, (אמנם דבר שהוא שזע טויו ונוו והוא בדרך מלבוש והעלאה שהוא אסור מדאורייתא. אין חילוק בין דין לקשה, ולהציע תחתיו דבר קשה מותר אף בשזע טויו ונוו, כיון דכתיב "לא יעלה עליו" אבל אלה מותר להניח תחתיו, ורק מדרבנן אסור, וכן מותר להניע תחתיו דבר דין שזע כיון שזע, כמו מרדעת החמור וכרים וכסתות. עוד כתבו התוס' שקוטש פורפונטש דרך לכורכו, כמו מרדעת החמור וכרים וכסתות. עוד כתבו התוס' שקוטש פורפונטש

שנתלב בתוכם המוחט ב' תכפיות, אם יש תוכם צמר ופשתים אסורים בעהלאה אפי' אם חוט התפירה הוא מקנבוס ומשי, אבל אם יש תוכם רב גזי צמר יכול להיות שמותרים בהעלאה). ובתוס' (ד"ה ואינה) ביארו הטעם משום שעיקר הבגד הוא הזהב והאבנים טובות, וכתבו שלכן הוא נטמא במת ושוין כשאר תכשיטים. ולר"ש מותר לעשות ממנה עטרות כלות אף אחרי החורבן שגזרו שלא לצאת בהם משום צער.

תמצית ההלכה-

יציאת אשה בדברים החוצצים בטבילה – אסור לאשה לצאת בשבת בדברים החוצצים בטבילה, שמא תזדמן לה טבילה של מצוה וחסירים, ותבוא לטלטלם ברה"ר, ואפי' לזקנה ובתולה אסור משום לא פלוג, אא"כ הם עיקר המלבוש שיוצא לתלבושם לפני שתצא. חוטים שבצוואר האשה מותר לצאת בהם כיון שהם רפויים ואי"צ להסירים בשעת הטבילה, ואין לחוש דילמא שלפא ומחויא כיון שזה אינו תכשית, אבל קטלא שבצווארה אסור לצאת בה אפי' איננה תכשית, מפני שמדקדקת אותה כדי שתיראה בעלת בשר, וצריך להסירה בשעת הטבילה משום חציצה, וחוששים שתבוא לטלטלם. יש תכשיטים (טוטפת, שרביטין, כיפה של צמר, עיר של זהב, קטלא) שאסור לאשה לצאת בהם בשבת, שמא תסירים כדי להראותם, ותבוא לטלטלם לרה"ר, ואף לאשה חשובה אסור לצאת בהם, דלא פלוג רבנן בתקנתם (אא"כ רק אשה חשובה רגילה ללכת בהם, כגון כלילא), וזמני האזון מותר לצאת בהם בשבת, דטריחא לה מילתא להסירים מפני שאינה מכוסות בקישורים, ובמקום שנוגעים לגלות האזנים אסור לצאת בנומים אם דרך להוציאם. (סימן ש"ג).

יציאה עם דברים העשויים לעבדים, וכמה דיני טומאה

דבר שיש חשש שהאדם יסירנו ויטלטלנו ברה"ר, אסור לצאת איתו בשבת. בדברים העשויים לעבד לסימון שהוא עבד, והעבד מוקפיד שלא להסירו מואיתם רבו, מותר לצאת בו בשבת, אא"כ יש חשש שישבר ויטלטלנו ברה"ר.

כלי מקבל טומאה אם נגמרה מלאכתו והוא משמש את האדם (אא"כ הוא מחובר לקרקע), וכן תכשית של אדם מקבל טומאה, וכן דבר העשוי להשמעת קול לצורך האדם מקבל טומאה. כל שנשבר או נשבר איתו טומאה, אם היה טמא הוא נטהר מטומאתו, וי"א שכל שאינו ראוי למעין מלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה.

נ"ח: **כבול של עבדים** העשוי בכסותו לסימן שהוא עבד אסור לצאת בו בשבת, והיינו כבול שעשה העבד לעצמו, אבל כבול שעשה לו רבו מותר. דמפני אימת רבו אין חשש שיסירו. וכתבו התוס' שמותר לצאת בזה לחצר, כדי שרבו לא יחשוב בכוונתו למרוד בו, כשעושה דבר קטן כנגד רבו. ויבואו לידי קטטה. תוד"ה אי.

חותם– חותם של טיט אם הוא בצוארו שאינו מוכיח שהוא עבד, מותר לעבד לצאת בו דלא קפיד עליה לאתויי, ואם הוא בכסותו אסור. וחותם של מתכת, אף אם הוא בצוארו אסור, ואף שעשאו רבו, שזא ישבר ויקפל את כסותו לכתיופו כדי שלא יחשוב רבו שהוא הסירו כדי להראות בשוק שהוא בן חורין. וכדמצינן שהיוצא בטלית מוקפלת ומונחת לו על כתפו חייב חטאת, כיון שאין לזכשו בדרך מלבוש, ומטעם זה אסור לרבנן דבי ריש גלותא לצאת עם טליתות חתומות בחותמת המראה שהם כפופים לריש גלותא, מלבד רב חנינא בר שילא שלא יקפידו עליו אם ילך בלא חותם. חותם של מתכת בין בצוארו ובין בכסותו אין מקבל טומאה, כיון שאינו עשוי לנוי דנימא שיקבל טומאה משום תכשית, וגם אינו כלי תשמיש. כלי מתכת מקבלים טומאה, אבל כלי אבנים גללים ואדמה אין מקבלים טומאה.

תמצית ההלכה-

יציאת אשה בחותם העבדות – עבד שרבו מצווה על שביתתו אסור שיצא לרה"ר בחותם בשבת רבו להראות שהוא עבדו, אם החותם הוא ממתכת, או בחותם של טיט אם הוא תלוי בכסותו, אבל חותם של טיט התלוי בצווארו מותר לצאת בו לרה"ר, אא"כ עשאו העבד עצמו. (סימן ד"ש).

זוג שבצוארו אסור לצאת בו, שזא יפול ויבוא לטלטל, וכתבו התוס' (ד"ה מוא') דהא דתנן לקמן (ס"ו): שכל אדם יכול לצאת בזוגין כמו בני מלכים, איירי שהם ביקורים כגון של סכף או זהב שבסכותם הם מחוברים היטב, אבל בסתם זוגין אסור. עוד כתבו התוס' (ד"ה הב"ע) שאפי' אם הזוג מחובר לחתיכת הבגד שסביב צוארו ואינו יכול ליפול ללא תחיקה, אסור. אבל מותר לצאת בזוג שבכסותו היכא שאינו מומחה, דלא חיישינן דילמא מיפסיק, וכתבו התוס' (שם) שכיון שאין בגד שאנו ראוי שיתפרו בו זנו, לוי, או הטריווי חכמים להורידו מכל הבגדים, משא"כ חותם לדעיל גזרו חכמים שאפי' בארוג בכסותו צריך להסירו, כיון שאינו יפוי הבגד.

נ"ח: **זוג של בהמה או של דלת**– בהמה אסורה לצאת בזוג ובחותם שבכסותה ובצווארה, וכולם אינם מקבלים טומאה, והני מילי בזוג שאין בו עינבל העשוי בתוכו להשמיע קול, אבל יש בו עינבל חשיב כלי ומקבל טומאה, דמשמיעו קול בכלי מתכות טמא, דכתיב "**כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש**" אפילו דיבור יבוא באש, וזה נחשב לשי תשמיש של אדם, כיון שעי"י הזוג האדם צויר היכן בהמתו נמצאת. (תוד"ה אין). ואם לקח זוג של בהמה וחבירו לדלת במסמורים עדיין מקבל טומאה, עד שיעשה בו שינוי מעשה, דכלי אינו עולה מידי קבלת טומאה אפי"ר שעדיין לא נטמא בפועל, אלא בשינוי מעשה. זוג של דלת טהור מפני שהדלת נחשבת מחוברת לקרקע, והזוג בעל דלת. וזוג של דלת שעשאו לבהמה מקבל טומאה אפי"ר שלא עשה מעשה, דהתלה בבהמה אינה נחשבת מעשה, מי"מ כלי יורד לידי קבלת טומאה ע"י מעשה.

זוג של אדם שבצווארו ושבכסותו מקבל טומאה, ואף שאין בו עינבל תכשית הוא ומקבל טומאה, אבל העושה זוג לשם השמעת קול, כגון למכתשת בשמים ולעריסת התינוק ולמטפחות ספרים ולמטפחות שתולים בצווארי תינוקות, אינם טמאים אלא ביש להם עינבל כיון שזה עשוי להשמעת קול, ואם היה להם עינבל וניטל, עדיין טומאתם עליהם, אם הוכשרו לקבל טומאה עדיין הם מקבלים טומאה, ואם נטמאו נשארו טמאים. ובתוס' (ד"ה אלא) ברוס ברי"א שרק אם נטמאו נשארו בטומאתם, וכתבו שנראה שיש נשאר לקבל טומאה. וכדלהלן.

חיבור לטומאה– הזוג והענבל כשהם מחוברים חשוב חיבור, לענין שאם נטמא אחד נטמא השני, ואם היו על אחד נטהר השני. מספחות של פרכים ששני סכיניה מתפרקים, ואיזמל של רהיטני מדאורייתא בשעת מלאכה חיבור לטומאה ולהזאה, ושלא בשעת מלאכה שאינם צריכים להיות מחוברים אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה, ומדרבנן חיבור לטומאה אף שלא בשעת מלאכה, ולא להזאה אף בשעת מלאכה.

נ"ט: **ניטלו עינבליהם עדיין טומאתם עליהם**– לאביי הטעם משום דעדיין חשיב כלי הואיל וההדיט יכול להחזירו בקלות, ואם נטמא העינבל וחבירו אותו לזוג נטמא הזוג, אבל בלא חיבור טמא רק העינבל. (תוד"ה מתיב, הראשון). לרבא כשניטלו ענבליהם אין הענבל כלי, והא דעדיין טומאתם עליהם היינו דיוקא הזוג מפני שראוי להקישו על גבי חרס והוא ששמיעו קול ונמצא שלא בטל ממלאכה ראשונה, וכן אמר רבי יוחנן. ולרבי יוסי בר חנינא הטעם הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק, ואע"פ שאין שימוש זה מעין מלאכה ראשונה, וטמא אפי' אם לא ייחזו לכן. (תוד"ה רבני יוחנן). וי"א שאם אינו ראוי למלאכה מעין מלאכתו הראשונה, נטהר מטומאתו.

כלי המשמש למלאכה שאינה מעין מלאכתו– זב שישב על כלי העומד לשייבה, טמא הכלי טומאת מדרס, ואם ישב על כלי העומד למדידה אינו טמא מדרס, דכתיב "וכל הכלי אשר ישב עליו" ולא כתיב בלשון עבר, והיינו מיוחד לשייבה. ואם היה עומד לשייבה וישב עליו, וכעת אינו ראוי לשייבה אלא לדבר אחר, פקעה ממונו טומאת מדרס. ואם נטמא בטומאת מות, ואינו משמש למעין מלאכתו אלא למלאכה אחרת, לרבי יוחנן טהור אם נשבר, ולרבי אלעזר טמא.

סנדל של בהמה של מתכת (אבל של עץ אינו ראוי לדברים דלהלן. תוד"ה סנדל) מקבל טומאה מפני שהוא ראוי לתשמיש אדם. לרב הוא ראוי לשנותו בו מים במלחמה. לרב חנניה הוא ראוי לסוך בו שמן במלחמה, אבל לרב אין מוליכים שמן למלחמה לסוך, ונ"מ שאף במאוס לשנותו נטמא. ולריו"ח צריך מעין מלאכתו כדלעיל, והוא מקבל טומאה מפני שהוא ראוי לבורח בן הקרב לשום על רגלו, ונ"מ שאם הוא כבד ואינו ראוי לבורח עמו אינו מקבל טומאה.

נקודות התחנה ברחבי הארץ:
ירושלים –
ישיבת מיר (בית שלום, ארון קלטות "ובלכתך בדרך") 0527692282.
מרכז הסת"ם יחזקאל י' ככר השבת . פרחי' 10 (חיון) 02-5401420.
נוה יעקב – גולק 8/2 077-7979554. מנחת יצחק 3 (טויב) 0533117762.
דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923.
רמות פולין 66 דירה 02-5879786.
רמות ג' תאודור לביא 12 (רייכמן) 052-7147249.
רמת שלמה (הרב טרוביץ) ביהכ"נ חזו"א .
"כתר מלוכה" רח' בית ישראל 1 053-3117762.
בית וגן – רח' משולם ראט 1 (קרפל) 02-6424736.
גבעת שאול – קתני' 1 כנניסה לבנין ליד הת.ד.
הרובע היהודי , כולל צילו של היכל. 053-3107876.
תל ציון אהבת ישראל 68 דירה 8 (כהן) 0527650692.
בני ברק – מרצבן , מלצר 24 03-5790989.
מרכז הסת"ם רחוב זכריה 3.
פרדס כץ – (כהן) מנחם בגין 50 0504165465.
רוטנר סקולוב 39 052-7662047. קלרמן, רבי עקיבא 9. 054-8439903
פקשר עזרא 33 א' מול ביכ"נ אגוי"י [מוהר"ג גשטטנר] 03-6746990.
כהן , רגאל אלון 27/8 054-8440406.
ציקינבוסקי זנופנלד 20 03-6769572.
מנקי , ברוינבוט 6/6 052-780281.
רבי טרפון 10 מכבסת כבס – נא 0524077373.
הרב אברמסקי 43 (ניילינגר). 0524077373.
מודיעין עילית – רי"ע 30/6 052-7692282.
מורומי שדה 23 (פודולסקי) 08-9791339.
אבני נזר 30/2 (זיידל) 08-9741111. ריטב"א 26 (רוכלין) 050-4173968.
הרב מפוניבז' (א' עיקינבוסקי) . 052-7144090. אהל תורה ריה"נ 35.
בית שמש – נחל לז 18 (אופיר) 0533103773.
בן איש חי 71/6 (לויז) מחוץ לדלת.
רמה ג' משה רבינו 9/9 (הומינר) 0527674908.
ביתר – פרידמן, קניג 8/4 058-3207845.
המגיד ממעוועיטש 27 קומה 7 (בשטר) 052-7684471.
אשדוד – רובע ז' חפלתא 5/2 (וולף) 08-8642821.
רובע ח' , הרתום 37 (וולף) 053-3148677.
אלעד – (אדלשטיין) ככולל מדרש אליהו, או ברה' בעלי התוספות 22.
052-7690972, או 09337827.
צפת – ולדשיין לוחמי הגטאות 9 0533177437.
כולל ישיבת צפת שעי"י הרב קפלן 0548454791.
אופקים (קרייטמן) החדר"א 1605/6 052-8415259.
רכסים – כולל נר ישראל (כהן) 052-7183722.
הר יונה – בביהכ"נ המרכזי, 058-3293176.
רחובות – ולוסקי רח' שקולניק 5/18 0548456982.
פתח תקוה (ברויכים) רח' אריה בן אליעזר 26/15 052-7107905.
יסודות – משפחת קורמן 0504172898.
ירוחם – משפחת רייך רח' ההגנה 748 דירה 6 (0527624968).
בית חלקיה (ליפשיץ) 0587080956.
קריית מלאכי בישיבה (קסלר) 0533159798.

לשיעור או לא. חתיכת בגד שקיפל אותה כדי לעשות ממנה פתילה, אם הבהא אותה באש אינה מקבלת טומאה, ואם לא הבהבה נחלקו ר"א ור"ע אם היא מקבלת טומאה, (וכן נחלקו אם מדליקים בה בשבת, וחתיכת בגד פחות מג' על ג' פסחים שהכינם לתשמיש קל, כגון לפקוק בו את המרחץ, אם זרקם לאשפה אינם מקבלים טומאה, ואם הניחם בקופסה מקבלים טומאה, ואם הניחם במקום פחות חשוב מקופסה (כגון מאחורי כ"ט). נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אם הם מקבל טומאה. (כ"ח: כ"ט). מוכני נחשב חלק מהעגלה לענין שהוא והעגלה נטמאים יחד אם נגעה טומאה באחד מהם, או לענין הצלה באהל המת, וכן לענין אם העגלה נחשבת מוקצה כשיש על המוכני מעות, רק אם המוכני אינו מופרק. (מ"ד). דברים מחוברים שאינם משמשים לתשמיש אחד (בית הפז שכבירה וכו') לר"ש אינם חיבור לענין טומאה, ולר"מ לענין טומאת מגע הוי חיבור מדרבנן. ודברים המשמשים לתשמיש אחד (מספרות של פרקים) מדאורייתא זה חיבור רק בשעת מלאכה לטומאה ולהאזה, ורבנן גזרו דהוי חיבור לטומאה אף שלא בשעת מלאכה. מקל שעשה אותו בית יד לפרודם אינו חיבור אלא בשעת מלאכה. (מ"ח). אין עין מקבל טומאה אלא לאחר עיבודו. (מ"ט:). כלי המשמש את האדם הרי הוא מקבל טומאה, אם נגמרה מלאכתו והיינו שהוא מוכן ועומד לשימוש, והאדם חשבת שלא לעשות לו עוד תיקון. כלי המשמש בהמה ואין האדם משמש בו אינו מקבל טומאה. תכשיט של אדם מקבל טומאה, אבל תכשיט של כל או של בהמה שאינו חלק מכלי המקבל טומאה, אינו מקבל טומאה. פשוטי כלי עץ (שאין להם בית קיבול) אינם מקבלים טומאה, אבל פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה. (נ"ב). כלי מקבל טומאה אם נגמר מלאכתו והוא משמש את האדם (א"כ הוא מחויב לקרקע), וכן תכשיט של אדם מקבל טומאה, וכן דבר העשוי להשמעת קול לצורך האדם מקבל טומאה. כלי שנשבר ואינו ראוי למלאכה, אף אם היה טמא הוא נטהר מטומאתו, וי"א שכל שאינו ראוי למעין מלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה. (נ"ח).

דיני מוקצה - יש אוסרים לבטל כלי מהיכנו בשבת, ונציצות דבר מוקצה בתוכו, (וטבל אינו נחשב מוקצה לענין זה, וניצוצות מותר כי אין בהם ממש, ואפסרוהים מותר שיעלו על הסל כיון שאחרי שירדו הסל יהיה מותר, ובבין השמשות שזה אוסר לכל היום אסור). ו"א שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל בשבת, ואם צריך למקום הכלי מותר לטלטלו להכין שירצה. (מ"ג). מת הוא מוקצה, ואם הוא מוטל בחמה מותר לעשות לו מחיצה מחצדדים ומעליו באופן שאין בזה איסור מעט אהל, ומותר לטלטלו ע"י ככר או תינוק, ולהופכו ממיטה למיטה תלוי במחלוקת אם מותר לטטול מן הצד, או שמותר מפני הדליקה משום שאדם ברוך על מתו ויש לחוש שיבוא לכבות. (מ"ג). כילת חתנים אינה מוקצה אף שהאדם קובע לה מקברה. מנורה של חוליות אסור לטלטלה בין גדולה בין קטנה שמא יתקרה, וביש בה חידוק בגדולה אסור אטו של חוליות, ובקטנה מחלוקת. (מ"ו). אסור לטלטל דבר שהוא בסיס לדבר האסור משום מוקצה. מותר לסלק גרף של רעי, ואפר אין דינו כגרף של רעי. (מ"ו). עורות של בעה"ב מותרים בטלטול אף במעובדיים, ובשל אומן מחלוקת. נסרים של בעה"ב אינם מוקצה, ושל אומן צריך לחשוב עליהם לשימוש. (מ"ט). חריות של דקל שקצצם להסקה ונמלך עליהם לישיבה, לרבנן צריך מעשה להתירם, ולרשב"ג מספיקה מחשבה, וי"א ששייבה מועילה וא"צ מעשה או מחשבה. מכניס אדם מלוא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו, אם ייחד לו קרן זוית. (ג).

מחלוקת רבי יהודה ור"ש בדיני מוקצה - לר"י נולד אסור ביו"ט, ונ"מ שאסור להסיק ביו"ט בכלים שנשברו באותו יום, וכן כלים שלימים אסור להפך בהם אחרי שהתחילו להשרף, ואין מסיקים בגרעינים, ור"ש מתיר. (כ"ט). לר"י מותר לטלטל חצוצרות אבל שופר אסור, ור"ש מתיר אף חצוצרות, (לרש"י ר"ש מותר לגמרי לצל ר"ש מותר לגמרי בשופר, ולתוס' אין מותר בהם אלא לצורך גופו ומקומו), ולרבי נחמיה אין כלי ניטל אלא לצורך המיוחד לו. (ל"ו). דבר שהוקצה בבין השמשות (מותר השמן שבביה"ש היה נזר מ"ד). אם נר שהוקצה בביה"ש הוא מוקצה, ונ"מ שמותר להניח נר ע"ג אילן או חושיים שוירידו בשבת, ונ"מ שאין מוקצה וממילא אסור להניחו שמא יוורידו (מ"ה). מיטה שהיו עליה מעות בביה"ש או שייחד אותה למעות (וכשיש עליה מעות אסור גם לר"ש). (מ"ד). , לר"ש מותר ולר"י אסור, ונר הדולק אסור גם לר"ש, ולא בגלל שמא יכבה, דהא הוי מלאכה שא"צ לגופה, אלא מפני שהיא בסיס לשלהבת. (מ"ו). ור"א בנו של ר"ש מתייר גם בשעה שהנר דולק. נר ישן אסור בטלטול לר"י משום מוקצה מחמת מיאוס, ולר"ש רק נר דולק אסור, וי"א שר"ש אוסר בנרות גדולים שאין דעתו שיכבו בשבת. פשוט שלא הדליקו עליו מווי ע"ג לר"י. (מ"ד). מוקצה למצוה (שמן שבנר כשהוא דולק, נווי ועצי סוכה בסוכות) מודה ר"ש דהוי מוקצה, ובסוכה לצל ר"ש מתיר ור"י אסור. אוכל שהאדם דחאו בידים משימוש (חיטים שזרעם בקרקע, ביצים שתחת התרנגולת, פירות שהכניסם לאוצר) (ואם היה אוכל מהם מותר, ובהעלה לגג גם באוכל מהם אסור לר"י), ר"ש מתיר ור"י אסור, וכן דבר שהאדם לא דחאו בידים (פעצילי תמורה) לר"ש מותר אף שאינו ראוי, ולר"י אסור, ואם דחאו בידים גם אינו ראוי (גרוגות וצימוקים שהעלם לגג ליבשם) אסור גם לר"ש, ויש מחלוקת את הבמות מדבריות הם מוקצה לר"ש. קינה של תרנגולת ר"ש מותר ור"י אסור. ובעלי חיים בריאים שמתו, יש מחלוקת אם ר"ש אסור בהם או לא. (מ"ה). נר של נפטא יש מחלוקת אם ר"ש אסור בלטטול מפני שמטריח, או שמתיר כיון שראוי לכסות בו. (מ"ו). ככור שנפל בו מום ביו"ט אסור גם לר"ש, כיון שהתירו תלוי במום

קבוע ובחכם, אבל אשה שנדהה והיפר לה בעלה, או אדם שנדר ושאל לחכם, ר"ש מתיר. (מ"ו).

דיני שהיה וחזרה - לחנניה מותר להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ובשיל המבושל כמאכל בן דרוסאי, אבל להחזיר אסור, ולחכמים אף להשהות מותר רק בגרופה וקטומה, או כשהוסקה בקש וגבבא, אא"כ המאכל מבושל כל צרכו (וי"א שצריך שהיה מצטמק ורע לו. (ל"ז), ובתנור אסור אף בקש וגבבא, וי"א שאסור אף בגרוף וקטום, וי"א שגם סמיכה לתנור אסור, וכופה שהוסק בקש וגבבא דינו ככירה, ואם הוסק בגפת ועצים דינו כתנור, והיינו לענין שאסור לסמון, וי"א לענין לאסור בגרוף וקטום. (ל"ח). ב"ש מתירים רק שהית חמין ולא שהית תבשיל או החזרת חמין, וב"ה מתירים אף החזרת תבשיל, (י"א שמותר רק אם לא לא הניחה ע"ג קרקע, וי"א שצריך גם שהיה דעתו להחזיר. (ל"ח). אסור להחזיר לתוך כירה גרופה וקטומה. מותר לסמון לכירה שאינה גרופה וקטומה. גחלים שעממו או שנתן עליהם נעורת של פשתן הרי הם כקטומה. קטמה ונתלתתה דינה כגרופה וקטומה. (ל"ז). יש כמה שיטות בבמרא (ל"ח). מה הדין בעבר ושהה. אסור לשחות מים מהחלל שבכירה (בי כירי) מפני שהוא מוסיף גחל במים, ויש אוסרים גם ביורה גדולה שיש לה שני שוליים ויש ביניהם גחלים (בי דודי), ובכלי שהגחלים נמצאים בו בבית קיבול מבחוץ (אנטיכי) מותר. (מ"א).

דיני בישול - בישול באור או בתולדות האור אסור מדאורייתא, בישול בחמה מותר, ובישול בתולדות חמה מחלוקת, ובאבק דרכים לכו"ע אסור להטמין כדי לצלות, י"א שמא יטמין בגחלים וי"א מפני שמוזיז עפר ממקומו, ונ"מ בעפר תיחות, ובגז רותח אין חששות אלו. לחכמים אסור להכניס צינור של צונן לתוך אמה של חמין משום הטמנה בדבר המוסיף הבל, ויש מחלוקת בגמ' אם אנשי טבריה סוברים שמותר או שחזרו בהם. (ל"ט). שמן יש אוסרים בו אפי' הפשר בשנינו אבל בכלי יש מותר, ויש אוסרים רק הפשר כדרכו, ויש אוסרים רק בישול, וי"א שישמן אין בו משום בישול. (מ:). אין לתת מעט מים למיחם שרוקן ממנו את המים החמים. (מ"א). אסור לערות צונן לתוך אמבטי (לרש"י איירי בכלי ראשון ולתוס' בכלי שני), ולשון כוס או ספל, ב"ש מתירים רק חמין לתוך צונן (לרש"י מותר תתאה גבר, ולתוס' משום שהעלינים מרובים מהתחתונים), וב"ה מתירים אף צונן לתוך חמין. (מ"ב). רבי יהודה מתיר נתינת תבלין בכלי ראשון שהוסר מן האש, אא"כ יש בו חמוץ או ציר, ולת"ק רק בכלי שני מותר. תוס' מביאים מחלוקת אם עירוי דינו ככ"ר או ככ"ש, וכתבו שעירוי מבשל כדי קליפה. יש מתירים לתת מלח אף בכ"ר, ויש אוסרים גם בכלי שני. (מ"ב). אסור להניח מים ע"ג מיחם, וכלי שיש בתוכו מים חמים מותר. (מ"ח).

מלאכות שבת - מותר לכבות גחלת של מתכת שנמצאת ברה"ר כדי שלא ינזקו בה רבים, והתלת של עץ, אסור לפי שמואל, דס"ל כר"י שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. (מ"ב). אסור לחבר בחוץ מיטה של פרקים, וברפוי ת"ק אסור ורשב"ג מתיר. (מ"ו). אסור להכניס מוכין לתוך הכר אא"כ היו שם כבר לפני שבת, משום עשית כלי, וכן אסור לפתוח בית הצואר בשבת, ולהתיר בית הצואר מותר, ומזופת חבית מותר להתירה אף בתחילה מפני שאינו נחשב חיבור. (מ"ח). י"א שמנין מלאכות נלמד מהמשכן, וי"א מלט' מלאכה מלאכות מלאכת הכתוב בתורה. (מ"א). י"א שאסור לשלוף עשב נוי (סליקוסתא) מתוך כד א"כ נעץ ושלף מע"ש, וכן בסכין הנעוף בין שורות הלבנים, והגמ' מקשה על דין זה. (ג:). אין מוסקים שלג וברד בשבת, מפני מוליד מים ודמי מלאכה, ולהניחם בכלי יין מותר. (נ"א:).

רחיצה בשבת - מים שהוחמו בשבת אסורים ברחיצה, ואם הוחמו מערב שבת, או בחמי טבריה, מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, ויש מתירים אף כל גופו אבר אבר, ויש מתירים כל גופו חוץ מאבר אחד, וכל גופו יחד אסור לכו"ע. לשטוף גופו במים ר"מ אוסר אפי' בצונן, ור"י מתיר בצונן, ור"ש מתיר אף בחמין, ורב סתאד אמו שמים שבכלי אסור לכו"ע. אסור להזיע במרחץ בשבת. אסור להתחמם כנגד המדורה אחרי הרחיצה, בעל ר' לרחוץ אחרי שהתחמם מותר. אסור לשחות בשבת, ובריסה שברה"י מותר אם אית לה גידודי. (ל"ט: מ:).

גזירות חכמים בדיני הדלקת הנר בשבת - לת"ק אסור להניח כלי עם שמן שטיפטף לנר בשבת (א"כ הם מחוברים), או לשים קערת שמן לצד הנר ולתת אהל הפתילה בתוכה, שמא יסתפק מן השמן ויתחייב משום מכבה, ורבי יהודה מתיר. (כ"ט:). אסור לתת כלי תחת הנר לקבל ניצוצות, אפי' לרבנן שמתירים גרם כבוי, ולא משום מבטל כלי מהיכנו. דניצוצות אין בהם ממש, אלא מפני שאם יתן בשבת הוי מכבה ממש (במקרב המים לניצוצות. תוס'). (מ"ז:).

ערב שבת עם חשיכה ודיני בין השמשות - צריך לשלל בביתו או עשיוו ואת עירובו ושידליקו את הנר, ויאמר דברים אלו בניחוחא כדי שיקבלום ממנו. בבין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה (ויכול גם להיות שחלקו יום וחלקו לילה, ונ"מ להחשיב ראת זיבה בזמן זה לספק שתי ראיות) מחמירים בו, ולכן בזמן זה בכניסת השבת אסור לעשר טבל להטביל כלים להדליק נרות ולערב עירובי תחומין, אבל מותר לעשר דמאי ולהטמין ולערב עירובי חצרות. ספק עירוב בבין השמשות מהני. (ל"ד). נחלקו תנאים מתי הוא זמן בין השמשות, לר"י שיעורו ג' רבעי מיל וי"א שני שלישי מיל, ויש לזמן זה כמה סימנים (הכספי התחתון ולא העליון, שני כוכבים), ולרב נחמיה שיעורו חצי מיל, ולרבי יוסי זמנו כהרף עין, והוא אחרעי שנגמר זמנו של רבי יהודה, והלכה לחומרא כרבי יהודה וכרבי יוסי. העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך. היו תוקעים לפני שבת שש תקיעות. (ל"ה).

הטמנה - אסור להטמין בשבת אף בדבר שאינו מוסיף הבל, ואם נפל הכסוי מותר להחזיר, וכן מותר להוסיף על הכיסוי, וכן בפניה ממחים למיחם מותר, או להניח מיחם ע"ג מיחם כדי לשמור על החום. (נ"א). ובערב שבת מותר להטמין רק בדבר שאינו מוסיף הבל. (מ"ז:). מותר להטמין צונן כדי שלא יתחמם אפי' בדבר שדרכו להטמין, ולאדם חשוב יש להחמיר. (נ"א). המטמין בדבר שהוא מוקצה, לת"ק נוטל את הכסוי וזה נופל, ולראב"ע יטה את הקופה שמא יפלו לגומא ולא יוכל להחזיר, ולחכמים מותר אף להחזיר. (מ"ט).

דבר שאין מתכוין, והיינו שעושה איזה פעולה ונעשית על ידה מלאכה, כגון גרירת ספסל שעושה חריץ, (וכן שפשוף כלי כסף בגרתקון, ובנתר וחול מחלוקת. וכן חפיפת הראש בניזר ובשבת. (נ'). וכן בשאר אסורים, כגון לבישת כלאים כדי להראותם לצורך מכתרים) אם לא ולא תיעשה המלאכה רבי יהודה אסר ור"ש מתייר, ואם ודאי תיעשה המלאכה (פסיק רישיה ולא ימות) גם ר"ש אוסר, ונחלקו עולא ורבי ירמיה אם המחלוקת היא בספסל גדול שא"א להרימו, אבל בקטנים אסור גם לר"ש, או שנחלקו בקטנים, ובגדולים גם ר"י מתיר. (כ"ט:). הנותן מים למיחם שפינהו מהחמין, ויש בנתינת המים כדי לצרף (לחזק) את הכלי (לרש"י כשממלא כולו ולתוס' בריקן אף מקצתו וביש בו מים כשממלא כולו), לר"ש מותר כיון שאינו מתכוין לצרף, ולר"י אסור, דדבר שאין מתכוין אסור. (מ"א:).

מלאכה שאינה צריכה לגופה, כגון המכבה את הנר כדי שהאור לא יפריע לו או שהוא צריך את השמן, לרבי יהודה חייב, ולר"ש פטור, (ונ"מ ג"כ שלר"ש מותר לכבות גחלת של עץ שנמצאת ברה"ר. מ"ב), ורבי יוסי מחייב רק במכבה לצורך הפתילה (י"מ דס"ל כר"ש ואיירי בצריך להבהבה, וי"מ דס"ל כר"ש וס"ל שבשאר האופנים פטור, כמו שפטור בסותר ע"מ לבנות במקום אחר. ל"א:). (כ"ט:).

הוצאה בשבת - אסור שבהמה תלרה"ר עם משא בשבת, ודבר העשוי לשמירתה מותר, דבר העשוי לשמירה יתירה מחלוקת. שיר העשוי לנוי מחלוקת אם מותר. וחמור מותר לצאת עם מרדעת הקשורה בו מערב שבת. טרסקל אסור לצאת עימו בשבת. דבר הטפל לגופה ואין חשש שיפול מותר, ואם יש חשש שיפול אסור שמא יטלטלו ברה"ר. (נ"א: - נ"ד:). בגדים ותכשיטים של אשה אינם נחשבים משא, ומותר מדאורייתא לטלטלם ד' אמות ברה"ר. אמנם יש תכשיטים שחכמים אסרו לצאת בהם לרה"ר, שמא מחמת חשיבותם וכדומה האשה תורידם כדי להראותם לחברתה, או שכיון שזה חוצץ בטבילה (מהודק) תסירם לצורך טבילה של מצוה, ותבוא לטלטל ד' אמות ברה"ר. (נ"ז). דבר העשוי לסמן לעבד שהוא עבד, אם הוא מנחד להורידו, ואין חשש שיישבר ויטלטלו, מותר לצאת בו בשבת. (נ"ח).

דינים שונים - אסור לאחוז באמה ולהשתין, ובשעת ביעותותא מותר. ואם מניח ידו כנגד האמה משום צניעות מותר, אבל בלאו הכי אסור מפני שנראה כבוש בברית. לרב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בשבת. (מ"א). תפילין צריכים גוף נקי, וי"א שלא יפיה בהם, וי"א שלא יישן בהם. (מ"ט:). נחלקו בגמ' אם מותר לרחוץ בברדא ליפות עצמו לכבוד קונו, או שאסור משום לא ליבש. (ג:).

עניינים שונים באגדה - לעולם יש עסוק אדם בחייו בתורה ומצוות, מפני שכשימות לא יוכל לעשות זאת. משה התפלל הרבה תפילות ולא נענה, עד שביקש בזכות האבות הקדושים. (ל:). טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז, מהשכר שמקבלים כאו הרשעים כדי לטורדם מהעוה"ב. ע"י שמחה של מצוה השכינה שורה, וכן מגיעים ממנה לדבר הלכה והלום טוב, אבל שמחה שאינה של מצוה עליה נאמר (לשמחה מה זה עושה". התלמיד צריך לשבת לפני הרב באימה, וי"א שגם הרב יהיה באימה, אבל יפתח במילתא דבדיחותא. במילי דעלמא אין לענות כסיל כאווולתו, משא"כ בדברי תורה. לעתיד לבוא אשה תלד ואילנות יוציאו פרי כל יום, וארץ ישראל תגדל לחם ובגדים. (ל:). לעולם יהיה אדם ענותן כללל, וקמא קפדן כשמאי, והגמ' מביאה מעשה של סבלנות של ה"לל, ולמה גרים ששמאי לא היה הסכים לגיירם והלל גיירם. כשמכניסים אדם לדין שואלים אותו נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, ציפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואף אם קיים כל זאת אינו מספיק אם אין יראת ד' באורו. התורה צריכה את היראה, והיראה היא שבת יותר מכן תורה. אין להקב"ה עולמלו אלא אוצר של יראת שמים בלבד. (ל"א). האדם בשעת סכנה נבדק על חטאיו, מפני שהוא צריך נס להצלתו, ואם הוא ניצל מנכים לו מזמכויותיו. לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה צריך זכות כדי להתרפא. הנוטה למות צריך להתוודות. מגלגלים ענת ע"י זכאי וחובה על י"י חייב. (ל"ב). הגמרא באריתא מה האדם נקט על מות עוונות (ל"ב: - ל"ג:). הגמרא מביאה את המעשה ברשב"י שברר למערה מפני שרצו הרומאים להורגו על שדיבר בגנותם. (ל"ג:). נחלקו בגמ' אם "ויבוא הביתה לעשות מלאכתו" שנאמר על יוסף, הכונה לצרכיו או למלאכה. (מ"ט:). כל שבידו למחות ואינו מוחה נענש, וצריך להוכיח אף אם לא בטוח שישמענו לו. (נ"ה). נחלקו אם יש מיתה בלא חטא או לא. לרבי יונתן כל האומר שראובן או בני עלי או בני שמואל או דוד או שלמה או יאשיהו חטאו, כפי משמעות פשטי המקראות אינו אלא טועה. (נ"ה: - נ"ו:).